

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**İZMİR'İN İŞGALİ VE ETKİLERİNİN TÜRK BASINI'NA
YANSIMALARI (15 MAYIS-2 HAZİRAN 1919)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye ÖNAL

Enstitü Anabilim Dalı: Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ

AĞUSTOS – 2020

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İZMİR’İN İŞGALİ VE ETKİLERİNİN TÜRK BASINI’NA
YANSIMALARI (15 MAYIS-2 HAZİRAN 1919)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye ÖNAL

Enstitü Anabilim Dalı: Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

“Bu tez sınavı 12.08.2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç Dr. Fikrettin YAVUZ	BAŞARILI
Doç. Dr. Mustafa SARI	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECİ	BAŞARILI



T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Sümeyye ÖNAL
Öğrenci Numarası	:	Y166012112
Enstitü Anabilim Dalı	:	Tarih
Enstitü Bilim Dalı	:	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	İzmir'in İşgali ve Etkileri'nin Türk Basınına Yansımaları (15 Mayıs-2 Haziran 1919)
Benzerlik Oranı	:	%16

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

29/07/2020

İmza

S. Onal

☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafıma yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....

İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ

Tarih: 29/07/2020

İmza:

Fikrettin Yavuz

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi

GİRİŞ.....	1
------------	---

BÖLÜM 1: DÜNYA SAVAŞI'NDAN İZMİR'İN İŞGALİNE GİDEN SÜREÇ	4
--	---

1.1. Savaş ve Mütareke'den Paris Barış Konferansı'na	4
1.1.1. Mütareke Sonrası İzmir'de Yaşananlar	11
1.1.2. İzmirli Türklerin Direnişi: İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin Kuruluşu.....	12
1.1.3. İzmir'deki Rum Faaliyetleri	14
1.2. Paris Barış Konferansı'ndan İzmir'in İşgali'ne.....	16
1.2.1. Konferansın Toplanması	16
1.2.2. Venizelos'un İstekleri.....	18
1.2.3. Konferans'ta İzmir'in İşgal Kararının Alınması	20
1.2.4. İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin Faaliyetleri ve İzmir'in İşgal Kararı Sonrası Yaşananlar.....	24

BÖLÜM 2: İZMİR'İN İŞGALİ-BASIN'DA İŞGAL VE TEPKİLER	31
---	----

2.1. İzmir'in İşgali	31
2.2. İzmir'in İşgali'nde Basın	35
2.2.1. İzmir'in İşgali Karşısında Gazetelere Gönderilen Protesto Telgrafları.....	48
2.2.1.1. <i>İleri</i> Gazete'sine Gönderilen Protesto Telgrafları	48
2.2.1.2. <i>Zaman</i> Gazete'sine Gönderilen Telgraflar	52
2.2.1.3. <i>Sabah</i> Gazetesine Gönderilen Protesto Telgrafları.....	55
2.2.1.4. <i>Hadisat</i> Gazetesi'ne Gönderilen Protesto Telgrafları.....	61
2.2.1.5. <i>Alemdar</i> Gazetesi'ne Gönderilen Protesto Telgrafları	65
2.2.1.6. <i>Tasvir-i Efkar</i> , <i>Yeni Gazete</i> ve <i>Türkçe İstanbul</i> Gazetelerine Gönderilen Telgraflar	70

BÖLÜM 3: İŞGAL KARŞISINDA MİTİNGLER ve ŞURA-YI SALTANAT	75
3.1. İzmir'in İşgali Karşısında Gazetelerde Mitingler	75
3.1.1. İstanbul'da Yapılan Mitingler	75
3.1.1.1. Darülfünun Toplantısı ve Doğancılar (Üsküdar Hanımları) Mitingi (18 Mayıs 1919)	75
3.1.1.2. Fatih Mitingi (19 Mayıs 1919)	76
3.1.1.3. Doğancılar Mitingi (20 Mayıs 1919)	78
3.1.1.4. Kadıköy Mitingi (22 Mayıs 1919)	79
3.1.1.5. Birinci Sultan Ahmet Mitingi (23 Mayıs 1919)	81
3.1.1.6. İkinci Sultan Ahmet Mitingi (30 Mayıs 1919)	83
3.1.2. Anadolu'da Yapılan Mitingler	85
3.1.2.1. Edirne Mitingleri (16, 24, 27 Mayıs 1919)	85
3.1.2.2. Bursa Mitingleri (16, 21, 24 Mayıs 1919)	86
3.1.2.3. Erzincan Mitingi (17 Mayıs 1919)	87
3.1.2.4. Sivas, Safranbolu ve Eskişehir Mitingleri (17 Mayıs 1919)	88
3.1.2.5. İnegöl ve Adapazarı Mitingleri (18 Mayıs 1919)	89
3.1.2.6. Erzurum ve Silifke Mitingleri (19 Mayıs 1919)	91
3.1.2.7. İzmit Mitingi (22 Mayıs 1919)	91
3.1.2.8. Çorlu (23 Mayıs 1919) ve Ankara (26 Mayıs 1919) Mitingleri	92
3.2. Şura-yı Saltanat'ın Toplanması	92
SONUÇ	100
KAYNAKÇA	102
EKLER	109
ÖZGEÇMİŞ	120

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
C	: Cilt
Çev	: Çeviren
İ.M.H.O.C.	: İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti
No	: Numara
S	: Sayı
s.	: Sayfa
s.	: Sayfadan Sayfaya

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Aydın Vilayeti'nin 1891'de hazırlanan nüfus raporu	43
--	----



Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: İzmir'in İşgali ve Etkilerinin Türk Basını'na Yansımaları (15 Mayıs-2 Haziran 1919)			
Tezin Yazarı: Sümeyye ÖNAL		Danışman: Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ	
Kabul Tarihi: 12.08.2020		Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 11 (ek) + 109 (tez)	
Anabilim Dalı: Tarih		Bilim Dalı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	
Birinci Dünya Savaşı, savaştan galip ve mağlup çıkan her devleti ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi açıdan etkilemiştir. Galip devletler ile mağlup devletler arasında 'ateşkes' ve sözde 'barış' antlaşmaları imzalanmıştır. Bu ateşkes antlaşmalarından Osmanlı Devleti ile imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması, Osmanlı ülkesini işgallere açık bir hale getirmiştir. Dünya düzenini yeniden kurmak ve aslında kendi menfaatlerine göre devletlerden pay almak isteyen İtilaf Devletleri 19 Ocak 1919'da Paris'te bir barış konferansı düzenlemişlerdir. Konferansta Yunanistan Başbakanı Venizelos, Batı Anadolu Bölgesi'ne sahip olabilmek için girişimlerde bulunmuştur. Bu durumu kendi çıkarlarına uygun gören özellikle İngiltere ve diğer İtilaf Devletleri Yunan Başbakanı'nın isteklerini desteklemişlerdir. Neticesinde çeşitli girişimler ile İzmir ve çevresinin Yunan işgaline bırakılmasına karar verilmiştir. Bu işgaller karşısında Türk halkı vatanın korunması için Osmanlı Hükümeti'ne ve İtilaf Devletleri'ne çeşitli tepkiler göstermiştir. Verilen tepkiler gazete haberlerine yansımış ve gazeteler sayesinde halk birbirinden haberdar olmuştur. Gazeteler büyük bir görev üstlenerek işgallere karşı halkı örgütlemiştir. Böylece ülke genelinde büyük halk hareketleri başlamıştır. Basının işgaller karşısındaki tutumu halkı yönlendirmede büyük önem arz etmiştir. "İzmir'in İşgali ve Etkilerinin Türk Basını'na Yansımaları (15 Mayıs-2 Haziran 1919)" üzerine yapılan bu çalışmada İzmir'in işgalinin ve sonrasında yaşananların basında nasıl işlendiği incelenmeye ve tahlil edilmeye çalışılmıştır.			
Anahtar Kelimeler: İzmir, İzmir'in İşgali, Basın, I. Dünya Savaşı, Osmanlıca Gazeteler			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: The Reflections of Izmir's Occupation and Its Effects on the Turkish Press (15 May-2 June 1919)			
Author of Thesis: Sümeyye ÖNAL		Supervisor: Assoc. Prof. Fikrettin YAVUZ	
Accepted Date: 12.08.2020		Number of Pages: vi (pre text)+11 (app) + 109 (main body)	
Department: History		Subfield: History of Turkish Republic	
The First World War affected every state that was victorious and defeated in the war economically, culturally, socially and politically. "Ceasefire" and so-called "peace" agreements were signed between the victorious states and the defeated states. Among these ceasefire agreements, Mondros Armistice Agreement, which was signed with the Ottoman State, made the Ottoman country open to invasion. The Entente States, which wanted to re-establish the world order and actually get a share from the states according to their own interests, organized a peace conference in Paris on January 19, 1919. At the conference, Greek Prime Minister Venizelos made attempts to have the Western Anatolia Region. Seeing this situation favorable to their interests, especially Britain and other Entente States supported the requests of the Greek Prime Minister. As a result, it was decided to leave Izmir and its surroundings to the Greek occupation with various initiatives. Against these invasions, the Turkish people showed various reactions to the Ottoman Government and the Entente States to protect the country. The reactions given were reflected in the newspaper reports and the public became aware of each other thanks to the newspapers. Newspapers assumed a great task and organized the people against invasions. Thus, great popular movements started across the country. The attitude of the press towards the invasions was of great importance in guiding the people. In this study on "The Reflections of Izmir's Occupation and Its Effects on the Turkish Press (15 May-2 June 1919", it has been tried to examine and analyze how the occupation of Izmir and the events after it were handled in the press..			
Keywords: İzmir, Occupation of Izmir, Press, World War I, Ottoman Newspapers			

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı neticeleri bakımından dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Bu savaşın başlaması ile basın etkili bir biçimde kullanılmış ve kamuoyu üzerinde büyük etki yaratmıştır. Özellikle barış zamanlarında bir propaganda aracı olarak ortaya çıkmıştır. Bu propaganda araçlarından en etkili olanları gazete ve dergiler olmuştur.

15 Mayıs 1919’da İzmir’in Yunanlar tarafından işgal edilmesi Milli Mücadele Dönemi bakımından önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Bu tarihten sonra gerek Osmanlı Devleti ile İtilaf Kuvvetleri arasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’nın doğurduğu sonuçlar gerek İstanbul Hükümeti’nin işgaller karşısında sessiz kalması propaganda aracı olan gazetelerin konuya yönelmesine ve tepki göstermelerine sebep olmuştur. Gazetelerin İzmir’in işgali karşısında gün gün haberler yayınlamaları halkın bilgilendirilmesinde ve milli bir şuurun oluşmasında etkili olmuştur.

Çalışmanın Konusu

Bu tez çalışması kapsamında, İzmir’in Yunanistan tarafından işgali haberlerinin Osmanlı gazetelerine yansımaları incelenecektir. Bu doğrultuda, birinci bölüm “Cihan Harbinden İzmir’in İşgali’ne Giden Süreç”, ikinci bölüm “İzmir’in İşgali ve Basın’da İşgal”, üçüncü bölümde ise “İşgal Karşısında Mitingler ve Şura-yı Saltanat” olmak üzere üç ana başlık etrafından toplanacaktır.

Birinci bölümde, Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması, Osmanlı Devleti’nin savaşa dahil olması, Mondros Mütarekesi’nin imzalanması, Paris Barış Konferansı’nın toplanması ve konferansta Yunanistan’ın İzmir’i işgali kararı sonucu Türk ve Rum faaliyetleri incelenecektir. İkinci bölümde İzmir’in Yunanlar tarafından nasıl işgal edildiği, Osmanlı gazetelerinin bu olayı haberlerinde nasıl işlediği ve işgalin ilk günlerinden sonra gazetelere gönderilen protesto telgraflarının metinleri ve yorumları ifade edilmiştir. Üçüncü bölümde ise halkın işgaller karşısında İstanbul ve Anadolu’da gerçekleştirdiği mitingler ve bu mitinglerin gazete sütunlarına nasıl taşındığı incelenerek 26 Mayıs 1919’da toplanan Saltanat Şurası ele alınacaktır.

Çalışmanın Önemi

İzmir'in Yunanistan tarafından 15 Mayıs 1919 tarihinde işgali Milli Mücadele Döneminde önemli bir noktayı oluşturmuştur. Yunanların Batı Anadolu bölgesinde hak iddiaları ve bu iddiaların gazetelerde haber yapılması halkı işgaller karşısında topyekun direniş göstermeye çağırmış ve Osmanlı halkı arasında milli bir bilinç uyandırılmıştır. Ancak bu konu ile alakalı detaylı bir basın tarihi araştırması yapılmamış olması önemli bir açığı meydana getirmiştir. Yapılan çalışmada kısmen de olsa Osmanlıca gazete haberlerine yer verilerek bu açık giderilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın konusuyla ilgili tespit edilen Osmanlıca gazeteler, biyografiler, telif ve tetkik eserler temin edilmiştir. Bu çalışmanın temel kaynağı Osmanlıca gazeteler olmuştur. Konu ile alakalı gazeteler belirlenmiş ve tasnif edilerek tahlil edilmiş, sonra da yazım aşamasına geçilerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, İzmir'in işgaline giden süreç ve işgal haberlerinin gazetelerdeki boyutu belgeler ışığında gösterilmesi amaçlanmaktadır. Bu hususta; "Mütareke maddeleri ile Osmanlı toprakları nasıl işgallere açık hale geldi, Paris Barış Konferansı'nda Yunan başbakanının istekleri nedir, Yunanlar İzmir'deki Rumları nasıl yönettiler, İzmir'in işgali nasıl gerçekleştirildi, Türk gazetelerinde işgal ve sonrası gelişmeler nasıl işlendi?" vb. sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

15 Mayıs 1919'da gerçekleştirilen İzmir'in işgalinin Türk basınına yansımalarının incelendiği bu çalışmada tarihi araştırmalarda başvuru tarama, tasnif, tahlil ve terkip yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma konusunun belirlenmesinin ardından konu ile alakalı yazılı kaynaklar, veri tabanı, kütüphane ve literatür taramaları yapılarak tespit edilmiştir. Çalışmanın temel kaynağı; Türk basınında yer alan Alemdar, Hadisat, Türkçe İstanbul, Zaman, Sabah, Akşam, İkdam, Vakit, Memleket, İleri gibi çok okunan dönem gazetelerinin çalışmayla ilgili haberleri olmuştur. Bu doğrultuda Osmanlıca gazetelere ulaşılarak Latin harflerine aktarılmıştır. Daha sonra araştırma konusuyla alakalı diğer kaynaklar bir araya getirilerek bilgi fişleri hazırlanmış, oluşturulan tez planı doğrultusunda tüm bilgiler konularına göre

kronolojik sıralama gön önünde bulundurularak tasnif edilmiştir. Böylece yazım süreci gerçekleştirilerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bölümler oluşturulurken mümkün mertebe müdahale edilmeyen bilgiler ve haberler aktarılmıştır. Çalışmanın temeli gazeteler olduğu için haberler dikkatle incelenmeye gayret edilmiştir. Pandemi dolayısıyla kapalı olan kütüphaneler olduğu ve web üzerinden erişim olamadığı için konu ile alakalı bazı önemli gazetelere ulaşamamıştır. Ayrıca ulaşılan gazetelerin bazılarında gazete numaraları/sayıları eksik olduğundan dolayı dipnotlarda verilememiştir.



BÖLÜM 1: DÜNYA SAVAŞI'NDAN İZMİR'İN İŞGALİNE GİDEN SÜREÇ

1.1. Savaş ve Mütareke'den Paris Barış Konferansı'na

1914 yılında Avrupa'da karışık bir ortam mevcuttu. Bir yandan dünya hakimiyetini ele geçirmek için İngiltere-Almanya rekabeti yaşanırken diğer yandan da Rusya ve Avusturya-Macaristan arasında Cermen-Slav ulusçuluk çatışması yaşanıyordu. Bu durum Avrupa'yı ikiye bölmüştü. İngiltere-Fransa-Rusya Üçlü İtilafı oluştururken karşılarında Avusturya-Macaristan, Almanya ve İtalya, Üçlü İttifak Grubu adı altında bir araya geliyordu. Bu bloklar arasında daha savaş başlamışken İtalya saf değiştirerek İtilaf Grubu safına dâhil oldu, daha sonra 1914'te Japonya'nın ve 1917'de ABD'nin de savaşa katılmasıyla savaş Avrupa kıtasını aşarak gerçekten bir dünya savaşına dönüştü¹.

Osmanlı Devleti bu bloklaşma yarışında kendisine yer edinebilmek için müttefik arayışına girdi. Öncelikle İngiltere ve Fransa'nın yanında savaşa katılabilmek arzusuyla bu devletlerle çeşitli müzakereler yaptı ancak müzakereleri sonuçsuz kaldı. Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri ile yaptığı bu ittifak girişimlerinin sonuçsuz kalmasının asıl ve en önemli sebebi; beklenen dünya savaşında Osmanlı topraklarının paylaşılacak istenmesiydi². Osmanlı Devleti'nin egemenliğindeki Arap topraklarının içerisinde petrol barındırması İngilizler açısından bölgeyi değerli kılarken aynı sebeplerle Almanya Anadolu üzerinden Orta Doğu'ya geçmek için sebepler arıyordu³. Bunun üzerine İtilaf Devletleri'nden beklediği tepkiyi alamayan ve Almanya'nın yanında yer almak isteyen İttihat ve Terakki Hükümeti üyeleri Almanya'ya yakınlaştı. Böylece Osmanlı Devleti Almanların yanında savaşa dahil oldu⁴.

Türklerin, Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Grubu'nun karşısında yer alması, Osmanlı Devleti topraklarının paylaşımını kolaylaştırdı. Daha Birinci Dünya Savaşı sürerken İtilaf

¹ Sina Akşin, "Çağdaş Türkiye 1908- 1980", *Türkiye Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Sina Akşin, C. 4, Cem Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 41.

² *Türkiye Cumhuriyeti Tarih I*, Durmuş Yalçın ve diğerleri, C.1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2009, s. 75.

³ Akşin, "Çağdaş Türkiye...", s. 41.

⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Durmuş Yalçın vd., s. 75.

Devletleri çeşitli zamanlarda yaptıkları görüşmeler ile Osmanlı topraklarını kendi aralarında bölmüşler ve antlaşmaya varmışlardı⁵. 1915-1917 yılları arasında İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya yapılan anlaşmalar neticesinde, İngiliz ve Fransızlar bütün Orta Doğu bölgesini aralarında paylaşacak, bu paylaşım ile de Malatya ve Sivas'a kadar yayılma alanı bulacaklardı. Rusya, Boğazlar ve Doğu Anadolu bölgesine yerleşirken İtalya'ya da Batı Anadolu ve Güney Anadolu'da önemli yerler verilecekti. Bu paylaşımın sonucunda Anadolu'nun orta yerinde küçük bir Osmanlı Devleti bırakılacaktı⁶. Ancak Rusya Brest-Litowsk Antlaşması ile savaştan çekilince Rusya için ayrılan yerler İtalya'ya bırakıldı⁷. Müttefiklerini sıkıştıran İtalya yeni bir antlaşma istedi ve neticesinde 19-21 Nisan 1917'de Saint-Jean-de-Maurienne Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile İtalya'ya Antalya, Konya Aydın ve İzmir'in verilmesi kabul edildi⁸. Rusya'nın ülke içerisinde yaşadığı krizi fırsata çeviren İtalya, Batı Anadolu'da ilerleme imkânı buldu. Ancak İtalyanların gizli antlaşmalar ile sahip olduğu yerler üzerinde Yunan istekleri bitmiyor, her fırsatta bunu dile getiriyorlardı⁹.

Amerika Başkanı Wilson, Batı Anadolu'daki Rumların "Türklerin elinden kurtarıldıktan" sonra İtalya hakimiyetine değil Yunanistan egemenliğine bırakılmasından yanaydı. İngiltere ve Fransa ise Doğu Akdeniz'de güçlü bir İtalyan tehlikesinden çekindiği için bu bölgelerin Yunanistan'a verilmesini çıkarlarına uygun görüyorlardı¹⁰. Ayrıca İtilaf Kuvvetleri'nin de Yunan askerine duyduğu ihtiyaç arttı. Bu sebeple İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Edward Grey 11 Ocak 1915'te Yunan Hükümeti'ne bir teklif sundu ve Sırbistan'a yardım koşuluyla kendilerine Anadolu kıyılarından bazı bölgeleri vermeyi vaat etti. Britanya Ortalçisi Elliot da Müttefikler adına sunduğu 12 Nisan tarihli notada, Türklere karşı savaşa girmesi halinde Aydın ve dahilindeki arazilerin Yunanistan'a

⁵ Hamza Eroğlu, *Türkiye İnkılap Tarihi*, MEB Basımevi, İstanbul, 1982, s. 84.

⁶ Haluk Selvi, *Milli Mücadele'de İlk İşgaller İlk Direnişler*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011, s. 13.

⁷ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler Mütareke Dönemi 1918-1922*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s. 30.

⁸ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Durmuş Yalçın vd., s. 96.

⁹ Mustafa Mutlu, *İzmir Basınında İzmir'in İşgal ve Kurtuluşu Üzerine Bir İnceleme(1919-1922)*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir, 2013, s. 19.

¹⁰ Mustafa Turan, "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali(15 Mayıs 1919)", *Türkler*, C.15. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s. 756.

verileceği bildirdi¹¹. Ancak savaşa hemen katılmak koşuluyla bu bildirinin geçerli olacağı söyledi. Bu teklifler karşısında Kral Konstantin ve Yunan Genelkurmayı çekimser davranarak İtilaf Devletleri'nin beklentisini geciktirdi¹². Çünkü Kral Konstantin ve Başbakan Venizelos arasında savaşta yer alınması gereken blok hakkında fikir ayrılıkları vardı. Kral İttifak Grubu'nda yer almak isterken Başbakan Venizelos İtilaf Grubu'na dahil olmak istiyordu. Venizelos'un ısrarları Yunanistan'da büyük bir telaş uyandırdı. Bunun üzerine Kral Konstantin Başbakan Venizelos'u 5 Ekim 1915'te bir darbe ile görevinden uzaklaştırdı. Selanik'e giden Venizelos burada bir ihtilal örgütü kurarak Kral Konstantin'e karşı ayaklandı. Böylece Yunanistan'da bir iç savaş kendini göstermiş oldu¹³. İtilaf Devletleri Venizelos'u destekleyerek Atina'ya asker çıkardı ve Kral'ın tahtan çekilmesini talep ettiler. Bunun üzerine Kral tahtından çekildi ve Venizelos tekrar görevine geri döndü. 26 Haziran 1917'de de Yunanistan İtilaf kuvvetleri tarafından savaşa dahil oldu¹⁴. Böylece Venizelos ve Yunanistan'ın tarihi çıkarlarına giden yolda önemli bir adım atılmış oldu. Ardından diğer devletlerin de katılımıyla savaş alanı yayıldı ve bloklar arasında yeni devletler birbiri ile savaşmaya başladılar.

6 Nisan 1917'de Amerika Birleşik Devletleri, Almanya'ya savaş açarak İtilaf Kuvvetleri yanında savaşa girdi. Ancak ABD Başkanı Wilson savaşın değil barışın gerekliliğini savunmaktaydı¹⁵. Wilson, 1918'in Ocak ayında Kongre'de yaptığı konuşmasında On Dört Nokta olarak adlandırdığı ilkelerini sıraladı¹⁶. Barışı sağlamak için oluşturulan bu ilkelerden özellikle birinci ve on ikinci madde Türkler açısından önemliydi¹⁷. Başkan Wilson'un on ikinci maddesinden de görüleceği üzere, Osmanlı Devleti eğer bu savaştan

¹¹ Nuri Köstüklü, "Milli Mücadele'de Batı Cephesi, Savaşlar ve Zaferler", *Türkler*, C.16. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s. 168., Mustafa Mutlu, *İzmir Basınında İzmir'in İşgali...*, s. 9.

¹² *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Durmuş Yalçın vd., s. 98.

¹³ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 500-501.

¹⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Durmuş Yalçın vd., s. 98.

¹⁵ Mutlu, "İzmir Basınında İzmir...", s. 10.

¹⁶ Toktamış Ateş, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 5, Tarih 2, İstanbul, 2007, s.71.

¹⁷ "Birinci madde: Barış antlaşmaları açık olarak herkesçe bilinmek üzere yapılmalı, bundan sonra devletlerarasında hiçbir biçimde özel antlaşmalar yapılmamalı ve herkesin gözü önünde işleyen açık bir diplomasi olmalıdır.

On ikinci madde: Osmanlı İmparatorluğu'nun bugünkü parçasının egemenliği sağlanmalı fakat, bugün Türkiye'nin yönetiminde bulunan öteki uluslara kesin ve her türlü şüpheden uzak bir yaşama güvenliği ve kendi gelişmelerini istedikleri gibi yürütecek kesin ve engelsiz fırsatlar olanağı verilmeli. Çanakkale Boğazı bütün ulusların gemilerine ve ticaretine uluslarca sağlanacak güvenlik altında sürekli olarak açık bulundurulmalıdır." Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C. 1, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 61-64.

mağlup olarak çıkarsa yaşamak için hiçbir şansı olmayacaktı¹⁸. Ancak Türkler bu maddeyi Wilson'un dediklerinin aksine olumlu karşıladılar hatta gazeteler İstanbul'da "Wilson Prensipleri Cemiyeti"nin kurulması yönünde haberler bile yaptılar¹⁹. Osmanlı Devleti'nin yöneticileri daha sonra başına geleceklerden habersiz bir şekilde Amerika Başkanı'nın sözlerine umut bağlayarak ülkede olumlu bir barış havası yaymaya çalışıyordu.

1918 yılında dışta bu gelişmeler yaşanırken içte de Osmanlı Devleti için önemli bir sene olmuştu. V. Sultan Mehmet Reşat'ın Temmuz ayında vefatından sonra yerine VI. Mehmet Vahdettin tahta oturdu. Sultan Vahdettin hemen ordu ve donanmayı kendi emrine aldığını bildirdi. Yeni hükümeti kurma görevi Talat Paşa'ya verildi²⁰. Ancak kabine üyeleri arasında fikir ayrılıkları sebebiyle bazı sıkıntılar yaşanmaktaydı²¹. Osmanlı iç siyasetindeki gelişmeler dolaylı olarak dış siyasetinde de etkili oluyordu.

İstanbul'da yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra savaş, Osmanlı Devleti ve müttefiklerinin aleyhine seyretmekteydi. Çünkü İngiltere Bağdat'a yaklaşmış, Kerkük, Bağdat ve Kudüs'ü ele geçirmişti. Bunun üzerine Filistin ve Suriye cephelerindeki Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na Limon Von Sanders getirilmişti. Ancak o da başarılı olamayınca İngiliz komutanı Allenby harekete geçti ve Osmanlı Devleti Şam, Hama ve Humus'u İngilizlere bırakarak Halep'e çekildi. Limon Von Sanders bu yenilgiler üzerine daha fazla görevine devam edemedi, yerine 7. Kolordu Komutanı Mustafa Kemal getirildi. Mustafa Kemal orduyu komuta ederek İskenderun'un güneyinde İngilizleri geri püskürtebildi²².

Savaşın genel durumu İttifak Devletleri aleyhine gelişme gösterirken, aynı durum Osmanlı Devleti için de geçerliydi. Romanya daha sonra Bulgaristan mütareke talebinde bulunarak savaştan çekildi. Alınan yenilgiler ve yaşanan olumsuzluklar Talat Paşa Hükümeti'nin istifasına neden olurken Ahmet İzzet Paşa yeni hükümeti kurmakla

¹⁸ Ateş, Türk Devrim Tarihi, s. 71.

¹⁹ Selvi, Milli Mücadele'de İlk İşgaller..., s. 14.

²⁰ İzzet Öztoprak, "Türkiye'nin İşgali ve Milli Direniş Hareketleri", *Türkler*, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s. 583.

²¹ Mutlu, "İzmir Basınında İzmir...", s. 11.

²² Öztoprak, "Türkiye'nin İşgali...", s. 583.

görevlendirildi²³. Barış yanlısı Ahmet İzzet Paşa İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında imzalanacak mütarekeyi hayata geçirebilmek için girişimlerde bulundu ve 19 Ekim 1918’de Osmanlı Mebusan Meclisi’nde programını duyurdu²⁴. Ahmet İzzet Paşa Hükümeti İstanbul’da bulunan İngiliz generali Townshend ile iletişime geçerek ateşkes girişimlerine başladı²⁵. Bu girişimler neticesinde Amiral Calthorpe 23 Ekim’de Ahmet İzzet Paşa’ya bir telgraf göndererek İtilaf Devletleri’ni temsilen mütarekeyi imzalayacağını ve bunun için Osmanlı temsilcilerinin Limni Adası’ndaki Mondros Limanı’na gönderilmesini talep etti²⁶.

Bu sırada Mütareke için görevlendirilecek kişiler Osmanlı Devleti’nde yeni bir sorunu doğurmuştu. Ahmet İzzet Paşa, Nurettin Paşa başkanlığında Dışişleri Bakanı Reşat Hikmet ve Kurmay Yarbay Sadullah’tan oluşan bir heyeti mütareke için uygun görürken Padişah Vahdettin, kayınbiraderi Damat Ferit Paşa’nın heyete başkanlık etmesini istiyor ve bu isteğinde ısrarcı davranıyordu. Padişahın bu ısrarının sebepleri arasında hem Damat Ferit Paşa’nın Londra’da Osmanlı büyükelçiliğinde görev yapmış olması hem de İttihat ve Terakki Partisi’nin karşısında yer alan Hürriyet ve İtilaf Partisi’nin lideri olması geliyordu. Ancak Ahmet İzzet Paşa kesinlikle bu olaya karşı çıkıyor ve bu durumu çılgınlık olarak değerlendiriyordu. Bu sebeple Ahmet İzzet Paşa Sultan Vahdettin’in ısrarını kabineye danıştı ve Damat Ferit’i böyle bir göreve getirmeye karşı çıktı. Neticede Mütarekeye gidecek olan kurulun başına Bahriye Nazırı Hüseyin Rauf Bey (Orbay) atandı²⁷.

²³ Adnan Sofuoğlu, “Mondros Mütarekesi Sonrası Türkiye’nin İşgaline Karşı Milli Direniş: Kuvay-ı Milliye(1918-1921)”, *Türkler*, c.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s. 618.

²⁴ Meclis programı şöyledir:

“1. İçte ve dışta düzenin ve barışın sağlanması lazımdır.

2. Sekiz yıldan beri iç ve dış karışıklıklardan sarsılan vatanın sükûnete ve bilhassa büyük yokluklara katlanan milletimizin artık istirahatı ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı temin etmek asıl vazifemizdir.

3. Wilson prensiplerine uygun bir barışı memnuniyetle kabul ederiz.

4. Arap vilayetleri işini Hilafet ve Saltanata bağlılıkları devam etmek şartıyla bir özerklik vermek suretiyle çözmeye çalışacağız.” Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, Kastaş Aş Yayınları, İstanbul, 1987, s.40–41.

²⁵ Sofuoğlu, “Mondros Mütarekesi Sonrası...”, s. 618.

²⁶ Öztoprak, “Türkiye’nin İşgali...”, s. 584.

²⁷ Salahi R. Sonyel, *Gizli Belgelerde Mustafa Kemal, Vahdettin ve Kurtuluş Savaşı*, Koza Basım, Ankara, 2010, s. 3.

Nihayetinde 30 Ekim 1918’de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı ve Osmanlı Hükümeti savaştan çekildiğini bildirdi²⁸. Osmanlı Devleti tarafından büyük umutlarla girilen savaş mağlubiyetle sonuçlanmıştı²⁹. 25 Maddeden oluşan Mondros Mütarekesi Türkler için ağır şartlar içermektedir. Bu maddelerden özellikle Osmanlı topraklarını işgale açık bir hale getiren yedinci madde şu şekilde idi: ³⁰

“İtilaf Devletleri’nin güvenliğini tehlikeye koyacak bir durum olursa, İtilaf Devletleri Osmanlı topraklarında istedikleri önemli bir noktayı işgal edecektir.”

Bütün Mütareke metni maddeleri bir yana bırakılsa bile yedinci maddenin üzerinde durmak gerekir ki bu madde çok geniş uygulamalara neden olacaktır³¹. Çünkü İtilaf Kuvvetleri sadece bu maddeyi bile kullanarak Osmanlı ülkesinin her karışını işgal edebilirdi.

Padişah Vahdettin antlaşma maddelerini ağır bulmasına karşılık Ahmet İzzet Paşa Mondros’tan gönderilen iyimser telgrafı göstererek Padişah’ı şu sözlerle rahatlatmaya çalışmıştı: “*Bu koşulları ağır olmalarına karşın kabul edelim. Öyle tahmin ederim ki, İngiltere’nin Doğu’da asırlarca sürmekte olan dostluğu ve lütüfkâr siyaseti değişmeyecektir. Biz onların müsamahasını daha sonra elde ederiz.*” Ancak bu telgrafta Vahdettin’i tatmin etmemiş çünkü Padişah Vahdettin İtilaf kuvvetlerinin Osmanlı topraklarını paylaşmak için harekete geçeceklerini tahmin etmişti³².

Osmanlı Devleti’ndeki bu iyimser tutumun bir diğer nedeni de Rauf Bey Mütareke sırasında Amiral Calthorpe’den Yunanistan’ın mütareke koşullarına dayanarak bir girişimde bulunmayacağına dair özel bir teminat mektubu alması olmuştu³³. Mütareke dönüşü Rauf Bey, İstanbul’da *Yeni Gün* gazetesine verdiği röportajda şunları dile getirmişti:

“... akd eylediğimiz Mütareke neticesinde devletimizin istiklali, saltanatımızın hukuku tamamıyla kurtarılmıştır. Bu mütareke iki denk devletin arasında imzalanabilecek

²⁸ Sofuoğlu, “Mondros Mütarekesi Sonrası...,” s. 584.

²⁹ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012, s. 475.

³⁰ Sonyel, *Gizli Belgelerde Mustafa Kemal...*, s. 4.

³¹ Afet İnan, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1977, s. 20.

³² Sonyel, *Gizli Belgelerde Mustafa Kemal...*, s. 5.

³³ Rauf Orbay, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım I*, İstanbul, 1993, s. 89-90.

çatışmalara son veren bir belge niteliğindedir.” Gazetecilerin soruları üzerine Rauf Bey “İstanbul’umuza tek bir düşman askeri çıkmayacaktır. Tersanelerimiz işgal olunmayacaktır. Demiryollarına el konulmayacaktır. Ne miktar asker terhis edeceğimizi biz saptayacağız” gibi iyimser cevaplar vermiştir³⁴. Verilen bu olumlu mesajlar işgale hazırlanan İtilaf Devletleri’ne zaman kazandırmıştı.

Öte yandan Mustafa Kemal Mütareke’nin olduğu gün Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı’na atandı. Ahmet İzzet Paşa’dan Mütareke maddelerini öğrendiğinde, eğer maddeler olduğu gibi uygulanırsa Osmanlı topraklarının işgale ve istilaya açık olacağını belirtti³⁵. Mustafa Kemal Osmanlı Devleti’nde yaşanan bu olumlu havaya karşı temkinli davranarak uyarılarda bulunuyordu.

Birinci Dünya Savaşı bittiğinde İngiltere Başbakanı Llyod George, Şark Meselesi’ni Fransa ile birlikte halledeceğini ve Türkleri Avrupa’dan atacağını söylüyor, Türklerin yalnızca bir süre Anadolu’da kalmalarına müsaade ediyordu. Lord Curzon da aynı fikirlerle Türklerin Avrupa’dan atılmaları gerektiğini dile getiriyordu³⁶. İngiltere Milli Mücadele boyunca da bu fikirlerini devam ettirecek ve her fırsatta bunları hayata geçirmek için çabalayacaktı.

Mütareke’nin Osmanlı Devleti için olumsuz sonuçlar doğuracağından şüphelenen Osmanlı subaylarından Ali Fuat Paşa (Cebesoy) Mütareke hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişti:

“2 Kasım 1918’de Mütareke şartları ordulara tebliğ edilmişti. Müttefiklerimize dikte ettirilen şartlar nazar-ı itibara alınırda daha mutedil sayılabilirdi. Bulgarlar kayıtsız şartsız teslim olmuşlardı. Ancak galip devletler ahde vefa gösterebilecekler miydi? Yoksa bir kin ve intikam politikası mı güdeceklerdi?”³⁷ Mustafa Kemal, Ali Fuat Paşa gibi Osmanlı subayları İtilaf Devletleri’nin uygulamalarından ve imzalanan Mütareke’den emin olamamakla birlikte Mütareke maddelerine güvensiz bir şekilde yaklaşıyorlardı. Çünkü Mütareke sonrası Osmanlı topraklarında yaşanan gelişmeler düşündükleri korkuları göz önüne sermekteydi. Söz gelimi Mütareke sonrası İzmir ve çevresinin Yunanlar tarafından

³⁴“Rauf Bey ile Mülakat”, *Yeni Gün*, 2 Teşrin-i Evel 1334/1918, No: 59, s. 1.

³⁵ Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, s. 94.

³⁶ Turan, “İzmir’in Yunanlılar Tarafından...”, s. 756.

³⁷ Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, İstanbul, 2000, s. 27.

işgal edilmesi, bölgenin Yunanlara ait olduğunun Barış Konferansı'nda sürekli dile getirilmesi, İzmirli Rumların Türklere yönelik faaliyetleri Mustafa Kemal ve arkadaşlarının şüphelerini doğrulamaktaydı.

1.1.1. Mütareke Sonrası İzmir'de Yaşananlar

Mütareke imzalandıktan sonra 5 Kasım 1918'de İzmir Vali Vekili Nurettin Paşa Dahiliye Nezareti'ne İzmir'de Rumların gösteri hazırlıklarına başladığını bildirdi. İzmir'deki Rumlar Müslümanları tahrik etmek için ellerinden gelenleri yapıyorlardı³⁸. Amaçları karışıklık çıkararak Mondros Mütarekesinin 7. Maddesini hayata geçirmektir.

Binbaşı Allan Dickson yönetimindeki İngiliz 29 Numaralı gözlem ve savaş gemisi 6 Kasım'da kendi çıkarlarını korumak ve limanın açılmasını sağlamak maksadıyla Müttefik Devletleri adına İzmir'e geldi³⁹. Mütareke imzalanmadan önce İzmir'de hareketlenmeye başlayan Rumca basın Yunan propagandasını arttırarak devam etti⁴⁰. Rumlar, Yunan gemisinin İzmir'e gelmesiyle adeta bayram yaşamışlar ve gösterilere başlamışlardı. Elleri, kollarına aldıkları mavi-beyaz bandıralar ile durmadan bağırıyorlar ve geminin etrafında dolaşıyorlar. Her yer Yunan bayrakları ile donatıldı⁴¹. Binbaşı Allan Dickson karaya çıktığında Rum papalar tarafından karşılandı ve kendisine tuz ve ekmek tattırıldı⁴². İzmir sokaklarında gösterilerine devam eden Rumlar Ayafotini kilisesine giderek İzmir'in ilhakı için ayin yaptılar. Kilise'deki çanları sürekli çalarak şehirdeki heyecanı arttırmaya çalışıyorlardı⁴³. Gazeteci Vasıf Çınar meydana gelen bu durumu şöyle dile getiriyordu:

“...Türk ve İslam saltanatının enkaz-ı mağlubiyeti üzerinde mavi-beyaz renklerle ilan-ı şadümani etmek isteyen gafillere ispat etmeliyiz ki pek kutsi bir vedia-yı ecdad olan İzmir'in ufuklarında al bayrağın temiz nurları ebediyen sönmeyecektir”⁴⁴. Yapılan

³⁸ Süleyman Tekir, *Yunan İşgali Öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIX/Özel Sayı: İzmir'in İşgali, 2019, s. 32.

³⁹ Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s. 13.

⁴⁰ Bülent Atalay, “İşgal Yıllarında İzmir Metropoliti Hrisostomos'un Faaliyetleri”, *Türklük Araştırma Dergisi* 20, İstanbul, 2008, s. 551.

⁴¹ Zeki Arıkan, “İşgal Dönemi İzmir Basını” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.V., S.13, 1998, s. 149.

⁴² Ateş, *Türk Devrim Tarihi*, s. 75.

⁴³ *Yeni Gün*, 7/8 Teşrin-i Sani 1334/1918, No: 64-65.

⁴⁴ Arıkan, “İşgal Dönemi İzmir Basını...”, s. 149.

açıklamalar ile İzmir'in Rumlara bırakılmayacağı ve sonsuza dek Türk yurdu kalacağı vurgulanıyordu.

İzmir'de bu yaşananlardan sonra düzen bozulacak ve şehir eski günlerindeki refahı kaybedecekti. Rumlar Türkleri kışkırtmak için Türk bayraklarını yırtacaklardı⁴⁵. İngiliz gözlem gemisinden sonra İzmir Körfezi'ne birçok İngiliz, Fransız, İtalyan savaş gemileri de geldi⁴⁶. Bu gemiler daha sonra Yunanların İzmir'e asker çıkartmasında ve Türk halkın tepkisini önlemede yardımcı olacaklardı.

Rumların yapmış oldukları tezahürat ve taşkınlıklar bir süre sonra yalnızca Türkleri değil tüm yabancıların da dikkatini çekti. Çünkü Rumlar Türkler ile birlikte İtalyanlara da hakaret etmeye çalışıyorlardı. Hatta bir grup, İtalya bayraklarını köpeklere sararak hayvanları sokaklarda dolaştırmışlardı. Bir süre sonra İngiliz Binbaşı Dickson Rumlara müdahale ederek onları durdurdu ve Rumları sakin olmaya çağırdı. Yapılan bu uygulamaların usulsüz olduğunu ve arada bir düşmanlığın olmadığını bildirdi. İtilaf halklarına mensup biri bu olaylara karışırsa memleketten çıkarılacağını söyledi⁴⁷. Böylece Dickson dünya ve Türk kamuoyunun tepkisinden çekinerek Rumların sakin bir tavır sergilemelerini sağladı. Çünkü Rumların Türkler üzerinde yapacakları herhangi bir taşkınlık Yunanların İzmir'e asker çıkartmasını engelleyebilirdi.

Rumların yaptıkları davranışlara karşılık Türkler arasında teşkilatlanma çalışmaları başladı. İşgali protesto etmek ve tepkilerini göstermek için bir grup tarafından İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti kuruldu.

1.1.2. İzmirli Türklerin Direnişi: İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin Kuruluşu

İngiliz gözlem gemisi İzmir Körfezi'ne geldiği zaman şehrin en büyük mülki amiri Nurettin Paşa'ydı. İngiliz gemisinin gelmesinden sonra valiliğe Tahsin Bey atandı fakat sonrasında bu görev Beyrut Valisi Ethem Bey'e devredildi. Bir süre sonra Ethem Bey de istifa ederek yerine tekrar Nurettin Paşa göreve getirildi⁴⁸. Valilerin sürekli

⁴⁵ Tekir, "Yunan İşgali Öncesinde İzmir...", s. 33.

⁴⁶ Bilge Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1974, s. 42.

⁴⁷ *Yeni Gün*, 9 Teşrin-i Sani 1334/1918, No:66.

⁴⁸ Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 42

değişmelerinin sebebi, İtilaf Devletleri'nin kendi menfaatlerine uyacak bir vali aramasıydı⁴⁹. Ancak Nurettin Paşa döneminde İtilaf Devletleri validen istedikleri desteği göremediler ve artan Rum faaliyetlerine karşı kurulan Cemiyetler desteklendi.

İzmir'deki Rumların taşkınlıklarına karşı Türkler kayıtsız kalamamış ve bu sebeple Rumlara karşı İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin kurucuları arasında Moralıoğlu Halit ve Nail kardeşler, Menemenlioğlu Muvaffak, Binbaşı Hüseyin Lütfü, İtibar-ı Milli Bankası ikinci Müdürü Naci, Abdurrahman Sami, İsmail Sıtkı, Tokatlızade Sekip, Cami Baykut vardı⁵⁰. Aslında İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti resmen kurulduğu tarihten yaklaşık yirmi gün önce yani 29 numaralı İngiliz gözlem gemisinin geldiği gün gayr-i resmi olarak kurulmuştu. O gün Rumların yaptığı taşkınlıklardan rahatsız olan ve yukarıda bahsi geçen kişiler tarafından kurulan cemiyet, üyelerinden Hüseyin Lütfü Bey'in Nurettin Paşa'ya telefon ederek Rumların yaptıkları gösterileri durdurmasını söylemesiyle ilk eylemini de gerçekleştirmişti⁵¹. Her türlü duruma karşı vatanın savunması için kurulması kararlaştırılan cemiyet daha sonra Tokatlızade Sekip ve Hacı Mithat Beyler cemiyetin kuruluş amacının ilmi çalışmalar olması yönünde ısrar etmişler ve bu karar ile Cemiyeti kurmuşlardı. İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin Nizannamesi'nde "*Cemiyetin maksat ve gayesi, aksam-ı vatanın maddeten ve manen terakki ve tealisi esbabını temine çalışmak, efkar ve hissiyat-ı memleketi alem-i medeniyeye iblağ ve isal eylemek, bu maksadın husulüne mani olacak her türlü teşebbüsata karşı müdafaat-ı meşrua ve ilmiyede bulunmak ve bu memlekette ekseriyeti teşkil eden anasırın hukukunu edile-i ilmiye ve mukniası ile enzar-ı medeniyete karşı ispat eylemekten ibaretti.*" yazıyordu⁵². Böylece Cemiyet'in asıl maksadının bilimsel çalışmalar olacağı da duyurulmuştu.

⁴⁹ Oğuz Gülcan, "Batı Anadolu'da Kuvay-ı Milliye'nin Oluşumu (1919-1920)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, s. 24.

⁵⁰ Öztoprak, "Türkiye'nin İşgali...", s. 599.

⁵¹ Engin Berber, *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar: Bir İzmir Kâbusu*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002, s. 47-48.

⁵² Meltem Özkemer, "İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 20.

Bir süre sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası tarafından İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin "İttihatçılık ve Bolşeviklik" ile alakalı olabileceği düşünüldü⁵³. Vali Tahsin Bey'i Aydın Valiliği'ne atayan kabine görevden çekilince yerine göreve getirilen Tevfik Paşa, İttihatçıları korumamak adına İttihatçılıkla ismi anılan kişileri görevden uzaklaştırdı. Böylece Tahsin Bey vazifesinden alınarak göreve Hürriyet ve İtilaf Partisi'ni destekleyen Ethem Bey getirildi. Bu değişiklik ile İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti durağan dönemine girdi⁵⁴. Türklerin kurdukları cemiyetlerin engellenmesi İzmir'de Rumların faaliyetlerini arttırmasına sebep oldu.

1.1.3. İzmir'deki Rum Faaliyetleri

24 Aralık 1918'de İngiliz, Fransız ve İtalyan savaş gemileri İzmir Körfezi'ne gelmeye başladı. Bu gemilerin yanında 18 kişilik birliği ile Yunan savaş gemisi Leon da yer alıyordu⁵⁵. Aslında körfeze gelen bu gemiler birkaç ay sonra Yunanistan tarafından İzmir'e yapılacak olan askeri çıkarmanın bir habercisiydi.

1919'un ilk gelişmesi, Hükümet emriyle İzmir Valisi tarafından iki yıl önce ülkeden uzaklaştırılan Rum Metropolit Hrisostomos Kalafatis'in İzmir'e gelmesiydi⁵⁶. Hrisostomos'un İzmir'e geldikten sonra Rumlar arasında teşkilatlanma çalışmaları tekrar başladı. Hrisostomos'un desteğiyle İstanbul'daki Mavri Mira'yı örnek alan Rumlar bir heyet oluşturdular⁵⁷. Hrisostomos ile Leon adlı Yunan destroyerinin (savaş gemisi) komutanı Mavrodis İzmir'de Rum çetelerini örgütledi. Ayrıca Rumlar Yunanistan-İzmir arasında gidip gelen Yunan torpitosu (küçük savaş gemisi) aracılığıyla şehre askeri cephane ve örgütte çalışacak insanlar getirdiler. Siyasi çalışmalarını örgütlemek için de "Küçük Asya Derneği" adıyla gizli bir dernek kurdular⁵⁸. Rum çeteleri Hrisostomos'un da yardımıyla Mütarekenin hemen uygulanması için çalıştılar.

⁵³ Mesut Çapa, "İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti (Aralık 1918-Mart 1920)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.21, C.VII, Temmuz 1991, s. 554.

⁵⁴ Mutlu, "İzmir'in İşgalinde İzmir...", s. 19-20, Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 43.

⁵⁵ Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, s. 72.

⁵⁶ Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, s. 79.

⁵⁷ Adnan Sofuoğlu, "İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu'da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş", *Atatürk Yolu Dergisi*, S.29-30, Mayıs-Kasım 2002, s. 134.

⁵⁸ Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 48.

Rumların gizli çalışmaları devam ederken Urla'da 12 Ocak 1919'da üç gün süren bir isyan çıktı. Rumların başlattıkları bu isyanı Urla polis ve jandarması bastıramayınca İzmir'den Urla'ya asker gönderildi ve isyan bastırıldı. İsyanlıların üzerinde “*Ya İonya Ya peteno*” yani “*Ya İyonya Ya Ölüm*” yazılıydı⁵⁹. Rumlar bu hareketleri ile bağımız olmak yolundaki isteklerini gizleyemiyorlardı.

20 Ocak 1919'da İzmir'e Yunanların Anfitriti adlı bir hastane gemisi geldi ve şehirde dispanserler açtı. 17 Şubat'ta Yunanlar Ayvalık'a bir Kızılhaç Kurulu kurdular ve İzmir'e Yunan askerlerini çıkardılar. İşte kurulan bu dispanserler şehre sokulan Yunan askerlerine ilaç sandıklarında gizlice getirdikleri çeşitli askeri malzemeler ile yardımda bulundular. Ayrıca bu malzemelerin saklanması kiliselerden de yararlandılar. İlerleyen günlerde de Rum faaliyetleri devam etti. Sisam Adasındaki Akköy bölgesine gelen Rum çeteleri bölgedeki Jandarma Karakoluna ateş açtılar. Yine Urla'da bir araba kafilesine saldırarak birçok kişinin ölümüne sebep oldular. 17 Şubat'ta Ayvalık'a çıkan Yunan Kızılhaç Kurulu, Yunan erleri ve İngiliz subayından cesaret alan Rumlar hapishaneye saldırarak 60 civarında Rum'u serbest bıraktılar. Huzur ve asayiş bozulan Türklerin tepki göstermelerine İngilizler engel oluyorlardı⁶⁰.

İzmir ve çevresinde bunlar yaşanırken Hrisostomos, kendi menfaatlerine engel olacağını düşündüğü İzmir Valisi Nurettin Paşa'yı görevinden aldirarak yerine Kanbur İzzet Bey'in getirilmesini sağladı. Böylece Vali İzzet'i kendi emrinde bir memur gibi kullanabilecekti.⁶¹ Kendine rahat bir çalışma ortamı sağlayan Hrisostomos İzmir'de tüm taşları kendi çıkarlarına göre yerleştiriyordu.

Mütareke'den sonra Rumların yaptıkları faaliyetlere destek veren Yunanistan İzmir'de Türklere oranla Rum nüfusunun fazla olduğunu iddia ederek İzmir'de Türkler tarafından Rumlara yönelik zulmedici tavırlar sergilendiğini öne sürdü. Bu tezlerini daha sonra savaşın sonunu ve devletlerin durumunu belirlemek amacıyla toplanan Paris Barış Konferansı'nda da dile getirdiler.

⁵⁹ Mutlu, “İzmir'in İşgalinde İzmir...”, s. 21-22.

⁶⁰ Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, s. 49-51.

⁶¹ Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1993, s. 6-7.

1.2. Paris Barış Konferansı'ndan İzmir'in İşgali'ne

1.2.1. Konferansın Toplanması

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Hükümeti ile Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı ve Mütarekenin yedinci maddesi ile Osmanlı ülkesi işgallere açık hale geldi. Bu durumu fırsat bilen Osmanlı ülkesinde yaşayan gayr-i müslim unsurlar Türklerin kendilerine zulmettiklerini dünya kamuoyuna duyurmak ve yaşadıkları bölgeleri işgal etmek için faaliyetlere başladılar⁶². Osmanlı Devleti'nin bu karışıklığından yararlanmak isteyen Yunanistan da büyük devletlerin desteği ile Batı Anadolu'da girişimlerine Mütareke'den önce başladı ve Türklere karşı Rumları örgütledi. Mütarekeden sonra İzmir, Denizli, Aydın, Balıkesir hatta Güney Marmara Bölgesini etkisi altına aldı⁶³. Paris Barış Konferansı'nın toplanacağı haberi Osmanlı ülkesinde yaşayan gayr-i müslim halk ve özellikle Rumlar için iddialarını tekrarlayabilecekleri bir fırsat oldu. Gazeteler

Osmanlı Devleti'nin de içinde yer aldığı birçok devlet sözde daimi barışı sağlamak amacıyla 18 Ocak 1919'da Paris'te toplandı⁶⁴. Türk gazeteleri Konferansın toplanmasından sonra bunu halka duyurmak için haberler yaptılar⁶⁵. Paris Barış Konferansı'na İttifak Devletleri'ne karşı savaşan 32 devlet davet edildi. Dünyayı yeniden şekillendirecek olan bu devletler bazı sınıflandırmalarla adlandırılmıştı⁶⁶. Konferansın ve yapılan toplantıların asıl hakimi İngiltere, Fransa, Amerika, İtalya ve Japonya idi. Bilhassa Fransa ve İngiltere'nin önderliğinde Başbakan ve Dışişleri Bakanları kararlarda etkin rol oynadılar⁶⁷. Amerika Başkanı W. Wilson'un amacı ise dünyada barışı sağlayacak yeni bir cemiyetin kurulması idi. İngiltere ve Fransa Konferans'ta ilk olarak cemiyetin statüsünü belirlediler. Wilson bunun üzerine Amerika'ya döndü⁶⁸.

⁶² Zafer Çakmak, İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi (1919-1922), Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 97.

⁶³ Mutlu, "İzmir'in İşgalinde İzmir...", s. 23.

⁶⁴ Mehmet Okur ve Hazel Kul, "İzmir'in İşgaline Dair İstanbul Basınında Çıkan Haber ve Yorumlar", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIX/Özel Sayı: İzmir'in İşgali, 2019, s.177.

⁶⁵ "Sulh Konferansı Ayın On Sekizinde Keşad Edilmiştir", *Atı*, 20 Kanun-i Sani 1335/1919, s. 1, "Sulh Konferansı'nın Keşadı", *Sabah*, 20 Kanun-i Sani 1335/1919, No: 10481 s. 1, "Sulh Konferansı Açıldı", *Alemdar*, 20 Kanun-i Sani 1335/1919, No: 1347-37, s. 2.

⁶⁶ Salih Tunç, "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve İstanbul Basınına Yansımaları(15-26 Mayıs 1919)", *Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s. 766.

⁶⁷ Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I., s. 109-110.

⁶⁸ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarih 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 80.

Amerika'nın isteğini yerine getiren İngiltere ve Fransa kendi menfaatlerini hayata geçirmek için tamamen serbest kaldılar.

Konferans başladıktan sonra İttifak Devletleri ile yapılacak görüşmeler belirlendi. Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşması ise en sona bırakıldı. Rusya'nın savaştan çekilmesi, ABD'nin savaşa dahil olması, savaştan sonraki tavrı İtilaf Devletleri'nin çıkarlarının birbirleri ile çatışmasına sebep oldu. İtilaf Devletleri aralarında anlaşmakta zorlandılar ve neticesinde Osmanlı Devleti'nin barış antlaşmasında karara varamadılar⁶⁹. Çünkü bütün Devletler Osmanlı toprakları üzerinde büyük haklarının olduğunu iddia ediyorlardı.

Özellikle Batı Anadolu'nun durumu ile ilgili bir karışıklık mevcuttu. Çünkü İtilaf Devletleri İtalya ile imzaladıkları antlaşma gereğince İzmir ve civarını İtalyanlara vermişlerdi. Ancak İngiltere ve Fransa bunun kendi çıkarlarına aykırı olacağını düşünerek yapılan antlaşmayı geçersiz kılmak istediler⁷⁰. Bunun için de Yunanistan'ı sahneye koyarak onun üzerinden isteklerini gerçekleştirmek için hareket ettiler. İngiltere, savaşa dahil olması koşuluyla İzmir ve doğusunu Büyük devletlerce desteklenen Yunanistan'a vaat etti⁷¹. Bu, Yunan Megalo İdeası için büyük bir fırsattı. Venizelos 2 Kasım 1918'de Anadolu'nun Batı kısmının Yunanistan'a verilmesini istedi ve bu isteklerini Barış Konferansı'nda tekrarladı⁷². Yunanlar bu isteklerini Wilson Prensipleri'ne ve bölgede iddia ettikleri Rum nüfusuna dayandırıyorlardı⁷³. Oysaki Wilson Prensipleri'nin on ikinci maddesine göre Türklerin çoğunlukta olduğu yerler Osmanlı Devleti'nde kalacaktı. Yunanların istedikleri bölgelerde Rum nüfusu olmasına rağmen çoğunluğu Türkler teşkil ediyordu⁷⁴. Ancak bu durumun tersini iddia eden Yunanistan özellikle İngiltere'nin desteği ile Konferans kararlarına yön vermeye çalışıyordu.

⁶⁹Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 512.

⁷⁰Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli-1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 2.

⁷¹Salih Tunç, , "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali...", s. 766.

⁷²Turan, *Yunan Mezalimi...*, s. 3

⁷³Dilara Uslu, "Türk ve Batı Basını'na Göre Milli Mücadele'de Rum-Yunan Dayanışması (Ocak 1919-Ekim 1922)", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2013, s. 19.

⁷⁴Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, s. 88.

Yunanistan'a yakınlık duyan İngiltere Başbakanı Lloyd George Yunanistan'ın Akdeniz'de yer almasını onaylıyordu. Böylece İngiltere, Yunanistan vasıtasıyla Akdeniz'e de hakim olabilecekti. Hayalinde bir Akdeniz Devleti olan Yunanistan hem Ege Adalarına hem Trakya'ya hem de tüm Ege Bölgesi'ne sahip olacaktı⁷⁵. Konferans'ta Wilson Prensipleri'ni kendi amaçları doğrultusunda yorumlayan Venizelos'un Megalo İdea hayaliyle dile getirdiği istekleri İtilaf Devletleri'nin de menfaatleri doğrultusunda idi.

1.2.2. Venizelos'un İstekleri

Yunanistan tarafından ortaya atılan Megalo İdea, Yunanca "Büyük Fikir" manasına gelmekteydi. Fikir ilk ortaya atıldığında amaç bir Yunan Kültür İmparatorluğu kurmaktır. Yunanların Megalo İdeası, İstanbul merkezli Bizans-Yunan İmparatorluğu'nun kurularak Doğu Roma'nın topraklarına yeniden sahip olmaları⁷⁶.

Paris Barış Konferansı'nda Yunanistan lehine kararlar verileceğini düşünen Eleftherios Venizelos tarihi emelleri olan Megalo İdea için konferans öncesinde diplomatik girişimlere başladı. Yunan Başbakanı, 2 Kasım 1918'de İngiltere Başbakanı'na bir mektup göndererek daha önce kendilerine vaat edilen Batı Anadolu'nun batı kısmının verilmesi için desteklemelerini istedi. Hatta Yunan kamuoyu daha fazla bölge için talepte bulundu⁷⁷. Ancak şöyle bir durum mevcuttu ki Yunanistan'ın istediği bu bölgeler zaten İtalya'ya bırakılmıştı. Rusya'nın İtalya ile yapılan antlaşmada imzasının olmaması sebebiyle İtalya'nın bu istekleri dayanaksız bırakılarak istenilen bölge Yunanistan'a açıldı. Bu sırada Yunanistan sürekli olarak bölgeye Rum yerleştirerek Rum nüfusunu arttırmaya ve Türkleri azınlıkta bırakmaya çalışıyordu⁷⁸. Amaç Wilson Prensipleri'nin on ikinci maddesinin uygulanması ile birlikte Türk olmayan milletlere muhtar gelişme imkânlarının verilmesini sağlamaktır.

Paris Barış Konferansı'nda düşüncelerine hukuki bir zemin oluşturmak isteyen Venizelos, Aydın Vilayeti'nin nüfusunun çoğunluğunun Rum olduğunu iddia ediyor ve

⁷⁵ Mutlu, "İzmir İşgalinde İzmir...", s.25.

⁷⁶ Oğuz Kalelioğlu, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, SS.41, Mayıs 2008, s. 108.

⁷⁷ Mehmet Sait Dilek, "Paris Barış Konferansı'nda Yunan Talepleri ve Büyük Güçlerin Tutumu", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Kış 2013 Sayı 36, s. 32.

⁷⁸ Sofuoğlu, "Mondros Mütarekesi Sonrası...", s. 620.

İngiliz Hükümeti'ne Yunanistan'ın ırken alakası olmayan yerlere gitmeyeceğine dair beyanat veriyordu. Rum Patrikhanesi'nin hazırlamış olduğu nüfus istatistiklerine güvenen Venizelos, Paris Barış Konferansı'nda bu verilerle kendi haklılığını iddia ediyordu. Venizelos, Aydın Vilayet nüfusunun adaların eklenmesiyle birlikte 1.450.000 olduğunu Türklerin ise ancak 943.000 kişilik nüfusa sahip olduğunu ileri sürüyordu. Memorandumlar, röportajlar, istatistikler yayınlayan Venizelos aynı zamanda talep ettiği topraklardaki gayrimüslim halkın güvenliklerinin olmadığını söyleyerek Konferans'ta Yunan tezini kabul ettirmeye çalışıyordu⁷⁹. 3-4 Şubat'ta Venizelos aynı istatistikleri ve tezini Paris Barış Konferansı'nda Onlar Şurası'na sundu⁸⁰. Yunan Başbakanı'na göre Batı Anadolu'daki toplam Rum nüfusu 1.188.359 iken Türk ahalisi şehrin 1.042.050'sini oluşturmaktaydı⁸¹. Türklerin iddia ettiklerinin aksine Venizelos'un verilerine göre Rumlar İzmir şehrinin çoğunluğunu oluşturmaktaydı. Aslında Venizelos'un bu verileri sunmasındaki neden daha önce zikrettiğimiz gibi Wilson Prensipleri'nde nüfus çoğunluğu esasına dayanan on ikinci maddenin hayata geçirilmesini sağlamaktı.

İstatistiklerini Büyük Devletlere kabul ettirmek isteyen Venizelos konferansta şunları söylemişti: "...Batıda Aydın ve Bursa illeri içinde yoğun bir kitle halinde 1.013.195 Rum oturmaktadır. 15 merkeze dağılmış olan bu Rumların 565 kilisesi ve 91.548 öğrencisi bulunan 652 okulu vardır. İmroz, Bozcaada, Midilli, Rodos, vs. gibi adaların Rum halkını da sayarsak, Batı Anadolu'da Yunanlılar 1.383.333 kişilik bir güçtür diyebiliriz. Böyle bir gücün lehine Barış Konferansının, adalardan başka Bursa ve Aydın illerinden de bir parça ayırması adalete uygun düşer..."⁸². Venizelos İzmir'deki Rum okulları, kiliseleri ve öğrencilerinin sayısal verileri üzerinden şehirdeki Yunan hakkını belirtirken aynı zamanda Bursa ve Aydın illerine de atıfta bulunarak burada Rumların nüfus çoğunluğuna değinerek bu şehirlerden pay istemeye kadar isteklerini götürmüştür.

İtilaf Devletleri'nin dikkatini İzmir Sancağı üzerine toplamak isteyen Venizelos, İzmir'de 243.879 Rum, 96.250 Türk yaşadığını öne sürmüştü⁸³. Osmanlı Devleti'nin açıkladığı

⁷⁹ Turan, *Yunan Mezalimi*, s. 20-21., Dilek, "Paris Barış Konferansı'nda...", s. 34

⁸⁰ Sofuoğlu, "Mondros Mütarekesi Sonrası...", s. 620.

⁸¹ Çakmak, *Yunan İşgali ve Rum Mezalimi...*, s. 103-104.

⁸² Yahya Akyüz, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1988, s. 114.

⁸³ Mutlu, "İzmir İşgalinde İzmir...", s. 29.

resmi rakamlarda ise İzmir Sancağı'ndaki toplam Türk nüfusu 414.955 iken Rum nüfusu 143.801, diğer milletler 46.828 idi⁸⁴. Ayvalık, Urla, Çeşme ve Foça'da Rum çoğunluğu Türklerden fazlayken İzmir şehrinde Rumlar azınlık durumundaydılar⁸⁵. Osmanlı Devleti Barış Konferansı'nda İzmir'in %83'ünün Türk olduğunu ve bu sebeple hiçbir suretle Yunanlar tarafından işgal edilemeyeceğini bildirdi⁸⁶. Paris Barış Konferansı'nda görüşülenleri sütunlarına taşıyan *Tercüman-ı Hakikat* gazetesi, Venizelos'un istediği bölgelerdeki Rum nüfusunun çoğunluğundan bahsederek Yunan Başbakan'ın Wilson Prensipleri'ni kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak istediğini dile getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin verdiği istatistiklere de değinen gazete zikredilen bölgelerin Türklere ait olduğunu ifade etmiştir⁸⁷. Böylece karşılıklı istatistiklerle Türkler ve Rumlar bölge üzerinde kendi nüfus çoğunluklarını ortaya koymaya çalıştılar.

Venizelos'un öne sürdüğü istatistiklere rağmen Paris Barış Konferansı'nda Büyük Devletler verilen bilgilerden pek emin olamadı ve Yunan iddialarını araştırmak için özel bir komisyon görevlendirdi⁸⁸. Komisyon toplantılarında Büyük Devletler arasında fikir ayrılıkları görülmüyordu. İngiltere ve Fransa Yunanistan'ı isteklerinde haklı bulurken Amerika duruma şüphe ile yaklaşıyor, İtalyanlar ise Yunan taleplerini reddediyorlardı. Çünkü Adriyatik'in ötesinde güçlü bir Yunanistan istemiyorlardı⁸⁹. Nüfus istatistikleri, Rum çetelerinin organizasyonu gibi çabalar ile Venizelos iddialarına ve çalışmalarına devam ederek İzmir'e asker çıkartma konusunda Büyük Devletlerin onayını sağlamaya çalıştı.

1.2.3. Konferans'ta İzmir'in İşgal Kararının Alınması

1919 yılında Yunanları Anadolu üzerine yönelten Paris'te alınan kararla İzmir'in Yunanlara ilhakı iken M.Ö. 1200'lerde Yunanları Anadolu'ya sokarak büyük felaketlere

⁸⁴Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi..., s. 104.

⁸⁵Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s. 37-38.

⁸⁶Cengiz Orhonlu, "Yunan İşgalinin Meydana Getirdiği Göç ve Yunanlıların Yaptıkları Tehcirin Sonuçları Hakkında Bazı Düşünceler", *Belleten*, C. 37, S. 148. (Ekim, 1973), s. 486.

⁸⁷"Venizelos'un Mütalebatı", *Tercüman-ı Hakikat*, 3 Mart 1335/1919, No:13656, s. 1.

⁸⁸Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi..., s. 105.

⁸⁹Margaret Macmillan, *Paris 1919*, Belkıs Dışbudak (çev.), Ankara; ODTÜ Yayıncılık, 2004, s. 351.

yol açmış olan da Truva Savaşları Troya Kralı'nın oğlu Paris'in verdiği kararlarla çıkmıştı⁹⁰. Tarih Yunanlar ve Anadolu için tekerrür ediyordu.

1919 yılı dünyanın savaştan bıktığı ve barışı arzuladığı bir dönemin başlangıcıydı. İzmir'in işgalinde yaşanacak felaketlere ve dökülecek kanlara en çok İtilaf Devletleri'nin kamuoyundan tepki gelecekti. İtalya kendisinin sahip olamadığı bölgelere Yunanistan ya da başka bir devletin hakim olmasına kesinlikle itiraz ediyordu. Gizli antlaşmaların sessizce halledilmemesi üzerine İtalya'nın alacağı tavır çok netti. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere 1917'de İtalya'ya verilen topraklar Yunanistan'ın savaşa katılması ile el değiştirerek Yunanistan'a vaad edilmişti. İtalya'nın sömürgeci hedeflerinin İngiltere ile ters düşmesinden dolayı İngiltere bu bölgenin Yunan ilhakına açık olmasını istiyordu⁹¹. Savaşın öncesinde Anadolu üzerinde yapılan planlar değişmiş ve İtalya ile İtilaf Devletleri arasında fikir ayrılıkları baş göstermişti. İtalya kendi payına düşen bölgelerin Yunanistan'a vaad edilmesine haklı olarak itiraz ediyordu. Ancak özellikle İngiltere Yunanlara verilecek topraklar konusunda ısrarcıydı.

Barış Konferansı'ndaki Büyükler toplantısında İngiliz Başbakanı Lloyd George İtalyanların hakkında olumsuz yorumlar yaparak Yunanistan'ı destekledi. Yunanistan'ın İzmir'i işgali için Amerika ve Fransa'dan izin isteyen İngiltere onları ikna etmeyi başardı⁹². Böylece İngiltere kendisi için de büyük bir engel olacak olan İtalya'dan kurtulmuş oldu. İngiltere bu düşüncesini hayata geçirebilmek için Yunanistan ile çeşitli ittifaklar yaptı.

Wilson Prensipleri'nin On İkinci Maddesi'ne göre Türklerin çoğunlukta olduğu yerler Türk toprağı kabul edilecek ve Osmanlı Devleti'ne bırakılacaktı. Ancak Yunanistan'ın talep olduğu bölgelerde Türk nüfus çoğunluğu hakimdi. Hatta Rumların en kalabalık olduğu Aydın Vilayeti'nde bile Türk çoğunluğu vardı. Bu duruma karşı diğer devletlerin gözlerini kapatmak isteyen İngiltere gizli bir plan hazırladı. İngiliz Başbakanı Lloyd George'nin planına göre Osmanlı Devleti'nin toprakları belli bölümlere ayrılacak, her bölümün sorumluluğı bir İtilaf Devleti'ne verilecek, bu devletler Türk bölgelerini

⁹⁰ Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, s.87-88.

⁹¹ Mutlu, "İzmir'in İşgalinde İzmir...", s.31.

⁹² Selvi, Milli Mücadele'de İlk İşgaller..., s. 101.

Milletler Cemiyeti adına yeni manda yönetimi ile yöneteceklerdi. Böylece İngilizlerin düşüncesine göre İzmir ve çevresi Yunanistan sorumluluğuna ve mandasına bırakılacaktı⁹³. Yani bir oldubitti ile Osmanlı Devleti'ne kendini savunma fırsatı verilmeyecekti.

Yunanistan'ın toprak talepleri ile ilgilenen özel komisyon 6 Mart'ta araştırmalarını tamamladı ve ufak değişikliklerle Yunan isteklerini kabul etti⁹⁴. 7 Mart'ta komisyon raporunu Ülke Sorunları Merkez Komitesi'ne gönderdi. Gönderilen rapor İtilaf Devletleri temsilcileri tarafından onaylandı. Fransa ve İngiltere Yunan isteklerini biraz küçültürerek Batı Anadolu'ya egemen olması konusunda anlaşmaya vardılar. Bu anlaşma ile Anadolu'da Türklerin güçlenmesi engellenecek, bir karışıklık durumunda Yunanları ortaya atıp büyük devletlerin çatışmadan uzak kalması sağlanacak, Batı Anadolu'da yönetebilecekleri Yunanistan olacak, Antik Yunan hayranlığı ile kamuoyunun sempatikliği kazanılacaktı⁹⁵. İşte bu sebeplerden dolayı İngiltere ve Fransa Yunanistan'ı desteleyerek komisyon kararları üzerinde etkili oldu.

Amerikan delegesi olan Mr. Westerman'a göre Yunanların istedikleri bölgelerin çoğunda Türklerin nüfusu fazlaydı. Bu sebeple Westerman, Yunan isteklerine karşı çıkıyor ve gizli anlaşmalara uymak zorunda olmadığını bildiriyordu. Amerikan delegasyonuna göre Türk Devleti büyük devletlerden birinin mandası altında yaşayabilirdi⁹⁶. Ayrıca Westerman Batı Anadolu'nun Osmanlı Devleti'nden ayrılmasının coğrafi olarak olumsuzluklarla sonuçlanacağını savunuyordu⁹⁷. Ancak ABD Başkanı Wilson bir süre sonra Lloyd George'nin etkisi altında kalarak İzmir'in Yunanlar tarafından işgalini onayladı⁹⁸. Böylece Yunanistan tüm devletleri etkisi altına almayı başardı.

İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti üzerindeki emellerini gerçekleştirebilmek için gönüllü olan Yunanistan Anadolu'ya asker çıkarmakla görevlendirildi. Ancak gelecek tepkilerden çekinen İngiltere duruma uygun bir kılıf uydurmakta gecikmedi. İngiltere'nin

⁹³ Umar, İzmir'de Yunanlıların son Günleri, s. 88-89.

⁹⁴ Hakan Uzun, "1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, (2004), s.40.,

⁹⁵ Dilek, "Paris Barış Konferansı'nda Yunan Talepleri...", s. 36.

⁹⁶ Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi..., s. 105-106.

⁹⁷ Uslu, "Türk ve Batı Basını'na Göre Milli Mücadele'de Rum-Yunan Dayanışması...", s. 24.

⁹⁸ Mutlu, "İzmir'in İşgalinde İzmir...", s. 33.

yeni planına göre, Yunanlar İtilaf Devletleri adına İzmir'e asker çıkaracaklardı. Gerekçe olarak da İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit edecek noktalar bulduklarını söyleyeceklerdi⁹⁹. Böylece Mondros Mütarekesi'nin yedinci maddesi hayata geçirilecek ve işgale hukuki bir zemin oluşturulacaktı.

Alınacak olan bu kararı kabul etmek istemeyen İtalya, 21 Mart'ta Antalya'ya çıktı ve 28 Mart'ta şehirde karışıklık olduğunu bahane ederek burayı işgal etti. Devamında İtalya, Konya, Marmaris, Köyceğiz, Bodrum ve Alanya'yı da alarak işgallerine devam etti¹⁰⁰. 24 Nisan'da Yunanlar lehindeki konferans kararlarına tepki gösteren İtalya Başbakanı Orlando konferansı terk etti¹⁰¹. İtalya'nın bu tavrı konferansta bulunan İtilaf Devletleri temsilcilerinin hoşuna gitmedi. Bunu fırsat gören Yunan Başbakanı Venizelos amacına ulaşmak için çalışmalarını hızlandırdı.

2 Mayıs 1919'da Wilson, Lloyd George ve Clemenceau aralarında İzmir'in durumunu görüştüler. Amerika Birleşik Devletleri İtalyanların Fiume'ye ve İzmir'e bir filo göndermesinden rahatsız olduğunu belirtti ve Amerikalı vatandaşlarını müdafaa etmek için zırhlı bir savaş gemisini İzmir'e göndermeye karar verdi. Bu sırada Lloyd George'nin Yunanlardan aldığı bilgiye göre İtalyan girişimleri Türkleri rahatsız etmişti. Bu bahane ile İngilizler ve Fransızlar da savaş gemilerini Türk karasularını gönderdiler¹⁰².

5 Mayıs 1919'da Venizelos'un isteklerini yerine getirmek isteyen Lloyd George Üçler Konseyi'nde (Amerika, İngiltere, Fransa), İtalyanların gizli bir saldırı ile Anadolu'yu işgal edeceğinden şüphelendiğinden söz ederek İtalya'nın konferansa geri dönmeden bir an evvel Yunanistan'ın İzmir'i işgaline izin vermelerini istedi¹⁰³. 5 Mayıs 1919 tarihli toplantıda Lloyd George şunları dile getirdi:

“İtalyanların Doğu'da, bütün davranışları şüphelidir. Batı Trablus'ta yapılan İtalyan seferi de gizlilik içinde tertiplenmişti. Şimdi de Anadolu'ya öyle bir sefer yapmalarından şüphelenmekteyim. Günün birinde, İtalyanları Anadolu'yu zapt etmiş bir halde görebiliriz. Onları, oradan çıkarmak güç olur. Rumlar öldürülmekte olduğundan Yunanlılara, İzmir'i işgal izni verilmelidir. Türkiye'de işgal kuvvetleri işini İtalyanlar Paris'e dönmeden çözmeliyiz. Mümkünse bugün öğleden sonra,

⁹⁹ Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, s.90.

¹⁰⁰ Mutlu, “İzmir'in İşgalinde İzmir...” s.33.

¹⁰¹ Selvi, Milli Mücadele'de İlk İşgaller..., s.133.

¹⁰² Dilek, “Paris Barış Konferansı'nda Yunan Talepleri...” s.38.

¹⁰³ Tunç, “İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali...” s. 766.

İtalyanlarla birlikte bu iş görüşülecek olursa, onlar, daha evvel davranacaklardır.”¹⁰⁴

6 Mayıs'ta Yunan Başbakanı Venizelos, Üç Büyükler tarafından büyük bir gizlilikle İzmir'in işgali için çağırıldı. ABD, İngiltere ve Fransa böylelikle sadece Yunanlara İzmir'in işgali için izin vermemiş aynı zamanda bu iş için Yunanistan'ı davet etmişlerdi¹⁰⁵. 7 Mayıs'ta Müttefik Devletler, İtalyanlar konferansa dönmeden önce harekete geçtiler. Aldıkları karara göre düzeni korumak amacıyla Yunanistan İtalya'dan önce İzmir'e asker çıkarmalıydı¹⁰⁶. Böylece Yunanistan'ın Paris Barış Konferansı'nda titizlikle sürdürdüğü çalışmalar lehine sonuçlar vermişti. Artık Yunanistan'ın işgal için önünde engel kalmamıştı. İşgal kararına Türklerden gelen tepkileri de bastırarak yoluna devam etti.

1.2.4. İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin Faaliyetleri ve İzmir'in İşgal Kararı Sonrası Yaşananlar

Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı topraklarının paylaşılacağı haberi Anadolu halkı arasında yayıldı. Osmanlı Hükümeti halk üzerindeki tedirgin havayı dağıtmak için halka bilgiler verecek iki nasihat kurulu oluşturdu ve bunlara Heyet-i Nasiha adını verdi. Nasihat kurullarının amacı farklı etnik gruplar arasında uyum ve barışı sağlamak olacaktı. Ancak birçok şehri gezen heyetler bir süre sonra İzmir'in işgal haberinin gelmesi üzerine İstanbul'a dönecekler ve Osmanlı Hükümeti tarafından oluşturulmak istenen olumlu hava dağılacaktı¹⁰⁷.

İzmir'in işgalini haber alan Türkler buna engel olmak amacıyla örgütlendiler. İzmirliilerin işgali sezmesinde ve örgütlenmesinde İzmir Vali Vekili Nurettin Paşa çok önemliydi. Çünkü Nurettin Paşa, Mondros Mütarekesi imzalanmadan önce karargahını Aydın'dan İzmir'e nakletmişti. Daha sonra İzmir Valiliği'ne atanan Nurettin Paşa olacakları öngörmüş olacak ki burada milli bir teşkilatın gerekliliğine karar verdi ve bu anlayışla çeşitli teşkilatların kurulmasına yardım etti. Ancak bir süre sonra gazetelerde İzmir'in

¹⁰⁴ Mutlu, “İzmir'in İşgalinde İzmir...”, s. 34.

¹⁰⁵ Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi..., s. 107-108.

¹⁰⁶ David Fromkin, *Barışa Son Veren Barış*, Mehmet Harmancı (çev.), İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2018, s. 343.

¹⁰⁷ Mithat Atabay, *Milli Mücadele Tarihi (Yok Edilmek İstenen Bir Millet'in Onurlu Bir Yaşam İçin Yaptığı Mücadele)*, Kriter Yayınları, İstanbul, 2010, s. 61-62.

işgal edileceğine dair haberlerin çıkmasıyla halk arasındaki heyecan ve korku arttı¹⁰⁸. Yunan işgal haberleri ve korkusu arttıkça Nurettin Paşa özellikle İzmir'in Yunanlara bırakılmasını önlemek amacıyla kurulan İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin faaliyetlerine destek verdi. Cemiyet üyeleri Nurettin Paşa'nın da yardımıyla olası bir saldırıya karşı silahla mücadele fikrini yaymaya çalıştılar¹⁰⁹. İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin sesini ve davasını daha rahat duyurabilmesi için İzmir, Manisa, Denizli, Aydın, Muğla ve Balıkesir vilayetleri temsilcilerinden oluşan bir kongrenin İzmir'de toplanmasına yardım etti¹¹⁰.

İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti, Sadrazam Tevfik Paşa ile bir antlaşma yaptı ve Yunan işgalini durdurmak amacıyla İstanbul'a bir kurul gönderdi. Ancak Tevfik Paşa'nın yerine göreve Ferit Paşa getirilince İstanbul'daki kurul ne yapacağını şaşırdı. Kurul bu kararsızlık içindeyken İtalya Yüksek Komiseri Kont Sforza, Moralızade Nail Bey aracılığıyla Türklere yardım edebileceğini bildirdi. Gerçekten de sözünü tutan Kont Sforza Barış Konferansı'na gidebilmek için Nail Bey'e Bronzetti Torpitosu'nu sundu¹¹¹. Paris Barış Konferansı'nda alınan karara razı olmak istemeyen İtalya şimdi Türklere yardım için elinden geleni yapıyordu.

İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin esas gayesi Paris'te toplanan konferansı etkilemektir¹¹². Aynı zamanda Cemiyet, Türklerin hukukunu anlatan bir bildirgeyi Paris Barış Konferansı'na iletti ve İtilaf Devletleri'ne Batı Anadolu'nun gerçek sahibinin Türkler olduğunu anlatmaya çalıştı¹¹³.

¹⁰⁸ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973, s. 175-176.

¹⁰⁹ Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962, s.134.

¹¹⁰ Çapa, "İMHOC", s. 556.

¹¹¹ Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, s.91.

¹¹² İlhan Tekeli- Selim İlkin, Ege'deki sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 64.

¹¹³ Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998, s. 44.

Cemiyet kendi içerisinde yapılan tartışmalar sonucunda 1919 Mart ayında İzmir’de bir miting teşkil edilmesini kararlaştırıldı. Mitingde kabul edilen muhtıra İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderildi¹¹⁴. Kabul edilen muhtıra maddeleri şöyleydi¹¹⁵:

1. *Ege Bölgesi Türkleri nüfus, emlak ve arazi itibariyle kahir bir ekseriyet teşkil ettiklerinden Wilson Prensiplerinin 12. Maddesine göre buraları ecnebi hâkimiyet altına konulamaz.*
2. *Buralardan Türk hâkimiyetinin kaldırılması Akvam Cemiyeti’ni teşkil eden necip ve adil büyük devletlerin siyasetlerinden beklenilmemektedir.*
3. *İleride, insani mefkûrelerle cihazlandırılacak medeni bir heyet meydana getirmek için Türkler memleketlerinde kendi hâkimiyetlerinden başkasının hükümran olmasına tahammül edemezler.*

Paris Barış Konferansı’nı etkilemek isteyen İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti batıdaki tüm vilayetleri kapsayacak bir kongre toplamaya karar verdi. 17 Mart 1919’da başlayan bu kongre İzmir Büyük Kongresi olarak kabul gördü¹¹⁶. Kongre İzmir’deki Milli Kütüphane’nin sinemasında yapıldı. Kongreye toplam 165 temsilci katıldı. Kongreye gelen temsilciler Nurettin Paşa ile görüştü. Nurettin Paşa kongre temsilcilerinden, vilayetlerine döndüklerinde halkı Yunan işgaline karşı direnişe geçirmelerini istedi¹¹⁷. Vali Vekili’nin amacı Türklerin haklılığını tüm illerde duyurup Rumlara karşı büyük bir tepki oluşturmaktı.

Kongrenin katipliğini de yapan Cami Bey, Wilson’un prensiplerini hatırlatarak söz gelimi prensipler gereğince İzmir şehrinin işgalinin Yunanistan tarafından gerçekleştirilemeyeceğini belirtti. Ters bir durumda eğer İzmir işgal edilirse Türk milletinin bu duruma sessiz kalmamak için elinden geleni yapacağını söyledi. Ayrıca İtilaf Devletlerinin protesto edilmesi ve Redd-i İlhak Cemiyeti’nin kurulmasını teklif etti¹¹⁸.

¹¹⁴TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu ile Türkiye Bankalar Birliği, Anadolu ve Rumeli’de Gerçekleştirilen Ulusal ve Yerel Kongreler ve Kongre Kentleri Bibliyografyası, C.3, Ankara, 1993, s. 25.

¹¹⁵ Celal Bayar, *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş 5*, Sabah Kitapları, İstanbul, 1997, s. 145.

¹¹⁶ Bülent Tanör, *Türkiye’de Kongre İktidarları (1918-1920)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, s.101.

¹¹⁷ Tekeli-İlkin, *Ege’deki Sivil Direniş...*, s.65.

¹¹⁸ Tansel, Mondros’tan Mudanya’ya..., s. 177.

19 Mart 1919’da Büyük İzmir Kongresi sona erdi ve neticesindeki kararlar İstanbul’da bulunan Müttefik kuvvetlerine gönderildi. Kararlar şöyleydi :

1. *Türk Milleti, galip büyük milletlerin şarkta takip ettikleri politikanın, kendilerini imhaya matuf olmadığına kani olmak ister ve bunun teminini arzu eder.*
2. *Şark’ta mühim bir unsur bulunan Türk halkının maddi ve moral kalkınması; onun mutlak toprak ve milli istiklaline ve 15. Yüzyıldan beri Türk milletinin kültürel merkezi ve istiklalinin temeli olan payitahtının muhafazası ile kabildir.*
3. *Anadolu’nun batı topraklarına gelince; Aydın Vilayeti, Karesi ve Menteşe sancakları mümessilleri, bu sancakların yüzde seksenini teşkil eden Türklerin, mülk, servet bakımından yüzde seksen beşi gibi yıkıcı bir çoğunluğa sahip olduklarını, aşağı yukarı bu mıntıkların başlıca müstahsilleri bulundukları ve diğer unsurların mahsulâtın dış memleketlerden gelen mallarla mübadele işi ile yetindikleri, diğer taraftan buraların Türk bütünlüğünün sıklet merkezini teşkil etmesi itibariyle herhangi zorlanacak bir değişikliğin milli gayretimizi dumura uğratacağı, Türk milletini ekonomik, mali ve ticari bakımlardan mütevellilerin esaretine sürükleyeceği ve bunun unsurlar arasında devamlı çarpışmalar yaratacağı ve ülkenin bütün tabii zenginliklerinin mahvına sebep olacağını,*
4. *Büyük devletlerin adaletine güvenen Türk milleti; kendini felakete sürükleyen tehlike karşısında metanetini muhafaza ederek, tabii haklarını kendi kendine korumasına meydan verilmeyeceğini, yukarıda arz edilen nokta-i nazarların, herhangi bir karar alınmadan Sulh Konferansı’na telgrafla iblağına tavassutlarını ekselanslarından istirham ederiz.”¹¹⁹*

İzmir ve civarını Yunanistan’a kaptırmak istemeyen İtalya Yüksek Komiseri Kont Sforza, Nail Bey ve Cami Bey’e Paris Barış Konferansı’na temsilci göndermelerini teklif etti. Cemiyet bu haberi sevinçle onayladı. Ancak İzmir’in önde gelen kişilerinden olan Avukat Sadık Bey, Barış Konferansı’na gidecek olan kurulda kendisinin olması yönünde ısrar etti. Cemiyet hem Hürriyet ve İtilaf Partisi üyesi olduğu için hem de Konferans’ta Cemiyeti temsil edecek yeterlilikte olmadığı için Avukat Sadık Bey’e güvenmiyordu.

¹¹⁹ Nail Moralı, *Mütareke’de İzmir Önceleri ve Sonraları*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002, s.180-181.

Temsilciler krizi sebebiyle bir anlaşmaya varılamadı ve nihayetinde Konferansa cemiyet adına temsilci gönderilemedi¹²⁰.

Osmanlı ülkesinde bunlar yaşanırken Venizelos Paris'te boş durmuyor ve isteklerini dile getirmeye devam ediyordu. Aynı zamanda Venizelos'un ajanları Türkiye'de derin çalışmalar yapıyorlar ve Türkler aleyhinde girişimlerde bulunuyorlardı. Yunanlarla mücadele eden Nurettin Paşa'yı görevinden uzaklaştırmak için Rumlar tarafından bir yalan ortaya atıldı. İddiaya göre, Nurettin Paşa Aydın'da bir katliam yaptırmak için bölge jandarmasına görev vermişti. Yugoslav asıllı Kolonoviç adında bir Osmanlı subayı bu durumu öğrenmiş ve gizlice Yunanları ve İtilaf Devletleri'ni durumdan haberdar etmek için İzmir'e gitmiş ve Yunan murahhas heyeti reisi Mavrudis'e Nurettin Paşa'nın yaptırmak istediği cinayeti anlatmıştı. Mavrudis içinde; *"Alınan mektubun mefadına göre günün vaziyeti dolayısıyla Rumların daha ziyade hissiyat izhar etmeleri melhuz bulunduğundan en ufak bir hareket üzerine her neferin herhangi bir yabancıya karşı vazifesini derhal yapması vatan borcudur. Vatan için son nefesinizi esirgemeyiniz. Vazifenizi müdrik olunuz. Her bir nefer 4-5 Rum öldürmelidir."* Yazılı olan mektubu Venizelos'a ulaştırdı¹²¹.

Bu iddialar üzerine İtilaf Devletleri İstanbul Hükümeti'nden Nurettin Paşa'yı görevden almasını istedi. Aynı zamanda Nurettin Paşa'nın görevden uzaklaştırılmasında İzmir Metropolit'i Hrisostomos'un da etkisi vardı. Çünkü daha önce yaptığı zararlı davranışlardan ötürü İzmir'den uzaklaştırılan Hrisostomos, 2 Ocak 1919'da tekrar İzmir'e döndü ve gizlice Rumları teşkilatlandırmaya başladı. Bir domuz kasabının oğlu olan Hrisostomos gizli görevler için İzmir'e gönderilmişti. Nurettin Paşa'nın İzmir'de görevde olduğu sürece amacına ulaşamayacağını bilen Hrisostomos İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerine Vali Vekili'nin İzmir'den alınması için başvurdu. Olumlu bir cevap bulmuş olacak ki İzmir'e döndüğünde Nurettin Paşa'nın azlini etrafına duyurdu. Gerçekten de bir süre sonra Nurettin Paşa görevinden azledildi ve İstanbul'a döndü¹²². Nurettin Paşa'nın azledilmesiyle Rumlar için büyük bir engel ortadan kalkmış oldu.

¹²⁰ Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, s. 92-93.

¹²¹ Bayar, Ben de Yazdım, s. 149-150.

¹²² Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya..., s. 179-180.

Görevden azledilen Nurettin Paşa tekrar Kolordu Kumandanı olarak görevini sürdüreceğini düşünse de, Yeni İzmir Valisi daha Nurettin Paşa yola çıkmadan Dahiliye Nezareti'ne bir yazı gönderdi ve neticesinde 17. Kolordu Kumandanlığı'na Ali Nadir Paşa getirildi¹²³.

İzmir'de bunlar yaşanırken Venizelos da İtilaf Devletleri temsilcileri nezdinde çalışmalarına devam ediyordu. 12 Nisan'da Clemenceau'ya bir mektup yazdı ve İzmir ve çevresindeki Rumlara Türkler tarafından zulüm ve kırım yapıldığını bildirdi. Bunun üzerine Averof zırhlısı hemen İzmir'e ulaştı¹²⁴. Rumlar sevinçle zırhlıyı karşıladı. Nurettin Paşa'nın görevden alınmasından sonra Kolordu'ya vekalet eden askerlik dairesi başkanı Süleyman Fethi Bey, Yunan askerlerinin başında bulunan komutanı çağırarak bu durumun izahını istedi. Yunan subayı sadece devriye gezdiklerini belirtti ancak Süleyman Fethi Bey subaya derhal gemilerine dönmezlerse çıkacak olaylarda sorumluluk kabul etmediğini söyledi ve subayı uyardı¹²⁵.

Rumlar İzmir'de istekleri doğrultusunda hareket etmeye devam ederken 21 Nisan'da Üçler Şura'sı toplantısı yapıldı. Clemenceau bu toplantıda Türkiye'yi mandaterliklere bölen bir harita gösterdi. Bu haritaya göre İtalya'ya İzmir civarındaki Yunan hakimiyetinden başka bir bölgenin hâkimiyeti verildi¹²⁶. İtalyanların bu topraklar üzerinde bir hakkı olmadığını söyleyen Başkan Wilson, Yunanlıların kendi memleketlerinde rahat olmasını dilediklerini belirtti¹²⁷. Artık açıkça İzmir'in Yunanlara ait olduğu dile getiriliyordu.

İzmir Valisi, Ali Nadir Paşa hatta İzmir vilayetinin ileri gelenleri İzmir'in işgal edileceğinden haberdarlardı. 11 Mayıs 1919'da İzmir limanına İtalyanların Guiseppo Ferri adlı bir savaş gemisi geldi. Bu gemiden gizlice çıkan Camii Ahmet Dino ve Morali Halit Beyler, İzmir Belediye Başkanı ile görüştüler. Belediye Başkanı'na, İzmir'in işgal

¹²³ Bayar, *Ben de Yazdım*, s. 154.

¹²⁴ Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele I (Mutlakiyete Dönüş 1918-1919)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1998, s. 264.

¹²⁵ Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya..., s. 181.

¹²⁶ Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, Cemal Köprülü (çev.), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011, s. 70.

¹²⁷ Gotthard Jaeschke, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 26.

edileceğini, eğer burasının Yunan işgali yerine İtalya mandaterliğine verilmesi kabul edilirse İtalya tarafından kendilerine destek verileceğini anlattılar. Bu durumu görüşmek amacıyla Belediye Başkanı Vekili Osman Nuri Bey, şehrin ileri gelenleri ile bir toplantı yaptı. Burada İtalyanların teklifini konuştular ancak teklifi kabul etmediler¹²⁸.

12 Mayıs 1919'da Konferansa gelen Orlando başkanlığındaki İtalyan temsilcileri Yunanistan'ın İzmir'in işgaline izin verildiği emrini öğrendiler ve kabul ettiler¹²⁹. 12-13 Mayıs'ta Amerikalılar İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edeceğini bildirdi. 14 Mayıs'ta Türkler İzmir'in işgal edileceğini İtalyan Konsolosluğu'ndan öğrendiler. Aynı gün Rum ve Ermeniler Frenk mahallesine taşınmaya başladılar¹³⁰. Rumlar olacıklardan haberdar bir şekilde kendileri için güvenli bölgelere akın ettiler. Artık Yunanistan için harekete geçme vakti gelmişti.

¹²⁸Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya...*, s. 184-185.

¹²⁹ Sarıhan, *Türk Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, s. 233-234.

¹³⁰ Mustafa Turan, "İzmir'in İşgali Üzerine", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XII, S. 36 (Kasım 1996), s. 742-743.

BÖLÜM 2: İZMİR'İN İŞGALİ-BASIN'DA İŞGAL VE TEPKİLER

2.1. İzmir'in İşgali

Paris Barış Konferansı'nda Müttefik Devletlerin aldığı karar uygulanmaya başlandı. Alınan karara göre; Yunan kuvvetleri Mayısın 14'ünde İzmir'e gelecek, çıkartmadan 36 saat sonra işgale başlayacak ancak işgal haberi Türklere 12 saat önceden haber verilecekti. İşgal İtilaf Devletleri'nin işgali gibi gösterilip Yunanların işi kolaylaştırılacaktı. Böylece Türkler bu duruma karşı seslerini çıkaramayacaklardı. Zaten Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa ve Vali Kanbur İzzet bu girişim karşısında tepki gösterecek güce sahip değildi¹³¹. Yani Yunanların İzmir'i işgali için hiçbir engel bulunmuyordu.

13 Mayıs 1919'da Müttefik donanmalarına mensup gemiler İzmir şehrine geldi. Bu donamalar Yunan işgali için baskı yapacaklardı. İtilaf Kuvvetleri 14 Mayıs sabahı İzmir'in işgalinin ne şekilde olması gerektiğine karar verdiler. Aynı gün Vali İzzet Bey ve Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa'ya İtilaf kuvvetlerince verilen notada, İzmir'in işgalinin Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. Maddesi gerekçesiyle öğleden sonra 14.00 civarında yapılacağı bildirildi¹³². Yine aynı gün İstanbul'da bulunan Amiral Webb, Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya işgal ile ilgili bir nota verdi¹³³.

Ali Nadir Paşa işgalin geçici ve önemsiz olduğunu vurgulayarak İtilaf Devletleri'ne karşı gelinmemesini istedi. Bunun üzerine Türk askerleri hiçbir direniş göstermeden geri çekildiler¹³⁴.

Türk makamlarına İzmir'in işgali şu şekilde bildirildi:

1. Mütareke'nin 7'nci maddesine göre müttefik hükümetler İzmir'in Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmesine karar vermişlerdir.
2. Nakledilen askerler 15 Mayıs sabahı saat 8'de İzmir'de olacaklardır. Yunan deniz birlikleri çıkartma hareketine hazırlık yapmak ve sahil tesislerini işgal etmek için saat 7'de karaya çıkacaklardır.

¹³¹Tunç, "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali...", s. 767.

¹³² Selvi, Milli Mücadele'de İlk İşgaller..., s. 135.

¹³³Talat Yalazan, Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soykırımı Girişimi(15 Mayıs 1919-9 Eylül 1922),Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 5.

¹³⁴Selvi, Milli Mücadele'de İlk İşgaller..., s. 136.

3. Muhtemel üzücü olayları önlemek için Türk birlikleri Punta ve Gümrük'teki kışlalara saat 7'den evvel geri çekilecek ve dışarı çıkmamaları sağlanacaktır.
4. Herhangi bir hadisenin İzmir ve civarında heyecan ve karışıklık yaratacağından dolayı valilik sükûneti muhafaza etmelidir. Hiç kimsenin iç bölgelere alarm haberleri göndermemesi için telgrafhane yarın sabah erkenden İngiliz Deniz Birliği tarafından işgal edilecektir. Türk resmi telgraflarının gönderilmesine mani olunmayacaktır.
5. Limanda kuvvetli müttefik donanmasının bulunmasının teksin edici bir tesir icra edeceğine inanıyorum.¹³⁵

İzmir'deki Türk makamlarına gönderilen metinde şehrin İtilaf Devletleri tarafından Yunan aracılığıyla işgal edileceği bildirilerek yapılan girişimin normal bir durum olarak algılandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Türklerin herhangi bir tepki göstermesi engellenmek istenmiş ve uyarıda bulunulmuştur.

İzmir'in işgal edileceği haberi Türkler arasında yayıldı. Halk nasıl tepki vereceğini bilemezken o gece Türk gençleri sokaklara döküldüler ve haykırarak İzmir halkını topladılar. Halkın bir kısmı polis dairelerine girdi ve silah ve cephaneleri ele geçirdi¹³⁶. 14-15 Mayıs geceleri İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti tarafından "Ey Bedbaht Türk" yazılı beyannameler halka dağıtılarak Yahudi Maşatlığı'nda bir miting düzenledi. Yaklaşık 3-5 bin kişi bu mitinge katılarak İzmir'in işgalini protesto etti¹³⁷. Mitingde toplanan kalabalık İtilaf Devletleri gemilerine bir işgal karşısında direneceklerinin mesajını da veriyorlardı¹³⁸.

Yunanların şehri işgali haberi Türkler arasında olduğu gibi Rumlar arasında da hızlıca yayıldı. Olayın şahitlerinden Rum Kapses Yunanların gelişini şöyle anlatmıştı:

"Sevinçli haber daha bir gün öncesinden İzmir'de dilden dile dolaşmakta idi. O gece hiç kimse gözünü yummamıştı. Genç kızlar, özgürlük getiricilere serpmek için gülleri yaprak

¹³⁵ Günver Güneş, "İzmir'in İşgali ve Aydın'daki Yankıları", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 9 Yıl 5, (Şubat 2007), s. 25.

¹³⁶ Kazım Özalp, *Milli Mücadele 1919-1922*, C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 6-7.

¹³⁷ Turan, "İzmir'in İşgali Üzerine", s. 752.

¹³⁸ Kemal Arı, "15 Mayıs 1919 İzmir'in İşgali ve 'Karagün'", *Bütün Dünya Başkent Üniversitesi Kültür Yayını*, S.2, (Şubat 2016), s. 35.

yaprak yoldular; hanımlar ikram etmek için tatlılar pişirdiler ve yaşlılar, çocuklara, kendi soylarının ölümsüz destanlarını anlattılar; o destanlar, yüzyıllardan beri, köle edilmez tutsakların ruhunu ısıtmış idi.”¹³⁹

Rumlar bekledikleri özlemi bu şekilde dile getiriyorlardı. Yunan İşgal Kuvvetleri Komutanı Zafıru ise durumu gizlemeye çalışarak amaçlarının işgal değil tüm halkın refahını sağlamak olduğunu bildirdi¹⁴⁰. Çünkü Zafıru gelecek tepkilerden çekiniyordu.

Rumlar daha gün doğmadan Kordon’da toplandılar¹⁴¹. 15 Mayıs sabahı Yunan gemileri İzmir limanına geldi. Rumlar ellerinde bayraklarla “Zito (Yaşa) Venizelos” diye bağırarak Yunanlıları selamladılar. Çanlar durmadan çaldı. Rahipler diz çökerek Yunan bayraklarını öpüp ağlıyor ve ilahi söylüyorlardı. Ortalık bayram havasıydı. Yaklaşık 50.000 Yunan askeri karaya çıktı¹⁴². Kordon’da bulunan İzmirli Rum halk Müslümanların sonunun geldiğini ve onlara karşı intikam beslediklerini Yunan askerlerinin yüzlerine haykırdılar¹⁴³. Hrisostomos, papazlarla Albay Zafıru’nun yanına geldi, sevinçle Yunan bayrağını öptü. Ekmek ve tuz ikram ederek gelen Yunan kurtarıcılarını törenle karşıladı. Heyecanlı bir konuşma yapan Hrisostomos Yunan milletin 3000 yıllık ayrılıştan sonra buradaki Rum halkını Türklerin çektiği zulümden kurtardığı için Tanrı’ya dua etti. Altın sırmalı elbisesiyle gelenleri takdis etti.

Tören bittikten sonra Yunan askerleri yürüyüş düzenine geçti. Yunan işgal kuvvetleri Kışla meydanındaki saat kulesine geldiler ve Hükümet Konağı’nı ve Kışla’yı işgal edebilmek için iki kola ayrıldılar. Yunan kuvvetleri ilerlerken Rum halkın hakaretlerine maruz kalan Türk ve Müslüman ahali sessizliklerini korudular. Kışla’ya gelen Efzon Taburu’nun* etrafını saran Rumlar Rumca bazı şeyler söyleyerek bağırıyorlardı¹⁴⁴. Efzon Taburu işgal edeceği yere vardığı zaman ansızın üzerlerine kurşunlar atıldı. İlk

¹³⁹ Bilge Umar, Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 27.

¹⁴⁰ Selvi, Milli Mücadele’de İlk İşgaller..., s. 137.

¹⁴¹ Umar, Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı, s. 27.

¹⁴² Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi, s. 119-121.

¹⁴³ Muhammet Güçlü, “İzmir’in İşgaline Tanık Bir Zatin Kaleminden: ”İzmir’de Neler Oldu?1336/1920”Kitapçığı Üzerine”, *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C10, S.22, 2011, s. 70.

* Bir çeşit etekli giysileriyle ve ayakkabılarındaki tüylerle belirgin Yunanistan Silahlı Kuvvetleri’nin askeri birimi.

¹⁴⁴ Turan, *Yunan Mezalimi*, s. 74.

şaşkınlıklarını atan Yunanlar karşı saldırıya geçtiler ve Hükümet Dairesi ve Kışla'ya sığındılar¹⁴⁵. Hukuk-ı Beşer gazetesinden Osman Nevres Bey (Hasan Tahsin) Yunanlara ilk kurşunu atarak Efzon Taburu'nun başında bayrak taşıyan kişiyi vurdu. Birden kaçışan Rumlar ortalığı karıştırdı. Bu sırada Hasan Tahsin de şehit edildi¹⁴⁶. Yunanların İzmir'e girmesiyle halk silahlanarak tepkilerini göstermeye çalıştılar.

Türklerin ateşine karşılık veren Yunan saldırısı birkaç dakika sürdü. Türklerin bu başkaldırısı bir süre sonra sona erdi. Ancak bu durumu büyüten Yunan askerleri şehirde gördükleri her Türk'e, her binaya ateş etmeyi sürdürdüler¹⁴⁷. Olay yerinde birçok Türk öldürüldü. Korkudan Ziraat Bankası'na sığınan kadınlar ve çocuklar can verdiler. Yunan saldırısına karşılık vermeyen Kışla yarım saatten fazla ateş altında tutuldu. Kışladakiler ateş etmeyeceğini bildirmek için değneğin ucuna beyaz mendil sararak dışarıya çıkarttılar¹⁴⁸. Yunan ateşinin kesilmemesi üzerine 17. Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa beyaz mendili eline aldı, yanında 56. Fırka Kumandanı Yarbey Hürrem Bey, Kurmay Başkanı Abdülhamid Bey, Albay Süleyman Fethi Bey ve başka subaylarla Kışla'nın dışına çıktılar. Türklerin ateşi kestiğine karar veren Yunan askerleri ancak silahlarını susturdu. Kapıdan çıkan Türk subaylara Yunanlar tarafından tokatlar atıldı. İzmirli Rumların da katılımıyla Türklerin kalpak ve fesleri yere atıldı. Subayların üzerinde bulunan her şey gasp edildi. Subay formaları söküldü. Türk subay ve askerlerinin bir kısmı Averof Zırhlısı'na bir kısmı da Patris Vapuru'na götürüldü. Subaylar Rıhtım Caddesi'ne götürülürken "Zito (Yaşa) Venizelos" diye bağırmaya zorlandılar¹⁴⁹. Türklerin onuru ayaklar altına alınarak çiğnendi ve adı geçen kişiler vapurlara doğru zorla yürütüldü. Bu yürüyüş sırasında yerli Rumlar da ellerine geçirdikleri sivil kadın, erkek tüm Türklere saldırdılar. Yürürken ayağı takılıp düşenlerden ölenler oldu.

Yürüyüş kfilesi devam ederken birden bire şiddetli bir yağmur yağmaya başladı. Rumlar ıslanmamak için dükkanlara sığındılar. Böylece Türklere yönelik saldırılar bir süre

¹⁴⁵ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1990, s. 15.

¹⁴⁶ Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi, s. 123-124.

¹⁴⁷ Umar, İzmir'de Yunanlıların Son Günleri, s. 169-171.

¹⁴⁸ Çakmak, Yunan İşgali ve Rum Mezalimi, s. 124- 125.

¹⁴⁹ Turan, *Yunan Mezalimi...*, s. 77-78.

durmuş oldu¹⁵⁰. Bu yürüyüş esnasında otuzu aşkın kişi şehit edildi, altmışı aşkın kişi ise yaralandı¹⁵¹.

İngiliz, Fransız, Amerikan ve İtalyan savaş gemileri Türklere yapılan bu acımasız saldırıları tepkisiz bir şekilde limandan izlediler¹⁵². Ancak bu zulüm dünya basınına yansıdı. Bu haberlerde kötü duruma düşmek istemeyen Venizelos, Albay Mazarikis'i durumu incelemek için İzmir'e gönderdi. Albay elinden geleni yapsa da İzmir'de yaşananları gizleyemedi. Yapılan zulüm ilerleyen günlerde de devam etti. Yunanlar 16 Mayıs-12 Haziran arasında Batı Anadolu'da birçok şehri işgal ettiler. Çünkü Yunanistan'a göre Megalo İdea'ya ulaşmalarının tek yolu bu şekilde hareket etmekten geçiyordu¹⁵³. Rumların katledilmesini engellemek için İzmir'e geldiğini belirten Venizelos ortaya attığı iddiaları kendisi uygulayarak hem Türklere zulüm etti hem de Batı Anadolu'yu karış karış işgal etti.

2.2. İzmir'in İşgali'nde Basın

Milli Mücadele döneminde yayımlanan gazeteler çok önemli faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Gerek Anadolu gerek İstanbul basını İzmir işgal edilmeden evvel olası işgal haberlerini halka duyurmaya ve bu konuda onları bilgilendirmeye çalışmışlardır. Basında yaşanan bu yoğun süreç Milli Mücadele'nin seyrini değiştiren ve halkı uyandıran önemli bir dönüm noktası olmuştur.

İstanbul basını Mütareke uygulamaları başladığında halkı var olan durum karşısında haberdar etmeye başladı. Yazılan yazılar ile halkın milli bilincinin uyanmaya başladığını gören İngilizler hükümete baskı yaparak gazetelere sansür konulmasına sebep oldular. İngilizlerin isteği doğrultusunda hazırlanan hükümet emri ile gazete yazılarında padişaha saygısızlık yapılmayacak, büyük devletlerin aleyhine hiçbir beyanatta bulunulmayacaktı. Verilen emirden sonra İstanbul'da çıkan gazeteler sansürlü olarak çıkarılacaktı.

¹⁵⁰ Apak, İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi..., s. 9.

¹⁵¹ Turan, *Yunan Mezalimi*..., s. 79.

¹⁵² Çakmak, *Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*, s. 130.

¹⁵³ Murat Köylü, "Batı Anadolu'nun İşgali'nin Türk, Yunan ve İngiliz Siyasi Tarihine Etkisi", *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 3 Sayı: 6, Aralık 2016, s. 155.

İstanbul basınına vurulan bu darbe Anadolu basını için çok geçerli olamadı. Çünkü İtilaf Kuvvetleri Anadolu basınına İstanbul basını gibi el altında tutamıyorlardı. Böylece Milli Mücadele boyunca Anadolu gazeteleri İtilaf Devletleri aleyhine haberler yapabildiler¹⁵⁴. Hatta onların bu mücadelesi Mondros Mütarekesi'nde başladı. Mondros Mütarekesi imzalanıp barış ortamı sağlandıktan sonra Osmanlı ülkesinde olumlu bir hava oluşmuştu. Köylü Gazetesi Mütareke'den hemen sonra yazdığı yazıda Hükümetin yardımıyla Osmanlı ülkesinde artık huzurun geleceğinin ve işlerinin sadece tarım, sanayi, ticaret ve bilim konularında yoğunlaşacağını haber vermişti.

Mütareke'den sonra İzmir'de Rumların Türklere yönelik hakaret ve taşkınlıkları İstanbul'daki bazı çevrelerin Mütareke'ye yönelik iyimser yaklaşımlarını da ortadan kaldırdı. Türk gazeteleri bu durumu eleştirirken Rumca basın yazdığı yazılarda açıkça İzmir'in Yunanistan'a ait olduğunu ileri sürüyordu¹⁵⁵. Türk ve Rum basını işgal sonrası İzmir'in aidiyeti konusunda karşılıklı olarak haberler yayımladılar.

İstanbul'da İsmail Hami tarafından çıkarılan *Memleket* gazetesi, Şubat 1919'da yayınladığı yazılarda İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edileceğine dikkat çekiyor, İzmir konusunda idarenin kayıtsızlığını eleştiriyor ve İzmir'deki Türklerin Rumlara oranla nüfusunun çoğunluğundan bahsederek milliyet meselesi dolayısıyla ve “mukadderat-ı umumiyede kuvvet yerine hak esasının kaim olmasını temin” amacıyla kurulan Milletler Cemiyeti'nin İzmir konusunda Türkleri haklı bulması gerektiğini yazıyordu¹⁵⁶. Hukuk-ı Beşer'de Hasan Tahsin 14 Şubat tarihli gazete yazısında Türklere karşı Avrupa devletlerinin düşmanlığından söz ederek Türklerin hiçbir devlete ümit bağlamaması gerektiğini vurguluyordu¹⁵⁷. Yine Hukuk-ı Beşer 19 Şubat tarihli bir haberinde “*İzmir'in Rus çarlığının gayri meşru çocuğu Yunanlılara bırakılmasından*” bahsedilerek, “*Uyan ey Türk oğlu uyan, sana suikast ediyorlar!... Biz ölmedik yaşıyoruz, damarlarımızda İzmir'imiz, hakanımız, payitahtımız için akıtılacak kanlarımız var. Bu memlekete göz diken kuvvetleri yakacak, eritecek hararetimiz pek, hem de mebzul. Yalnız bunu da*

¹⁵⁴ Selvi, Milli Mücadele'de İlk İşgaller..., s.191-192.

¹⁵⁵ Arıkan, “İşgal Dönemi İzmir Basını”, s. 149-150.

¹⁵⁶ Nejdet Bilgi, “Mütareke Döneminde İsmail Hami (Danışmend) Tarafından Yayımlanan Memleket Gazetesi”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, VIII(1993 S.1), s. 144.

¹⁵⁷ Arıkan, “İşgal Dönemi İzmir Basını”, s. 150-151.

unutmasınlar ki, Çanakkale kahramanlarının, mai beyaz kucağında salibi taşıyan Yunanlılığın canavar hâkimiyeti altında yaşatacak tek hemşiresi, tek bir validesi, ufak bir Türk benliği yoktur. Ancak evet ancak hilalin al gölgeleri altında hakaniyle, payitahtıyla, İzmir’iyle yaşayacak bir Türklük vardır...” denilerek Türklere milli bir şuur aşılanıyordu¹⁵⁸. Yazıda Türklerin vatanına saldıranlar için hiç beklemeden harekete geçeceği, Yunanların esareti altında hiçbir Türk evladının yaşayamayacağı ve İzmir’in yalnızca Türklükle var olacağı vurgulanmıştı.

Gazeteler İzmir’in Yunanlara verileceği haberlerini duydukça yazılarını arttırarak Türk halkını uyanmaya davet ettiler. *Tasvir-i Efkar* gazetesinin 22 Mart 1919 tarihli nüshasında “ Milli Tezahürler ve Müdafaalar” başlıklı yazıda Paris’te verilecek olan karara karşılık Türkler arasında birçok yerde mitingler toplandığını ve miting kararlarının İtilaf temsilcilerine gönderildiğinden bahsediliyordu. Aynı haberde bunlardan en önemlilerinden biri olarak İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti’nin düzenlediği kongreden bahsediyordu. Ayrıca Venizelos’un ve Yunan temsilcilerinin Paris’te Onlar Konseyi’ni etkilemek için türlü türlü mesailer yaptığından söz edilerek Onlar Konseyi’nin bunlardan etkilenmemesi ve Türkler lehine kararlar alması yönünde uyarılarda bulunuyordu¹⁵⁹. Yapılan uyarılarla Paris’teki İtilaf Devletleri’nin dikkati çekilmek isteniyordu.

Gazetelerde Yunanların İzmir ve civarında yapmış olduğu yağma ve talan haberlerinden de bahsediliyordu. Ancak bütün bu olumsuz gelişmeler karşısında Osmanlı Hükümeti iyimser bir hava sergileyerek İzmir’in Türk toprağı olmaktan koparılmasının mümkün olmadığını dile getiriyordu. Bu haber basını biraz rahatlatmıştı. Hükümet dile getirilen sorunun çözümünü daha önce de ifade edildiği üzere vilayetlere nasihat heyetleri göndermekte buldu. İllere giden heyetler buralarda Türk-Yunan dostluğundan bahsederek Türk ve Rum halkı yatıştırmaya çalıştı ve hatta bu dostlukla alakalı gazete haberleri çıktı. Ancak bu durum çok sürmedi. Çünkü Paris’ten Türklerin endişe duyduğu karar geldi ve Venizelos işgal hazırlıklarını tamamladı¹⁶⁰.

¹⁵⁸ Haluk Selvi, İşgal ve Protesto, İzmir’in İşgali İle İlgili Protesto Telgrafları (15 Temmuz 1919-30 Temmuz 1919), Değişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 25.

¹⁵⁹ *Tasvir-i Efkar*, 22 Mart 1335/1919, No: 2699, s. 1.

¹⁶⁰ Arıkan, “İşgal Dönemi İzmir Basını”, s. 152-153.

Yunanistan gazetelerdeki bu tür işgal haberlerinin halkı galeyana getirmesinden çekinerek 15 Mayıs 1919'da basına sansür uygulamaya başladı¹⁶¹. Bu durum gazetelerin işgalden haberdar olmasını engelledi. 15 Mayıs sabahı gazetelerden *Vakit* “Dünkü Tevkifat”, *Tasvir-i Efkar* “Sulhü İntizar Ederken”, *İleri* “Sulh En Son Bizimle Yapılacak”, *Alemdar* “İttihatçıların Muhakemesi”, *Hadisat* “İzmir’in Mühim Havadisleri” başlıklarını atıyorlardı¹⁶². Genel olarak 15 Mayıs tarihli gazete yazılarında İttihatçıların tutuklanması ve yargılanmasına yönelik haberler yayınlandığı görülebilir.

Alemdar gazetesi 12 Mayıs'ta İzmir limanına gelen İtilaf Devletleri donanmasını haber veriyordu. Fakat olayı açıklarken donanmanın gelme sebeplerine değinmiyordu. Bu durumu normal bir ziyaret gibi kabul ederek işgal olabileceğine ihtimal vermiyordu. 15 Mayıs tarihli haberi şöyleydi:

“Birkaç gün zarfında limanımıza Fransız, İngiliz, İtalyan ve Amerika'nın büyük ve küçük birçok sefain-i harbiyesi geldi. Amiral Bristol bugün İstanbul'a müteveccihen hareket etti. Vali Bey kendilerine kordelalarla müzeyyen güzel bir sepet derununda İzmir turfanda mahsulâtından takdim ettiler. Sefain kumandanlarıyla Valinin sıkı temasta bulunmasına mehafil-i resmiye ve gayr-i resmiyece ehemmiyet-i fevkalâde atfediliyor. Temas-ı Vaki vilayetin siyaset-i dâhiliyesini takviye mahiyetindedir. Ecnebiler tarz-ı idareden memnun bulunuyorlar. Eşya-yı ticariyenin kesretle vürudu tenezzül-i fiyatı intac ettiğinden ahali memnundur. Duygu ve Anadolu gazeteleri tadil edilmiştir. Birçokları da dehalet etmektedir”¹⁶³.

Durumu tam anlamıyla idrak edemeyen *Alemdar*, işgalden habersiz bir şekilde İzmir'de yaşananları anlatıyordu. 16 Mayıs tarihli gazeteler genellikle İzmir'in işgalinden bahsediyorlardı. Yunanların İzmir'de yaptıklarına dair haber verememişlerdi. Genellikle İzmir'in Türk nüfusundan bahsedilerek halkın ümidini yitirmemesi gerektiğini bildirdiler. Bu sırada sansür nedeniyle *Tasvir-i Efkar* ve *Yeni Gün* gazeteleri 24 saatliğine kapatıldı.

¹⁶¹ Yücel Özkaya, *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989, s. 7.

¹⁶² *Vakit*, 15 Mayıs 1335/1919, No:555, *Tasvir-i Efkar*, 15 Mayıs 1335/1919, no:2726, *İleri*, 15 Mayıs 1335/1919, No: 118-487, *Alemdar*, 15 Mayıs 1335/1919, No:146-1456, *Hadisat*, 15 Mayıs 1335/1919, No: 135.

¹⁶³ “İzmir'de”, *Alemdar*, 15 Mayıs 1335/1919, No: 146-1456, s. 2.

Ayrıca Yunanlar Köylü ve Müsavat gazetelerini de kapattılar¹⁶⁴. Böylece kendi aleyhlerine haber yapılmasının önünü de almış oldular.

İzmir'in işgali konusunda Mehmet Asım'ın Vakit gazetesinde 16 Mayıs tarihli yazısı dikkat çekicidir: “Yunanistan İzmir'i istiyormuş, bunu biliyoruz. Yunanistan İzmir'de bulunan Rum ekalliyetine istinaden bu limanı ele geçirmek sevdasına düşebilir. Buna hayret etmiyoruz. Bilakis bu devletin tarihi emellerine bakarak bu milleti pek tabi' buluyoruz. Fakat Yunanistan'ın arzusunu tabi' bulmak onun hakkını teslim etmek demek değildir. Yunanistan'ın İzmir'de nasıl bir hakkı olabilir ki bir şehrin ekseriyet-i 'azimesi Anadolu Türkü'dür.” Yunanistan'ın Rumları bahane ederek İzmir'i istemesini normal karşılayan Mehmet Asım, çoğunluğu Türk olan İzmir'in Yunanistan'a bırakılmasının kabul edilemeyeceğini ve Yunanların böyle bir hakkı bulunmadığını dile getirmiştir. Yazısının devamında Mehmet Asım şu ifadeleri kullanmıştır: “İzmir bütün manasıyla halis bir Türk şehridir. Burada bulunan her Rum, her Ermeni mükemmel Türkçe konuşur. Bir Türk bir Rum ile alışveriş ederken mukamele Türkçedir. Bir Rum bir Ermeni ile pazarlık yaparken yine Türkçe ile ifade-i meram eder. Fakat buna mukabil İzmir Rumları Ermenice bilmediği gibi Ermeniler de Rumca bilmezler. Şu halde İzmir'de Türkçe lisanı karışık anasır ile meskûn olan sair Türk şehirleri gibi muhtelif anasır arasında bir ihtilat köprüsü olmuştur. Binaenaleyh İzmir'de teşkil edilebilecek idare ancak Türkçe lisanıyla ika-yı vazife edebilir... Şimdi de işitiyoruz ki İzmir Yunanistan işgal-i askerisi altına terk edilmektedir. Paris Sulh Konferansı'nın böyle bir tarz-ı tesviyeyi kabul edeceğine biz hala bir türlü inanmıyoruz. Çünkü böyle bir kararın kabulü için hiçbir sebep görmüyoruz. Deniliyor ki İttihat ve Terakki Hükümeti harbe girmekle büyük bir hata irtikap etti... İzmir Anadolu'nun kalbidir. Kalpsiz bir insanın yaşaması nasıl mümkün değilse Türk Anadolu'da İzmir'siz yaşayamaz. İzmir Anadolu'nun akciğeridir. Bir insanın tarik-i teneffüsiyesi kapandığı zaman hayatını idame etmek ne kadar imkânsız ise İzmir limanını Yunanistan işgaline verdikten sonra Türk Anadolu'nun hayatını idame etmek imkânsız olacaktır. İzmir bir Türk şehridir. İzmir bir Türk limanıdır ve ancak bir Türk liman olarak kalmalıdır.”¹⁶⁵ İzmir'de çeşitli milletler arasında yaygın bir şekilde kullanılan lisanın

¹⁶⁴ Selvi, İşgal ve Protesto, s. 26-27.

¹⁶⁵ Mehmet Asım, “İzmir'in İşgali”, Vakit, 16 Mayıs 1335/1919, No: 557. s. 1.

Türkçe olduğunu vurgulayan Mehmet Asım, İzmir'in işgalinin haksızlığını vurgulayarak İzmir'in Türklerden alınmasının olumsuz sonuçlar doğuracağını belirtmiştir.

İsmail Hami, *Memleket* gazetesinin 16 Mayıs tarihli nüshasında Wilson Prensipleri'nin 14. Maddesi'ne rağmen “zavallı Türk İzmir'imizin işgal edilmesine” engel olunamadığını, Yunanistan'ın Türk ili üzerinde hiçbir hakkının bulunmadığını dile getirmiştir¹⁶⁶. Yine 16 Mayıs tarihinde “İzmir'in İşgali” başlığıyla *İleri* gazetesi “iki günden beri ortalıkta dolanan İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali şayiasından” bahsediyordu. Yazıda, Koca Amerika Başkanı'nın prensipleri ve Batı'nın adaleti varken İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin olamayacağı dile getiriliyordu. Yazıda, her haliyle dünyaca Türk bilinen İzmir'in Yunanlılarca işgalinin adaletsizlik olacağı belirtilerek Avrupalı büyük devletlerin bu duruma göz yummayacakları düşünülüyor ve bu durumun Hükümet tarafından gönderilen resmi tebliğ ile açığa kavuşturulduğunu ve aslında meselenin yanlış anlaşıldığından bahsediliyordu. Yazıdan anlaşılacağı üzere İtilaf Devletleri Paris Konferansı kararları ve Mondros Ateşkesi'nin yedinci maddesi bahanesiyle İzmir'in işgalini gerekli görmüştü. Müttefik Kuvvetleri adına bu işgali Yunanlar gerçekleştirecekti. Yani İzmir'e gelen donanma gerekli istihkâmların işgali şeklindeydi. Gazete, haberleri bu şekilde yorumladıktan sonra olayın açıklığa kavuşarak önceden yayılan Yunanlıların İzmir'i işgali konusundaki şayanın yanlışlığına dikkat çekmekteydi. Yazının son bölümünde, söz edilen şayia ortadan kalkmakla birlikte, İzmir vilayetinin işgaline basın sessiz kalmayacağı dolayısıyla Türkler ile öteki anasır-ı Osmaniye ve Hükümetin bu konuda gerçekleştireceği girişimleri beklediği vurgulanmaktadır¹⁶⁷. İzmir'in işgalinin gerekçe ve önemi Hükümet tarafından gönderilen Resm-i Tebliğ'de anlaşılmıştır.

Hükümet'in açıkladığı resmi tebliğ şöyledir:

“Tebliğ-i Resmi Matbuat Müdiriyyet-i Umumiyesinden:

Dün sabah saat 11.00 raddelerinde Nişantaşı'nda Sadrazam Ferit Paşa Hazretleri'ne konaklarında Amiral Webb tarafından verilen notada Paris Konferansı kararına atfen İzmir Kala'sının Kuva-yı İtilafiye tarafından işgal edileceği bildirildiği gibi İngiliz Kuvay-

¹⁶⁶İsmail Hami, *Memleket*, 16 Mayıs 1335/1919, No: 96, s. 1.

¹⁶⁷“İzmir'in İşgali”, *İleri*, 16 Mayıs 1335/1919, No:119-488, s. 1.

1 Bahriyesi kumandanı Amiral Calthorpe cenabları tarafından da Aydın vilayetine dün sabah tebliğ olunan notada Paris Konferansı'nın mukarreratına ve Mütarekenâme'nin 7. Maddesine istinaden İzmir istihkamlarının işgal edileceği ve ondan sonra verilen ikinci bir notada dahi yine Mütarekenâme ahkamına müsteniden İzmir şehrinin Yunan askeri tarafından işgaline Düvel-i Mutelifçe karar verilmiş olduğu bildirilmiştir. Hükümet bu babda milletin hukuku ve devletin muhafazası için ahd-ı tertib eden görevleri ifaya teşebbüs eylemiş ve muhafaza-ı vakar ve sükûnet edilmesi lüzumunun münasib lisanla ahaliye tavsiyesi zannında Dahiliye Nezareti celilesi tarafından Vilayât-ı Osmaniyyeye tebligat-ı lâzime ifa kılınmıştır¹⁶⁸.

Gazetelere gönderilen tebliğ ile Türkler arasında oluşacak bir galeyana önlenmeye çalışılmıştır.

Resmi tebliğden sonra gazeteler arasında ve Darülfünun'da yoğun bir tepki yaşanmıştı. Yaşanan bu tepkilerden bahsetmeden önce hükümetin istifa ve nedenleri üzerinde durmak gereklidir. Özellikle *İkdam* gazetesinin bu konudaki haberi dikkat çekmektedir¹⁶⁹. Gazetede habere göre, Heyet-i Vükela 16 Mayıs'ta Berat Kandili sebebiyle Padişah'ı Yıldız Sarayı'nda ziyaret etmişler, tebrikleştikten sonra Padişaha istifalarını sunmuşlardır. İstifanın sebebi olarak da İtilaf Devletleri'nin İzmir ile alakalı verdiği kararın devleti ve milleti korumakla görevli heyeti zor duruma düşürmesini göstermişlerdir. Heyet-i Vükela'nın istifası Padişah tarafından kabul edilmekle birlikte yeni kabineyi kurma görevi Damat Ferit Paşa'ya verilmiştir. *İkdam* gazetesinin aynı günkü nüshasında "İzmir'in İşgal Meselesi" başlığı altında vilayetlerden gelen telgraflara da yer verilmiştir¹⁷⁰.

17 Mayıs tarihli *Vakit* gazetesinde Mehmet Asım haberinde Hükümete verilen nota ile Amiral Calthorpe'nin Aydın Valisi'ne verdiği nota arasındaki büyük farkı ele almıştı: "*İngiliz Kuva-yı Bahriyesi Kumandanı "Amiral Calthorpe Aydın Valisine müracaat ederek Mütareke'nin 7. Maddesi uyarında İzmir'in işgal edileceğini bildirmiştir. İzmir'de Müttefik devletlerini tehdit edici bir durum yoktur. İzmir İtilaf Devletleri'nden bir mensup tarafından işgal edilse sorun yoktu da Yunanlıların karaya çıkmış olması bile Türkleri ve*

¹⁶⁸ "Tebliğ Resmi", *Sabah*, 16 Mayıs 1335/1919, No: 10597, s. 1.

¹⁶⁹ Tunç, "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali...", s. 768.

¹⁷⁰ "İzmir'in İşgal Meselesi", *İkdam*, 17 Mayıs 1335/1919, No: 7999, s. 1.

Müslümanları son derece rahatsız etmiştir. Durum gösterildiği gibi olsa yine Türk ve Müslüman ahali sabır gösterirdi ancak mesele bundan başka daha acı bir hakikate sahiptir.” Mehmet Asım yazının devamında “*Amiral Webb tarafından Hükümete verilen notada İzmir’in İşgalinin Mondros Mütarekesi’nin 7. Maddesi gereğince değil bizzat Paris Barış Konferansı’nda alınan karar üzerine gerçekleştiğini ifade etmekte ve sözlerini şu şekilde tamamlamaktadır: İşte Anadolu’yu derin endişelere bağan da budur. Daha bu durum bize söylenmeden önce bazı maddelerin tatbikine bile başlanmıştır...* ”¹⁷¹. Mehmet Asım’ın da yorumladığı gibi Aydın Valisi’ni sözde Mütareke maddeleri gereğince İzmir’in işgali konusunda sessizliğe mahkum eden İngilizlerin niyetleri çok başkaydı. Amaç bölgenin Paris Barış Konferansı’nca alınan karar ile Yunanlılara bırakılmasıydı.

Zaman gazetesi 17 Mayıs’ta Kabine’nin İstifasını konu alırken “İzmir’imiz Nasıl İşgal Edildi?” başlıklı yazıda Mehmet Asım’ın yazdıkları konulara değinerek Mütareke maddelerini ve işgalin gerçekleşmesini anlatmıştır. Gazetenin “İzmir’de Türklük Hâkimdir” başlıklı bir diğer haberinde Türklerin resmi kayıtlarına ve yabancı milletlerin istatistiklerine göre İzmir’de Türklerin hâkim olduğundan, Wilson Prensipleri’nin dünyayı yeniden düzenlemek için öne sürdüğü yeni haritaya rağmen bu durumun Türkleri derin bir üzüntüye boğduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca “hayalperest” Venizelos’un yaptığı bu girişimlerin diğer milletler için de örnek olacağından endişelenildiği dile getirilmektedir¹⁷².

Hadisat gazetesi de aynı gün diğer gazeteler gibi Resm-i Tebliğ ile işgalden haberdar olmuş ve Amiral Calthorpe’nin vermiş olduğu notadan bahsetmiştir¹⁷³. *Vali İzzet Bey, Amiral Calthorpe’u ziyaret ederek bir buçuk saat görüştü. Amiralin nezdinden çıktıktan sonra Vali Bey, işgalin mütarekenin 7. maddesinin tatbiki münasebetiyle vuku bulduğundan dolayı iftihar-ı memnuniyet etmiştir.”* Gazete “İzmir’imizin Feryatları” başlığı ile işgale olan tepkisini şu şekilde dile getirmiştir: “*Hicaz ve Irak’tan, Filistin ve Suriye’den sonra İzmir’in de anavatandan koparılarak Yunanistan’a peşkeş çekilmekte olduğunu şimdi tebliğlerle öğrendik. Can damarımızın koparılması, kurbanlık koyun gibi*

¹⁷¹ Mehmet Asım, “İşgalin Manası”, *Vakit*, 17 Mayıs 1335/1919, No: 558, s.1.

¹⁷² “İzmir’imiz Nasıl İşgal Edildi?”, *Zaman*, 17 Mayıs 1335/1919, No: 369, s. 1

¹⁷³ *Hadisat*, 17 Mayıs 1335/1919, No: 137, s. 1.

mezbahaya sevk edilişimiz her hakkımızın çekininmesi artık tâb ve tahammül bırakmadı. Dinimizle beraber ırkımızı ve sevgili vatanımızı müdafaaya kilitle ve tedricen kahrolmaktan ise şeref ve izzetle ölmeye cümleten azmettik..” Yayımlanan yazıda bazı Osmanlı topraklarından sonra İzmir’inden Türklerin elinden alınmasının derin üzüntüye neden olduğu ve her şekilde İzmir’in savunulacağı vurgulanmıştır.

Hadisat’ın 17 Mayıs tarihli nüshasının ilk sayfasında “1.239.782 Türk ve Müslüman, 298.373 Rum’un Ribkâ-i Zulüm ve Esaretine Mevdu!!!” yazısı ile, “Büyük Reis-i Cumhurun Ortaya Attığı Prensiplerin Aksinin Mi Tatbiki Takarrür Etti? –Bakınız- Tepeden tırnağa Türk ve Müslüman Olan İzmir’e!” alt başlıkları yer almaktaydı.

Wilson Prensipleri’nin barışçıl maddelerinin hatırlatıldığı yazıda İzmir’in Türk ve Müslüman olduğuna dair kanıtlar sunmak için daha önce İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından hazırlanarak sunulan muhtıraya yer verilmiştir. Gazeteye göre Aydın Vilayeti’nin 1891’de hazırlanan raporuna göre Türk ve İslam nüfusu 1.118.496, Ortodoks Rum nüfusu 195.431, Latin-Katolik-Protestan nüfusu 1.179, Ermeniler 13.940, Museviler ise 22.273 nüfustan ibaretti. Verilen diğer bir tabloya göre Aydın’ın 1.400.000 kişiden oluşan nüfusu şöyledir: Türk ve Müslüman nüfusu 1.100.000, Ortodoks Rum kesim 210.000, Ermeni nüfusu 15.000, şehirdeki Museviler 23.000 olmakla birlikte genel Yunan ahali 56.000’i teşkil etmekteydi. Toplam nüfus 1.404.000 kişiden oluşmaktaydı. 1912 yılında 1.594.848 kişilik ilin genel nüfusunda ise, 1.239.792 Müslüman Türkler, 298.373 Ortodoks Rumlar, 20.899 Ermeni, 35.784 Musevi mevcuttur.

Görüldüğü üzere Yunanların iddia ettikleri Rum nüfusu yerine Aydın Vilayeti’nde Türkler çoğunluktadır. Hatta Karesi ve güneydeki Menteşe Sancakları da ilave edilecek olursa durum daha net gözükebilir:

Tablo 1: Aydın Vilayeti’nin 1891’de hazırlanan nüfus raporu

Türk-İslam	Ortodoks-Rum	
1.293.527	233.914	Aydın Vilayeti
368.406	85.548	Karesi Sancağı
134.767	10.162	Menteşe Sancağı

Hadisat’ın yayınladığı bu bilgilerden sonra *Alemdar* gazetesine bakıldığında diğer gazetelere göre İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne yönelik daha muhalif yazılar yazıldığı

görülmektedir. Refi Cevat, 16 Mayıs'ı gazete nüshasından "Allah Belalarını Versin" başlığı altında "*Ortalığı kastılar, kavurdular, astılar, sürdüler, kestiler. Adına (Milli Siyaset) dediler, soydular, çaldılar ve çırptılar.*" gibi sert ifadeler kullanarak I. Dünya Savaşı'nın sorumlusu olarak İttihatçıları suçluyor ve yargılıyordu¹⁷⁴. Bir gün sonra "İzmir Hadisesi Münasebetiyle" başlıklı yazısında gazeteye gelen telgraflardan bahsederek "İzmir'in Yunanistan'ı İlhakı" şeklinde gelen telgraflara dikkat çekiyor ve Yunan askerlerinin, İtilaf Kuvvetleri adına İzmir'e geldiklerinden söz ediyordu. Refi Cevat, yazısının devamında "Yunanistan'ın İzmir'i ele geçirmediğini, Mütareke hükmünce İtilaf kuvvetlerinin şehre girdiklerini, bu hakkı Onlara bizim verdiğimizizi, ne olursa olsun İzmir'den ümit kesmememizi" vurguluyordu¹⁷⁵. Devam eden günlerde de Refi Cevat, İzmir'in işgalini önemsiz görerek İngilizleri övücü yazılarına devam etmiştir.

Rauf Ahmet 17 Mayıs'ta *İstiklal* gazetesindeki yazısında; Cihan Harbi'nin Wilson Prensipleri ile bittiğini, mağlup devletlerin hatalarının farkında olmakla birlikte kendileri ile yapılacak olan sulh anlaşmalarının adaletli olacaklarına inançlarını, Osmanlı Devleti'nin yapacağı antlaşmanın ağır olması gerekliliğine rağmen Wilson Prensipleri'ne uyulacağı düşüncesiyle asla bir adaletsizliğin yapılmayacağına dair ümitli olduğunu dile getiriyordu. Çünkü daha önce Almanya ve İtalya örneklerinden hareketle bu devletlerin mevcudiyetlerine saygı duyulduğunu söylüyordu. Yazının devamında "*O halde nasıl olur da İzmir Vilayetinin 1.293.000 Müslüman'ı 233.194 Rum'a feda edilebilir!*" diyerek Osmanlı üzerindeki haksızlığa dikkat çekiyordu. Türk nüfusunun Rumlara oranla daha fazla olduğunu söyleyen Rauf Ahmet "*Böyle bir Türk ve Müslüman memleketinde bir ecnebi kuvvetin, bir ecnebi hükümetin ne gibi bir işi olabilir?*" sorusuyla Yunanların nasıl İzmir'de hak iddiasında bulunabildiklerini sorguluyordu. Yazının sonunda Milletler Cemiyeti'nin diğer milletlere daha önce uygulamadığı yeni bir kanunun Osmanlı ülkesinde mi uygulayacağı sorularak yapılan adaletsizlik dile getiriliyordu.¹⁷⁶

Aynı gün yayınlanan *İleri* gazetesi ise "hakkın kuvvete galebesini istiyoruz" diyerek ABD Başkanı Wilson'un Washington'un mezarı önünde dünya milletlerine adalet

¹⁷⁴ Refi Cevat, "Allah Belalarını Versin", *Alemdar*, 16 Mayıs 1335/1919, No:144-1454, s. 1.

¹⁷⁵ Refi Cevat, "İzmir Hadisesi Münasebetiyle", *Alemdar*, 17 Mayıs 1335/1919, No: 145-1455, s. 1.

¹⁷⁶ Rauf Ahmet, "Kaç Adalet Var", *İstiklal* 17 Mayıs 1335/1919, No: 144, s. 1.

vadeden prensiplerini duyurduğunda ABD Başkanı'nın barışa zarar verecek ihtirasların yeniden yaşanmaması için çalışacağına inandığı şeklinde görüş bildiriyordu. Ayrıca İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin Ana vatanın kalbine derin bir yara açtığının belirtildiği yazıda İzmir'deki ahalinin nüfus bilgilerine de yer veriliyordu¹⁷⁷.

18 Mayıs tarihli gazete haberleri genellikle Damat Ferit Paşa'nın İtilaf Devletleri'ne verdiği nota idi. *İleri*, Sadrazam Ferit Paşa'nın Notası'nı haber yapıyordu. Notada özetle, 14 Mayıs 1919 tarihinde verilen Paris Barış Konferansı kararı ve Mondros Mütarekesi'nin yedinci maddesi gereğince İzmir'in işgal edildiğinden bahsediliyordu. Notada Osmanlı Devleti'nin Paris'te çıkan karara karşı çıkmayacağını ancak Yunanların eliyle gerçekleşecek bir saldırıya da razı gelmeyeceğinden söz edilmekle, Osmanlı toprağı olan İzmir şehrinin Yunanlar ile hiçbir yakınlığının bulunmadığının altı çizilmekteydi. Yazının devamında şu ifadelerle yer veriliyordu:

“..Türk kavminin iki asırdan beri kendi sınırları dışında kalan yerlerin tümünde, bütün müessesatının, emlâkının, camilerinin, mekteplerinin hasılı bütün Mevcudiyet-i Milliyesi'ne varıncaya kadar her şeyinin mahv olduğunu gördüğü halde cebr ve şiddeti hak ile bağdaştıramadığından, Osmanlı idaresine tabi olan milletlerin kendilerince aziz ve kıymetli olan hissiyatlarına riayet etmiştir. Osmanlı Devletine her taraftan gelen telgraflar bu fikri desteklemektedir. Dolayısıyla Millet-i Osmaniye hakkında tarihin en fena ve gayr-i müsait bir devresine değil, heyet-i umumiyesini dikkate alarak bir hüküm vermek adalet ve hakkaniyete daha uydun olur. İzmir yüzde seksen üç nispetinde haiz-i ekseriyet olan ve dini, fikri, gaye-i hayali, adetleri orada yaşayan ekalliyetin dininden, fikrinden gâye-i hayalinden ve âdetlerinden tümüyle farklı olan Türk ahalisi ile tamamıyla Türk olan yeni bir şehir olduğu için buradaki Türk milletinin hukukunu dikkate almamak adalet kaideleriyle bağdaşamaz bir durumdur. Ne hükümet ne de millet böyle bir işgali kabul edemez.”¹⁷⁸

Zaman gazetesi aynı tarihte “Hükümetimizin Cevabı” başlıklı yazısında Sadrazam Hazretleri'nin Heyet-i Vükelayı olağanüstü toplantıya çağırarak hazırladıkları Nota'yı

¹⁷⁷ “Wilson Prensipleri Nerede?”, *İleri*, 17 Mayıs 1335/1919, s. 1.

¹⁷⁸ “İzmir'in İşgali”, *İleri*, 18 Mayıs 1335/1919, s. 1.

bizzat İtilaf-ı Fevkalade komiserlerine tevdi ettiğinden bahsederek Nota'nın tam metnini yayınlamıştır¹⁷⁹.

Memleket'in 18 Mayıs tarihli nüshasında İsmail Hami'nin "Amerika Reis-i Cumhuri Mr. Wilson Cenablarına" başlıklı yazısı işgal sebebiyle Amerika Başkanı'na gönderilen bir mektup özelliğini taşıyordu: "*Bazen malumu ilam etmek o kadar zaruri bir ihtiyaç oluyor ki, artık ondan evvel hiçbir maksadın ifhâmına imkân yoktur*" şeklinde başlanan yazıda bugünkü satırların da aynı ihtiyaçtan doğduğu belirtiliyordu. Amerika Başkanı'na ithafen "... bir gün hakka nazaren sulhün kıymetsiz bir şey olduğunu ilan ettiniz, başka bir gün hiçbir milletin diğer bir millete hüküm olmayacağını temin ettiniz. Bu suretle gittikçe ve günler geçtikçe o büyük prensipleriniz aleme malum oldu. Dudaklarınızdan çıkan yahut kelimelerinizden damlayan her kelimeyi bütün bir beşeriyet ezberliyor ve her millet kendi necatı namına silinmez ve yitirilmez bir sened ittihaz ediyordu... siyaset-i hariciyenizin adaletten başka bir yol takip edemeyeceğini bütün maziniz ispat ediyordu. Onun için 'bugün Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk aksamına en emin hukuk-ı hâkimiyetin bahşi lazım gelir' demek sizin için kabil değildi." diye yazıyordu. Ayrıca İzmir'in işgaliyle Türk'ün hayat hakkı özgürlüğünün gasp edildiğinin vurgulandığı yazıda "*İzmir'in bütün bir vatan ve bütün bir memleketin hinterlandı olduğu vurgulanarak Amerikan Başkanı'na verdiği sözü o günkü hakikatle açıklamaya cesaret edebilecek mi*" diye soru yöneltiyordu¹⁸⁰.

"İzmir'de Neler Oluyor" başlığıyla *Zaman* gazetesi, İzmir Vilayeti ve çevre kasabalardaki halkın çoğunluğunun Türk olduğunu, milletin yapılan haksızlığı protesto ettiğini ve gazeteye çeşitli yerlerden gelen telgrafları aktarıyordu¹⁸¹. Gazete bir gün sonraki nüshasında gerek İstanbul-Darülfünun'da gerekse taşrada yapılan mitinglerden bahsediyordu¹⁸².

¹⁷⁹ "Hükümetimizin Cevabı", *Zaman*, 18 Mayıs 1335/1919, No:370, s. 1.

¹⁸⁰ İsmail Hami, "Amerika Reis-i Cumhuri Mr. Wilson Cenablarına", *Memleket*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 329, s. 1.

¹⁸¹ "İzmir'de Neler Oluyor?", *Zaman*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 370, s. 2.

¹⁸² "İzmir'in İşgali ve Milletin Teessüratı", *Zaman*, 19 Mayıs 1335/1919, No:371, s. 1.

Gazetelerin genelinde Darülfünun'da yapılan toplantıya yer verilmiştir. *İstiklal*, “Darülfünun’un İçtimai”¹⁸³, *Vakit*, “Darülfünun'da Heyecanlı Bir İçtima- İzmir beşiğimiz, yatağımız ve mezarımızdır.” Başlığı ile konuyu aktarırken¹⁸⁴ *İleri*, “Türkler İzmir’i Unutamaz, Gençlik Vazifesini Hissediyor” şeklinde başlıklar kullanıyordu.

İleri, “Türklerin matem günü” dediği işgal sebebiyle dükkânların, tiyatroların kapandığını ve yüksek mekteplerin tatil edildiğini aktarıyordu. Gazete Darülfünun toplantısını ayrıntısı ile açıkladıktan sonra Rıza Tevfik Bey’in kürsüdeki şu sözleri aktardı: “Memleketimizde mevcut diğer anasırın Avrupa’da aleyhimize yaptıkları propagandaları, Avrupa’nın bizi yanlış tanımaması için fırsat vermememizi ve er geç hakikatin ortaya çıkacağı” şeklindeki konuşmasının üzerinde duruyordu. Rıza Tevfik ayrıca İstanbul’u Türklerin vücuda getirdiğini söyleyerek yapılacak taşkınlıklarla bu hakkın tehlikeye düşülebileceği uyarısında bulunuyordu. Rıza Tevfik’ten sonra söz alan Yusuf Razi ise “...bu felaket karşısında çok söz söylemektense iş görmeyi daha gerekli gördüğünü” dile getirmiştir.¹⁸⁵

20 Mayıs tarihli Türkçe İstanbul “İzmir’in İşgali- Hadisat ve Teessürat” başlığı altında “Anavatanın öz evladı, Anadolu’nun göz bebeği olan İzmir’in Yunanlar tarafından işgali üzerine memlekette oluşan heyecan ve teessüratın günden güne arttığını” ifade edilmiştir¹⁸⁶. 20 Mayıs tarihli gazetelere ve sonraki günlerde yayınlanan gazete nüshalarına bakıldığında ortak konu işgal üzerine yapılan mitingler ve gazetelere gönderilen protesto telgraflarıydı.

Gazetelerin halkı bilinçlendirecek yazılar yazması ve milli şuuru uyandırma çabaları ses vermiş ve halk İzmir’in Yunanlılar tarafından işgaline tepki göstermek için gazetelere çeşitli yerlerden protesto telgrafları göndermiş ve ülkenin farklı yerlerinde mitingler düzenlemiştir.

¹⁸³“İzmir’in İşgali Etrafında- Darülfünun İçtimai”, *İstiklal*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 146 s. 1.

¹⁸⁴ “Darülfünun ’da Heyecanlı Bir İçtima- İzmir beşiğimiz, yatağımız ve mezarımızdır.”, *Vakit*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 560, s. 1.

¹⁸⁵ “Türkler İzmir’i Unutamaz”, *İleri*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 109-491, s. 1.

¹⁸⁶ “İzmir’in İşgali-Hadisat ve Teessürat”, *Türkçe İstanbul*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 171, s. 1.

2.2.1. İzmir'in İşgali Karşısında Gazetelere Gönderilen Protesto Telgrafları

İzmir'in işgal edilmesi bütün Osmanlı ülkesinde şiddetle karşılanmıştı. Mondros Mütarekesi'nin maddeleri bahane edilerek başlatılan işgalin özellikle Yunan askerlerine yaptırılması ve Yunanlıların İzmir'e çıkar çıkmaz Türk haklarına yaptıkları zulüm, Türk milleti üzerinde büyük etki bırakmıştı¹⁸⁷. İzmir'in işgaline üzerine tepkilerini göstermek istemeyen halk çeşitli bölgelerden gazetelere adeta protesto telgrafları yağdırmışlardı. Birçok gazete halkın durumunu daha iyi izah edebilmek için gönderilen protesto telgraflarını geldikleri ilk günden itibaren büyük bir özenle yayınlamışlardır. Bazı gazetelerde yayınlanan protesto telgraflarına yer verecek olursak:

2.2.1.1. İleri Gazete'sine Gönderilen Protesto Telgrafları

İzmir'in Yunanlar tarafından işgaline üzerine *İleri* gazetesine çeşitli bölgelerden protesto telgrafları gelmeye başladı. 17 Mayıs tarihli *İleri* gazetesine Dikili'den gönderilen telgraf şu şekildedir: *“İzmir ve havalisinin Anavatandan alınıp Yunanistan'a ilhak ettirildiğini kemal-i teessüf ve teessürle istihbar ettik. Ekseriyet-i kahiresini teşkil eden Türklerle meskun vilayetin iltihak-ı vaki-i Mösyö Wilson Prensipleri'ne muhalif olduğu gibi öteden beri İtilaf hâsıl olamayan Yunanistan'a verilmesi sulh-ü cihanı ihlal edeceği vareste-i arz bulunduğundan esir yaşamaktan ise silah-ı bedest olarak ölmeği tercih ettiğimizi inzar-ı cihana iblağ ve dinen ve ırken merbut bulunduğumuz Türk İmparatorluğundan fekk-i irtibat etmemek hususunda edilecek fedakarlığın kaffesini ifaya Huzur-ı Rabbe'l-alemine kısım ederek hazır olduğumuzu arz eyleriz.”* Aynı gün gazeteye Çanakkale-Bayramiç'in Müslüman halkı adına gönderilen telgraflarda *“Hukuk-ı düvel ahkâmına mugayir surette nüfusunun ekseriyet-i azimesi Türk olan İzmir ve havalisinin Yunanistan'a iltihakı ahali-i İslamiye'nin galeyanını badi olmakla beraber en mutena ve İslam-ı asar ve müessesatıyla mali vilayetimizin bu suretle kütle-i İslamiyeden iftirakı bütün alem-i medeniyet ve insaniyete baas-ı nefret olacağından ve bütün cihana ilan olunan Wilson Prensipleri'ne mugayir bulunduğundan rabita-ı diniye ve milliyemizi ve vatan mukaddesimizi muhafaza için icab eden her türlü fedakarlığı ifaya hazır olduğumuzu nazım-ı adalet ve medeniyet olan İngiliz ve Fransız, Amerika, İtalya hükümet-i fehimesine*

¹⁸⁷ Selvi, *İşgal ve Protesto*, s. 12.

arz ile vatanımızın bir cüz'i layenefekkune olan taarruz na hakkın refiini istirham eyleriz."¹⁸⁸.

Gönderilen telgraflarda devletler hukukuna ve Wilson Prensipleri'ne aykırı olarak önemli bir Türk ve Müslüman şehri olan İzmir'in ve çevresinin Yunanistan tarafından ilhak edilmesinin Türk halkı tarafından nefret duyguları ile karşılandığı, böyle bir durumun kabul edilemeyeceği ve buna karşı gelmek için Osmanlı Müslüman halkın her türlü fedakârlıkla İzmir şehrini koruyacağı vurgulanmıştır.

18 Mayıs'ta halk arasında galeyanın çokluğundan dolayı gazeteye fazlasıyla protesto telgrafi gönderildiğini yazan İleri bunlardan yalnızca Ödemiş ve Keskin'den gönderilen metinleri yayınlamıştı. Ödemiş'te Redd-i İlhak Cemiyeti'nin gönderdiği telgrafta "Alem-i İslam'ı ateş ve kan içinde bırakmama, vatana leke sürdürmeme" ifadelerine yer veriliyordu. Keskin'den gönderilen tepki de şu şekilde dile getirilmişti: *"İzmir ve havalisinin ilhak da'iyesiyle Yunanistan tarafından işgaline başlandığına dair olan haber buraca efkâr-ı umumiye üzerinde azim bir teessür husule getirmiştir. Bu tesirat ile derhal ictimâ' eden binlerce halk harekat-ı işgalıyeyi hukuk ve haysiyet-i maliyesine bir tecavüz-i sarîh telakki ederek bütün heyecanı ile amade-i harekettir. Düvel-i erba'anın hukuk-ı milliye hakkındaki meva'idine güvenerek sükûnet-i vakar tecellisiyle bidayet-i mütarekeden biri inkişaf-ı hakaniyete müterakib bulunduğumuz halde iş bu mevaiddin müstenid-i ilhamı olan nazariyat-ı aliye ile kabil-i te'lif olmayan harekat-ı işgalıyeye şeref-i milli ile mütenasib bu surette muhalefette bulunmasını hükümet-i seniyeden talep ve temenni eder ve bu hususta maddi ve manevi bütün fedakarlığa hazır ve amade bulunduğumuzu arz eyleriz."*¹⁸⁹. 18 Mayıs'ta gönderilen telgraflar İzmir'in işgali karşısında duyulan derin üzüntüleri ve Türk halkının vatan savunmasında kendilerine düşecek fedakârlıkları içermekteydi.

19 Mayıs tarihli İleri gazetesi Beyşehir, Akhisar, Babaeski ve Ezine'den gönderilen telgrafları yayınlamıştır. Babaeski'den gönderilen telgrafta; ezelden beri bir Türk ve Müslüman şehri olan İzmir'in Yunanistan tarafından işgalinin hak, adalet ve Wilson

¹⁸⁸ İleri, 17 Mayıs 1335/1919, No: 107-489, s. 1.

¹⁸⁹ İleri, 18 Mayıs 1335/1919, No: 108-490, s. 1.,

Prensipleri'ne aykırı olduğunu, bu sebeple işgali protesto ettiklerini ve vatan müdafaası karşısında her türlü görevi üstleneceklerini bildirilmiştir¹⁹⁰.

Gazete'nin 22 Mayıs tarihli nüshasında "İzmir Hakkında Matbaamıza Çekilen Telgraflar" başlığı altında gelen protesto telgraflarına yer verilmiştir. Bunlardan Uzunköprü'den gönderilen telgraf metni şöyledir: *"Türk nüfusunun bir ekseriyet-i azime ve kahire teşkil edildiği İzmir havalisi gerek tarihen ve gerek ırken gayri kabil red ve cerh bir surette Türk memleketleridir. Şimdiye kadar Wilson Prensipleri'nin bizler hakkında ve bitarafane ve adilane tatbik edileceğinden ve bu babda hürriyet-i akvam namına hareket eylediklerini iddia eden Düvel-i Mü'telif-i mu'azzamanın beyanatlarına i'timaden kuvvetin değil adalet ve hakkın sulhüne intizaren sekununu muhafaza eyledik. Ahiren Paris Konfransı'nın mukarreratına ve mütarekenin yedinci maddesine istinaden bir şekli mübhemle Yunan işgal askerisine İzmir ve havalisinin terki arzusuna ve Düvel-i Mü'telif-i'nin âlilik kudreti kavanin-i ahlakiye düveliyenin ve akvamın hak ve hürriyetleri hususunda verilen te'minat ve beyanatın hilafında bir hareket gayr-i meşru'aları telakki ettiğimizi efkâr-ı umumiye-i cihana ilan ederiz. Geçirmekte olduğumuz şu heyecanlı ve elimli saatler içinde hakkımızın adilane esasat dahilinde te'min etmesine intizar etmektedir. Namları tarihe karışan ecdadımızın ecdadıyla ve kanlarıyla her bir karış toprağı yoğrulmuş olan İzmir'in Yunanlıların pay-ı tezlil ve tahkirleri altında ezilmesinden ise şeref ve namus-ı millileriyle memleketimiz halkının ölmeyi tercih edeceklerini bir daha tekrar ile ihtiyar edilmek istenilen haksızlığın telafisi te'minatına müterakkib bulunduğumuzu arz eyleriz."* Telgraf metnine göre Türk halkı İzmir'i Yunanlara bırakmak yerine müdafaaya hazır olduklarını bildirmişlerdir. Anamur'dan gönderilen telgrafta "Osmanlı Saltanatının, Asya-yı Sugra'nın bir cüz'i layenfeki olan İzmir ve havalisinin" nüfusunun Türk olduğu, Wilson Prensiplerince İzmir'in Yunanlara verilmesinin haksızlık olacağı dile getirilmiştir¹⁹¹.

23 Mayıs tarihinde işgal karşısındaki protesto telgrafları yayınlanmaya devam edilmiştir. Bunlardan Mamuratülaziz (Elazığ) Vilayeti'nden gönderilen protesto telgrafi şu ifadeleri içermektedir: *"Medeniyet ve insaniyete, Wilson Prensipleri'ne temamiyle muhalif olarak İzmir'imizin, bu irfan ve saman yurdunun Yunanistan'a terki ve oradaki din*

¹⁹⁰ "Matbaamıza Çekilen Telgraflar", *İleri*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 109-491, s. 2.

¹⁹¹ "İzmir Hakkında Matbaamıza Çekilen Telgraflar", *İleri*, 22 Mayıs 1333/1919, No: 112-494, s. 4.

kardeşlerimizin çocuk dinlemeyerek imha politikasının takibi haber-i meşşumi vilayetimizin umum-ı İslam ahalisini fevkalade heyecan ve asabiyete getirmiş ve bu cümleden olarak Yunanlılar tarafından vaki' olan tecavüzat ve haşeyenanın bir an evvel ref' ve izalesi hususunda bir karar-ı adil ve acil ittihazı zımında Amerika'nın İngiltere, Fransa, İtalya Düvel-i Fehimleri mümessil-i siyasilerine bir telgrafla müracaat edilmiştir."¹⁹² Elazığ telgrafında Yunanların İzmir'de yaptıkları zulmü durdurmasından ve bunun için İtilaf Devletleri temsilcilerine telgraf gönderdiklerinden bahsedilmiştir.

İleri 24 Mayıs'ta "Taşra'da Heyecan" başlığı altında İzmir'de Mayıs ayının 22'sinde yapılan mitingden haber verdikten sonra "Bursa Müslümanlarından" gönderilen telgrafi yayınlamıştır. Telgrafta İzmir'in işgali protesto edilerek İngiltere'nin destekleyeceğine dair umut beslendiği dile getirilmiştir¹⁹³.

Bafra İslam Ahalisi'nden ve Bursa'dan gönderilen protesto telgrafları 26 Mayıs'ta gazetenin bir haberini oluşturmuşlardır. Bafra'dan gönderilen telgraf metni şu şekildedir: *"Garbda İspanyollar on yedi milyon ahali-i İslamı hakk-ı hayattan mahrum ettiği asırlarda idi ki şarkda Bulgaristan, Yunaniler emsali anasır-ı hristiyanıye ile meskûn nice eyaletler ecdadımızın silahı satveti himayesinde karih ve hayat-ı maddiye ve maneviyelerine sahip idiler. Şark-ı İslamiye ve Türklerin alicenab-ı milliyesi sayesinde hakk-ı bekasına nail olan ve garb Müslümanlarının akıbet-i elimesinden masun kalan bu Hristiyanlar ve tahsisen Yunaniler Balkanlarda İslamlara karşı irtikab ettikleri cinayat ve faciaları bugün Anadolu'muzun garb sevhilinde İzmir ve havalisinde tekrara başladıklarını ve bu taraflara doğru tevsi'-i sahne etmek istediklerini haber aldık, kadın, erkek, genç, ihtiyar dinlemeyerek ma'ruz-ı tecavüz olan ve Müslüman olmaktan başka bir kabahati bulunmayan masumların dilhıraş feryadları hukuk ve saadet-i beşeriye maneleri terennüm eden Düvel-i Mu'azzama mümessillerinin vasil-ı sem' ve itla'ında olmamak mümkün değildir..."* Batı ülkelerinde Müslüman halka zulüm yapıldığı sıralarda Yunanlar dahil olmakla birlikte gayr-i müslimlerin Osmanlı topraklarında sıkıntı çekmeden yaşadıkları ancak Yunanların Balkan Savaşları'nda yaptıkları gibi İzmir ve civarında da Müslüman halka zulüm ettikleri vurgulanmıştır. Yazının devamında Paris

¹⁹² "Taşra'da Galeyan", *İleri*, 23 Mayıs 1335/1919, No: 113-495, s. 3.

¹⁹³ "Taşra'da Heyecan", *İleri*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 114-496, s. 3.

Bariş Konferansı'ndaki kararların "Yunan tecavüzüne" izin vererek hak mı tanıdıkları sorgulanmış ve yine de Batı'dan adalet beklenildiği dile getirilmiştir¹⁹⁴.

2.2.1.2. Zaman Gazete'sine Gönderilen Telgraflar

İzmir'in Yunanlar tarafından işgali karşısında halkın galeyanını sunmak isteyen Zaman, gazeteye gönderilen telgrafları 18 Mayıs'ta yayınlamaya başlamıştır. 18 Mayıs tarihli nüshasında Zaman'a Yenişehir'den gönderilen telgraf şu şekildedir: *"Yunan kontunun İzmir'imize gelmesi bütün Müslümanları kalbinden vuran bir kara hançerdir. Biz adalete, hak ve adaleti vaad eden büyük devletlere güvenerek sessiz ve sadasız insan ve millet olduğumuzu bilerek akıbet gözlüyor idik. İzmir vilayetinin çoğu Müslüman ve Türk'tür. Biz de hücre bir köşeden et tırnaktan ayrılmaz diye feryat edecek kadar kendimizi İzmir'le alakadar görüyoruz. Metin, sabır milletlere merhametkar olan büyük devletlerin siz mümessillerine müracaat ediyor, hak ve adaleti sabır ve sükunetle gözlüyoruz. Ekseriyet-i kahiresini Türk sınıfı teşkil eden İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali bütün Türkleri boğazlamak demektir. Yürekten kopan bu protestomuzun büyük ve adaletli hükümetlerin nazar-ı ansad ve merhametlerine vaz' edilmesini rica ederiz."* Hak ve adaletin vurgulandığı Yenişehir telgrafından sonra Beyşehir'in gönderdiği telgraf yayınlanmıştır. Beyşehir'den gönderilen telgrafta, İzmir'in işgalinin tüm Müslüman halkı yaraladığı, "silahsız, habersiz masum, eli bağlı İzmir'in" bu şekilde işgalinin kabul edilemeyeceği, kanlarını bu uğurda dökmeye hazır oldukları vurgulanmıştır. Aynı gün gazetenin yayınladığı Keskin ve Ezine'den gönderilen telgraflar da aynı duygular ile işgale olan tepkilerini dile getirmişlerdir¹⁹⁵.

Ertesi gün Zaman yayınlanan nüshasında "Anadolu'nun Gözyaşları" başlığı altında İzmir'in işgal haberinin tüm Müslümanlara büyük üzüntü verdiğini dile getirerek gazeteye gönderilen protesto telgraflarını yayınlamaya devam etmiştir. Bu telgraflardan Bursa'dan gönderilmiş olanı şöyledir: *"İzmir'in Yunanistan tarafından işgali haberi üzerine bugün Bursa Vilayeti'nin cevami-i muhtelifesinde binlerce ahali tecemmi' ederek Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya düvel-i muazzamasının İstanbul'da bulunan mümessillerine telgrafla müracaat ve keyfiyet-i işgalden dolayı ızdırıp ve teesürlerini*

¹⁹⁴ "Taşra'da Heyecan", *İleri*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 115-497, s. 2.

¹⁹⁵ "İzmir'de Neler Oluyor?", *Zaman*, 18 Mayıs 1335/1919 No: 370, s. 2.

beyan etmişlerdir. Amerika Salib-i Ahmer Cemiyeti'yle teşrik-i mesai eden komisyon, Hürriyet ve İtilaf, Sulh ve Selamet Fırkaları, ulema ve eşraf-ı belde dahi ayrıca ba-telgraf müracaat ve beyan teessür eylemişlerdir." Gönderilen telgrafta Bursa halkının İzmir'in işgali karşısında üzüntü ile toplandıklarını ve İtilaf Devletleri temsilcilerine işgal hakkında telgraflar gönderdiklerini dile getirilmiştir. Eskişehir'den gönderilen protesto telgrafında 17 Mayıs tarihinde İzmir'in işgali üzerine Eskişehir'de yapılan "muazzam miting"den ve bu sebeple yirmi dört saat süreyle milli matem ilan edilerek çeşitli müesseselerin kapatıldığından bahsedilmiştir. Toplanılan alanda çeşitli hatiplerin coşkulu konuşmalar yaptıkları, on bini aşkın vatandaşın Hükümet ve İngiltere Mütareke Kontrol Zabitanı'na gittikleri, Yunanistan'a bölgenin verilmesinin haksızlık olduğunu beyan ettikleri ve halkın galeyanda oldukları bildirilmiştir. Kınık Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti Reisi Tevfik tarafından gazeteye gönderilen telgrafta *"Türkler için dünyada hak yok mudur? Avrupa'nın vicdanı ve adaleti Yunanların Türkleri imhasına razı mı gelecektir?"* sorularıyla Yunanistan tarafından yapılan işgal reddedilmiştir. Safranbolu telgrafında "Anadolu'nun gözbebeği" olan İzmir şehrinin ahali üzerinde büyük tesir yarattığından ve ertesi gün yapılacak olan mitingden bahsetmiştir. Yine gazetede aynı nüshada yayınlanan Eskişehir yapılan işgali protesto edilmiştir¹⁹⁶.

20 Mayıs tarihindeki nüshasında "Protesto Telgrafları" başlığı altında Beyşehir, Mudurnu, Kemah ve daha birçok illerden gazeteye protesto telgraflarının gönderildiğini haber veren *Zaman*, telgrafların metnini yayınlamamıştır. 24 Mayıs'ta "Vilayattaki Tezahürat" başlığı ile İzmir'in işgali üzerine vilayetlerden telgraflar gelmeye devam ettiğini belirterek Erzurum, Yenişehir, Ankara, Pazarcık, Haymana'da "hararetli" mitingler meydana geldiği dile getirilmiştir¹⁹⁷.

Gazete, İzmir'in işgali ve memleketin durumu üzerinde gönderilen telgrafları 26 Mayıs tarihindeki nüshasında "İzmir Faciası Etrafında" başlığı altında toplamıştır. Edirne Belediye Reisi Şevket tarafından gönderilen telgraf şöyledir: *"Bugün Sultan Selim merhumun payitaht-ı kaim saltanatı (Edirne) şehrinde yadigâr-ı iftihar ve bütün İslâmiyet'in ku'ud-ı âmâli olan cami-i şerifte şehrin amme-i mevcudiyeti ictima' ederek tertip olan mitingde hazır bulunan on beş bini mütecaviz ahali-i İslâmiye Osmanlı*

¹⁹⁶ "Anadolu'nun Gözyaşları", *Zaman*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 371, s. 1.

¹⁹⁷ Vilayattaki Tezahürat", *Zaman*, 25 Mayıs 1335/1919, No: 377, s. 2.

saltanatının tamamı-i mülkiyetinin teminat-ı tesviyeye rabtı ve (İzmir) gibi Anadolu'nun en mühim şehrinin Yunan işgalinden istihlası için Düvel-i Mü'telif'e nezdinde teşebbüsât-ı kaviyyeye rabt ve (İzmir)'in Yunan işgalinden istihlası için Düvel-i Mü'telif'e nezdinde temniyatta bulunmaları zımnında acizlerini tevkil ve bu hakkın muhafazası uğrunda bütün abdât ve müessesat-ı milliye ile bir nefer kalıncaya kadar çalışacaklarına ve yirminci asrın en insani esaslarla ilan ettiği adaletin Türk varlığı teslim edeceğini ümit eylediklerini ve aks-i takdirde enkaz altında can vererek Yunanistan'ın boyunduruğunu kabul etmeyeceklerine ahd ve peyman ettiklerini arz eylerim.” Telgrafta İzmir için on beş bini aşkın Müslüman halkın mitingde toplandığından, İtilaf Devletleri'nin İzmir'deki Yunan işgaline karşı Türk hakkını koruyacağına ümit ettiklerinden, işgal devam ederse Türk halkının tek bir kişi kalıncaya kadar vatanı savunacaklarından ve hiçbir suretle Yunan hâkimiyetini kabul etmeyeceklerinden bahsetmiştir. Üsküb'den 24 Mayıs tarihinde gazeteye gönderilen telgraf şu ifadeleri içermektedir: “Ateşin harbim şemsi-i sulhü tes'ide ellerini uzatan melil-i kâinatın küçük bir musafahasına biz Türk milleti de iştirak ile kesb-i fahr eyler ve fakat bugün (Wilson) cenabları prensiplerine arz-ı ita' ederek hamd ve adl ve müşrik-i hâkim zışan kulubuna şunu ithaf ederiz ki hiçbir devlet ve hükümetin derkâr edemeyeceği harplere katlanmış ve tali'-i nasarım tevellüd ettiği hak mağlubiyetimizi sulhün esas olan adaletine ellerimizi uzatıyoruz. Senelerin seyyi'e-i nisyanından pek büyük bir sahife-i tarih çizerek kalbimizde yaşayan eski tarihi (İzmir'in) işgaline meyus gözyaşları dökerek cins ve mezheb tanımayarak sırf adalet-i ta'ammenin istihsaline çalışanlar siz Düvel-i Mü'telif'e-i mu'azzamadan iş bu notanın ibtaliyle hak ve hükmümüze irca'ı bütün mevcudiyetimizle diler ve şiddetle protesto etmeliğimizi nazarı afv ile görürsünüz. Üsküb Dere, Kızılca, Mandara, Yolanda Alay, Beykâr karyeleri ahalisi namına Muhtar Osman, Mehmed, İbrahim, Mustafa.” Gönderilen telgrafta Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren devletlere Osmanlı Devleti'nin de katkı sağladığı, İzmir'in işgali etrafında İtilâf Devletleri'nden Osmanlı lehine karar bekledikleri ve Yunan işgalini protesto ettiklerini dile getirilmiştir. Manisa Türk Kadınlığı Cemiyeti Umumiyesi tarafından gazeteye gelen protesto telgrafında İzmir'in işgalinin Manisa halkı tarafından bir ceza olarak görüldüğünden ve bu sebeple halkın derinden etkilendiğinden, işgalin Yunan askerleri tarafından değil de adaletli İtilaf Devletleri tarafından gerçekleştirilmesine razı geleceklerinden bahsedilmektedir. Aynı gün Çorlu'dan Miting Heyeti Reisi Şaban

Sırrı ve aza Mehmed İzzet, Ahmed, Sabri, Mustafa Şakir tarafından gönderilen telgrafta da İzmir'in işgaline karşı Çorlu halkının tepki gösterdikleri dile getirilmiştir¹⁹⁸.

2.2.1.3. Sabah Gazetesine Gönderilen Protesto Telgrafları

15 Mayıs'ta Yunanların İzmir'e asker çıkarmasından sonra Sabah gazetesi zaman kaybetmeden işgal karşısında gönderilen telgraflar ile halkı bilgilendirmeye başlamıştır. Gazete 17 Mayıs tarihli nüshasında İzmir'in işgalinin İstanbul'da olduğu gibi vilayetlerde de büyük bir üzüntü ile karşılandığını belirterek gönderilen bazı protesto telgraflarını yayınlamıştır. Bunlardan 16 Mayıs tarihinde Kütahya'dan gönderilen protesto telgrafi şöyledir: *“İzmir hakkında alınan haberler Kütahya ahalisi arasında pek derin bir teessür uyandırdı. Ekseriyet-i azimesi İslam olan İzmir'in ancak küçük bir ekalliyetin amali mucibince Yunanistan'a ilhakı cihanın münasebat-ı atiyesine esas olan Wilson Prensipleri'ne karşı pek sarîh bir tecavüz teşkil ettiği gibi bundan Anadolu'yu ve ezcümle Kütahya sancağını yegane mühim bir limandan mahrum bırakacak ve o hissiz bir ceset haline koyacaktır. Milyonlarca ahaliyi hakk-ı hayatından mahrum bırakacak ve ebedi surette delkir edecek olan bu haksız muamelenin izalesini Kütahya ahalisi haris ve adaletin ve her millete aid hakk-ı istiklalin müdafaa sıfatıyla harb etmiş olan İtilaf Devletleri'nin hiss-i hakkaniyetinden intizar ederler.”* İzmir'in işgali üzerine gelen diğer telgraflarda olduğu gibi Kütahya'dan gönderilen telgrafta da işgal karşısındaki derin üzüntüler dile getiriliyordu. Aynı gün gazeteye ulaşan ve Adapazarı'ndan gönderilen telgraf metni şu şekilde idi: *“Vatanımızın en mühim bir kısmı olan İzmir Vilayeti'nin ahval-i haziyesi hakkında büyük bir teessür ve heyecan içinde tafsilata muntazırız.”* Karahisar, Eskişehir, Dikili, Keskin, Akşehir, Manisa, Uşak'tan gönderilen telgraflar ile de işgal protesto edilmişti¹⁹⁹.

18 Mayıs tarihinde gazeteye taşradan gönderilen protesto telgraflarının bazıları şu şekildedir:

“Konya 16- İzmir'in Yunanistan askeri tarafından işgal olunduğu haberi Konya ehl-i İslamını sine çâk heyecan etti. Kalp ve ruhumuz garik-i hun teessürdür. Altı yüz senedir Osmanlı devlet ve millet-i İslamiyesinin elinde ümran ve saadetine çalışılmış bütün

¹⁹⁸“İzmir Faciası Etrafında”, *Zaman*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 378, s. 1.

¹⁹⁹ “İzmir'in İşgali- Vilayetlerde Hâsıl Olan Teessürat”, *Sabah*, 17 Mayıs 1335/1919, No: 10598, s. 2.

Anadolu'nun kalbgâh-ı tabi'isi ve ahalisinin ekseriyet-i azimesi Müslüman olan İzmir'i bir ekalliyetin ifsatevi müdde'iyatına feda ile vücud-ı vatandan ayırmaya kıyam etmek bütün Anadolu'nun unsur-ı İslam'ına idam eylemekle müsavidir. Alem-i medeniyetin siyanetinden cüda olduğunu bir daha gören Müslümanlar altı asırlık bir devre-i istiklalden sonra bir ekalliyetin bundan böyle taht-ı esaretinde zelil ve muhakkir yaşamaktan ise müdafaa-i hukuk ede ede ölmeyi tercih etmektedir. Bu kadar bedahat ve ekseriyet-i İslamiyenin pây-ı mâl olan hukukunu Avrupa'daki mahkeme-i âliye-i medeniyeye protestolarımızın iblâğını istirham eyleriz. İzmir'in işgal vaki-i orada daimi bir saha-i hunin-i fecaat vücuda getirmek olacağına alem-i insaniyet kani' olmalıdır." İzmir'in işgali karşısında duyulan üzüntü dile getirilerek Türklerin esaret altında yaşamaktansa kendisini savunarak ölmeye razı geleceği vurgulanmıştır.

"Bergama 16- Yüz küsür milyon nüfus-ı âliye ve medeniyyenin adl ve hak ve refah ve saadet namına mümessil ve hamisi olan Mr. Wilson cenablarının prensibi hilafına İzmir'in Yunanistan'a verildiği haberinin şayi' olması tarihen hakikiyesi olan biz Türkleri fevkalâde müteessir etmiştir. Cihan-ı medeniyeti bir refah-ı ebediye isal edeceğini her tarafta ve hatta Amerika millet-i muhteremesini hürriyet-i hakikiyeye nasıl eden Mr. Washington'un mezarı başında beyan buyuran ve iş bu beyanatı muharib milletlerce bir sened-i necat ittihaz edilerek terk-i silaha mecbur eden Wilson cenablarının bu kati'-i mübarekemizin öteden beri Türkleri imha politikasını takib eden ve son Balkan Harbi'nde bunu maddeten isbat eyleyen Yunanistan'a verilmesi kadar teessüre şayan ve bütün Osmanlıları dilhun edeceğj bir facia tasavvur olunamaz. Binaenaleyh hakk-ı hürriyetimizin müdafaasını yine müşarunileyh hazretlerinden rica ve istirhama zat-ı necibanelerini tebsit eder ve aksi halde bu mübarek toprakları Yunanistan yedinde görmekten ise bilâ-istisna hepimiz şanlı Osmanlı tarihine ağlayarak burada gömülmeye azmeylediğimizi arz eyler ve şu hali bütün cihan-ı medeniyete karşı protesto ederiz." Amerika Başkanı Wilson'un yenilen devletler için bir umut olarak görülen Prensipleri'ne değinilerek Balkan Savaşları'nda Batı Anadolu üzerindeki emellerini belli eden Yunanistan'a İzmir'in verilmesinin Türk milletini üzdüğü ve bu durumu protesto ettikleri bildirilmiştir.

"Haymana 16- Altı yüz küsür senedir hakimiyet-i Osmaniye'de yaşamış kavmen, ırken, dinen, tarihen ekseriyeti Türk olan eczay-ı vatan-ı Osmaniye'den İzmir vilayetinin Yunansitan'a ilhak ve işgal haberini Haymana halkı teessür ve telehhüfle karşılarız.

Gayeleri milletlere adalet, beşeriyete hürriyet ve huzur bahş ve temininden ibaret olan İtilaf Hükûmat-ı mu'azzama ve adilesinin Wilson Prensipleriyle alem-i insaniyet ve medeniyete karşı vaadler ile nakabil-i te'lif bulunan İzmir'in ilhak ve işgaline müsaa'de etmeyeceklerini 34430 nüfustan ibaret olan Haymana Müslim ve gayr-i Müslimleri ümid etmektedir. Altı buçuk asırda kardaş gibi yaşadığımız İzmir, vatan-ı Osmaniye'nin bir cüze-i layetefekkidir. Adalet, müsavat, hürriyet-i akvam namına İzmir vilayetinin kema-kân idare-i hâkimiyet-i Osmaniye'de ifasını bi'l-umum Haymana halkı namına pek ziyade olarak istirham ve temenni eyleriz." Haymana'dan gönderilen telgrafta Amerika Başkanı'nın ve İtilaf Devletleri'nin İzmir'in işgali karşısında olacaklarından bahsedilmiştir.

"İnegöl 17- İzmir'in Yunan askerleri tarafından işgalini protesto etmek üzere köylerden ve nahiyelerden gelen zevatla beraber bugün İnegöl'de beş bin kişilik muazzam bir miting akd olundu. Hatibler Düvel-i Mü'telife'nin adalet ve hakkaniyetinden henüz ümidvar olunacağına ve büsbütün me'yusuna lüzum olmadığına dair irad-ı nutuk ederek heyecanı güç bela zabt edebildiler. Miting heyeti ekseriyetin hukukunu ihmal eden ve devam tatbikine imkân olmayan böyle bir kararın Düvel-i Mü'telife'nin siyasetlerinden beklemeyeceklerine dair mümessil-i siyasiyle İngiliz Kralı Corc hazretlerine ve Reis-i Cumhurlara, Versay Sulh Konferansı'na telgraflar keşidesine karar verilerek sükûnetle mitingi dağıttılar." İnegöl'den gönderilen telgrafta yapılan mitingden bahsedilerek İzmir'in işgali karşısında İnegöl halkının tepki gösterdiğine değinilmiştir.

"Vize 16- Paris Sulh Konferansı'nın mukarreratına ve mütareke ahkâmına istinaden İzmir istihkâmlarının ve bunun akabinde de İzmir şehrinin Yunan askerleri tarafından işgaline Düvel-i muazzama-i Mü'telifece karar verildiği yirmi bin nüfus-ı islamiyesi olan Vize ahalisince kemal-i hayret ve teessüflerle haber alındı. Cihanı-ı beşeriyetin her tarafında malûm olduğu vecihle mahsulât-ı araziyesi ve ma'mulât-ı sana'iyesi, ticareti ve nefis sekenesinin ekseriyet kahiresi Türk olan ve Anadolu'nun yegâne ihracat iskelesini teşkil eden İzmir'in bin sene evvel ve hatta Osmanlı padişahlığının te'sisinden Yunanistan'a terk edinmesi dünyada görülmemiş bir haksızlık teşkil edeceğinden bunu bütün mevcudiyetimizle protesto ederiz. Düvel-i muazzama-i İ'tilâfiye'nin esasat-ı aliye-i beşeriyetle sulh-ı umumiyeden cihanı müstefid eyleyeceği bir sırada biz Türkler de bu hisse-i adaletten hukuk-ı milliye ve tarihiye ve arazimizin mahfuz ve masun kalacağı fikir ve kanaatini perverde etmekteyiz. İzmir'in Yunan askeri tarafından işgali takdirinde

Türk'ün ana ocağı açılmış olacaktır. İzmir'deki ekseriyet-i kahirenin hukuk-ı nazar-ı merhamete alınarak bundan sarf-ı nazar olunmasının teminini kemal-i ehemmiyetle istirham ve bu istirhamatımızın Paris Sulh Konferansı'na isaline delalet burulmasını rica eyleriz.” Kırkkilise (Kırklareli) Sancağı'nda bulunan Vize'den gönderilen telgrafta önemli bir liman şehri olan İzmir'in Yunanistan'a verilmesinin büyük bir haksızlık olduğu dile getirilmiştir. Aynı gün Düzce ve Sinop'tan da protesto telgrafları gönderilmiştir²⁰⁰.

Sabah gazetesinin 19 Mayıs tarihli nüshasına bakıldığında “Taşrada Tezahürat” başlığı ile gönderilen protesto telgraflarını yayınlamaya devam etmiştir. Bunlardan Karacabey'den gönderilen telgrafta “Türklüğün ruhu” olarak nitelendirdiği İzmir'in Yunan askerleri tarafından işgal edilmesinden haber aldıklarından, Osmanlı Devleti'nin uğradığı felaketlerden sonra İzmir'in işgal edilmesinin Türkler için “perişanlık sebebi” olduğundan ve adalet beklediklerinden bahsedilmektedir. Cide'den gönderilen telgraf metni şu şekildedir: “*İttihad ve Terakki zorbalarının fesadı yüzünden sürüklendiğimiz harbdan henüz kurtulduğumuz ve hak ve adaletin tecellisine muntazır bulunduğumuz bu an tarihte İzmir vilayetinin Yunanistan'a ilhakı haber-i ye's ve dilhun oluyoruz. Harbdan sulhe intikal eden milletlerin mukadderatı Wilson Cenabları'nın Prensibine bizzat o milletler tarafından tayin edileceği sıra'aten zikr edildiği halde öz Türk ve Müslüman İzmir'imizin, koca bir Türk ekseriyet-i kahiresinin öteden beri bize düşman olan Yunanlılara verilmesi hükümet-i mü'telifenin takib ettiğini gördüğümüz adalet-i siyasiye ile na-kabil imtizac olduğundan maru'ul-arz vilayetimizin Osmanlı ilkasından adem-i infikakı esbabının istikmalini bu haberle dilhun olan Cide'nin kırk dört bin nüfusluk ahali-i İslamiyesi namına arz ve istirhama her'at eyleriz.*” Cide telgrafında I. Dünya Savaşı'nın sorumlusu olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti gösterildikten sonra İzmir'in işgaline karşı üzüntü duyulduğu ve İtilaf Devletleri'nden adalet beklenildiği dile getirilmiştir. “İzmir'deki Türk ve Müslüman ahalinin çoğunluğu”, “İtilaf Devletleri'nin adaleti” gibi benzer ifadeler ile Boyabat, Konya, Ankara ve Büyükçekmece'den gazeteye protesto telgrafları ulaştırılmıştır²⁰¹. Gazetenin 20-21-22 Mayıs tarihli nüshaları incelendiğinde işgal ile alakalı gönderilen telgraflara rastlanılmamıştır.

²⁰⁰ “Taşra'dan Gelen Protesto Telgrafları”, *Sabah*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 10599, s. 1-2.

²⁰¹ “Taşra'da Tezahürat”, *Sabah*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 10600, s. 1-2.

Sabah'ın 23 Mayıs tarihli nüshasında “Taşra’da Mitingler” başlığı altında İzmir’in işgali karşısında Anadolu’nun birçok yerinde mitingler düzenlendiğinden, bu mitingler esnasında alınan kararların telgraflar ile İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderildiğinden bahsedilmiş ve gönderilen telgraflardan bazıları yayınlanmıştır. Telgraflar şu şekildedir:

“Bursa-21 Mayıs: Milliyete ve ekalliyetlerin mağlupların ve acizlerin hukukuna riayeti sulhün en büyük şartı ittihaz etmekle ahlak-ı siyasisinin ciddiyet ve ulviyetini isbat eden demokrat ve fezail Amerika İzmir’in bir hala müstenid olmayarak Yunanlılar tarafından işgaline göz yummayacaktır. Bahusus işgal esnasında ve halen orada da sabiane ika’ edilip mahuki kulakları ve ruhları çan çan eden cinayetleri muvacehesinde titremeyecek ve isyan etmeyecek hiçbir kalp, hiçbir medeni kalp tasavvur edilemez. Bugün miting halinde ictima’ eden bütün Bursa halkı prensipleriyle ‘ali bir sulh ve sükûn layetezelzel vaad eden ali cenab Amerika Hükümeti’nin Zışan zışref reisi Wilson Cenapları’na sadayı istirhamına isale zat-ı alilerini tevsid etmek istiyor. Mütezalimane feryatlarının arkasında şüphesiz dehhaş feveranlar mündemiç bulunan ve yeni dünyanın asil sakinlerine pek samimi hayat hissiyat-ı muhadenetle merbut olan Bursa halkının şu istirhamlarına layık bulunduğu ehemmiyetin atfını kemal-i teessürle istirham ederiz. Miting halinde ictima’ eden umum Bursa halkı namına: Belediye reisi Ziya, Ulemadan: Mehmed Murad, Hacı Hamdi, Şeyh Servet, Hürriyet İtilaf’tan: Hafız Paşa Nail, Çifteci Derenkenden: Hacı Derviş Serya, Avcılar Klübünden: Adil, İhtiyat Zabitanı Cemiyeti’nden: Mümtaz, Muallimler Cemiyeti’nden: Nevzad, Mütেকaidin-i askeriye Cemiyeti’nden: Zihni, Türk Hanımları Namına: Muzaffer, Ekber, Safiye, Media.” Bursa’dan gönderilen telgrafta Yunanistan tarafında İzmir’in işgaline Amerika’nın izin vermeyeceği, Yunanların İzmir’de Türk halka yönelik cinayetlerde bulundukları, Bursa’da yapılan miting ile Amerika’dan yardım beklenildiği vurgulanmıştır.

Edirne’den gönderilen telgraf şu şekildedir: “İzmir ve civarındaki hukuk-ı milliye ve diniyyemize ağır bir darbe mahiyetini haiz olan bir işgal hadisesini bütün kalplerimiz bir anda titreyerek teessürlerle haber aldık. Salah-ı âlem namına birleşen İtilaf Devletleri’nin şiar-ı hakşinâhane ve insaniyetkâranelerine külliye mugayir olan bu hadiseyi bütün varlığımızla protesto ediyoruz. Sair Osmanlı yurtlarında olduğu gibi İzmir ve havalisi üzerindeki hukukumuzda milli ve dini esaslara müsteniden Hukuk-ı Milliye ve diniyyemizi müdafaa için can vermeye hazırız. Adalet ve hakşinaslığından emin olduğumuz İtilaf Devletleri’nden hukukumuzun sayanetini ve on senedir bir şerezme-i

kalilenin ihanetleri yüzünden mecruh olan kalb-i milletin vicdan-ı dinimizin bir de bu vesile ile kanamasına ve Osmanlı yurdunda şimdiye kadar kardaşça yaşayan ve Türkler tarafından öteden beri hukuk-ı milliyeti muhafaza edilen pek kalil-i anasır muhtelifi arasında ayrı bir ihtilaf ve berudet zuhuruna bırakılmasını temin esbabının istikmalini rica ederiz.” Telgrafta İzmir’in işgalinin İtilaf Devletleri’nin adalet anlayışına aykırı olduğu ve bu sebeple Edirne halkının üzüntü duyduğu, İzmir ve civarının Türkler tarafından savunulacağı dile getirilmektedir. Kastamonu’dan gönderilen telgrafta da diğer telgraflarda olduğu gibi İzmir’in işgali karşısında duyulan üzüntüden ve de Yunanların İzmir’e gelmesiyle Anadolu’nun asayiş ve güvenliğinin tehlikeye düştüğünden bahsedilmiştir. 17 Mayıs tarihinde Adapazarı’ndan gönderilen telgrafta da İstanbul’dan sonra Osmanlı toprağındaki en önemli şehir olan İzmir’in Mondros Mütarekesi’ne aykırı olarak işgal edilmesini protesto ettiklerini dile getirerek 17 Mayıs tarihinde Adapazarı’nda işgal karşısında yapılan miting vurgulanmıştır²⁰².

Sabah gazetesinin 25 Mayıs tarihli nüshasında taşrada tezahüratların devam edildiği, bunlarla alakalı gazeteye binlerce protesto telgrafi aldıkları ancak gazetenin hepsini yayınlama imkanı olmadığı dile getirilmiş ve telgraf gönderilen şehir ve kasabaların isimleri zikredilmiştir²⁰³.

Gazetenin 26 Mayıs tarihli nüshası incelendiğinde “Taşra Tezahüratı” başlığı ile Edirne ve Amasya’dan gönderilen telgraflara yer verildiği görülmektedir. Gönderilen telgraflar şöyledir:

“Edirne: Osmanlı tarihinin buhran ve felaket devrelerinde daimi bir hayır-hevah ve samimi bir muhibb rehakâr olarak te’yid nam eylemiş olan İngiliz kavm-i necibi ve İngiltere Devleti’nin fazilet marufelerine müracaatla amal-i milliyeye tercüman oluyoruz. Milletin temayül-i umumiyesiyle alakadar olmayan bi-şuur senelerin gaflet ve hüsrânını maziye mü’beden defin eden Osmanlılık bugün muhafaza-i makaddesat-ı gayesiyle titreyen kullarını Büyük Britanya’daki vakur ve adil dostlara uzatıyor. Mevcudiyet-i umumiyeimizin muhafazası hususunda bütün Edirne ve muhiti ekseriyet-i azimesi namına

²⁰² “Taşra’da Mitingler”, *Sabah*, 23 Mayıs 1335/1919, No: 10601, s. 1-2.

²⁰³ “Taşra Tezahüratı”, *Sabah*, 25 Mayıs 1335/1919, No: 10602, s. 2.

İngiltere'nin müzaheret ve siyanet-i adilanesine intizar eylediğimizin Londra Hükümeti'ne derhal iblağı.”

“Amasya’dan: İzmir’in hiçbir hak ve adalete müstenid olmayarak Anavatanımızdan iftirakı hakkında Yunanlılar tarafından vuku’a getirilen harekât, vicdan-ı millette iltiyam bir ceriha açtı. Dünkü gün milletin bu babdaki istirhamat ve maddiyatı protesto şeklinde adaletlerinden emin olduğumuz Düvel-i İtilafiye mümessilleriyle sadaret-i azimeye telgrafla takdim kılındı. Binaenaleyh bu hususta netice elde edilinceye kadar kaffe-i ve sait meşru’aya tevessülден geri durulmayacağı cihetle daima haberdar buyurulmaklığı müsterhemdir. Hürriyet ve İtilaf Fırkası Merkezi Şubesi”²⁰⁴. Edirne’den gönderilen telgrafta İngiltere’nin desteği beklenildiğinden, Amasya telgrafında işgalin protesto edilip Türklerin lehine kararlar için İtilaf Devletleri’ne başvurulduğundan bahsedilmiştir.

2.2.1.4. *Hadisat Gazetesi’ne Gönderilen Protesto Telgrafları*

Hadisat gazete gönderilen protesto telgraflarını 18 Mayıs tarihi itibariyle yayınlamaya başlamıştır. Ödemiş’ten 16 Mayıs’ta çekilen telgraf metninde İzmir için savaşılmamasını ve şehrin “*Yunanlıların baziçe-i hevesatı*”na bırakılmamasını, Yunanların elinde oyuncak olmamasını temenni ettikleri yazılmıştır. Ezine’den gönderilen telgrafta “*İzmir ve havalisinin Yunana ilhak edilmek üzere bulunduğu dair bugün alınan haber vatan uğrunda her türlü fedakarlıktan ve hun-ı hamiyetlerini bezl ve isyara amade bulunan ahalimizin badi-i heyecanı olmuştur.*” İfadeleri kullanılarak Yunan işgalini protesto ettikleri ve Ezine halkının Yunanlar karşısında vatan savunmasını yapacakları vurgulanmıştır²⁰⁵.

19 Mayıs’ta *Hadisat*, gazeteye Anadolu’dan birçok telgraf gönderildiği, İzmir’in işgaline karşı vilayetlerde büyük bir heyecanın olduğu ve sırasıyla gönderilen telgrafların yayınlandığı dile getirilmiştir. 19 Mayıs tarihli nüshada yer alan ve Demirci kasabasından gönderilen telgraf metni şöyledir:

Demirci 16- Dersaadet’te İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya, Japonya Düvel-i Muazzama-i siyasilerine: Galib ve mağlub bütün beşeriye-i muzafferine daimi sulh ve adalet vaad eden Wilson Prensipleri’ne muhalif ve kainatın dört gözle beklediği adalet-i hakikiye

²⁰⁴ “Taşra Tezahüratı”, *Sabah*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 10603, s. 2.

²⁰⁵ *Hadisat*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 138, s. 1.

esaslarına mugayir olarak bugün bir çok milyonu mütecaviz bir ekseriyet-i kahireyi haiz olan Türk ve Müslümanların mukadderatı bütün vilayette mevcut üç yüz bin Rum ahali yüzünden Yunan amaline feda İzmir ve mülhakatının Yunanistan’a ilhak edilmekte olduğunu kemal-i teessür ve heyecanla haber alıyoruz. Her taraftan tehdit edilmiş olan Türk milletine Sulh Konferansı’nda feryadını esma’ ve hukukunu müdafaaya müsaade olunmuyor...” Nüfus çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu İzmir şehrinin Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin Wilson Prensiplerine aykırı olduğu vurgulanmıştır. Telgrafın devamında işgal haberi gerçek ise İtilaf Devletleri’nin “bu adaletsizliği” gidermeleri gerektiği belirtilmiştir. Aynı gün gazeteye Erzincan, Sivas, İnegöl vilayetlerinden gönderilen telgraf metinlerinde de İzmir’in işgali karşısında duyulan üzüntü dile getirilerek şehirlerinde yapılan mitinglere yer verilmiştir²⁰⁶.

21 Mayıs tarihinde yayınlanan Mardin telgraf metni şu ifadeleri içermektedir: “Yirminci asr-ı medeniyetin namus ve haysiyetini telvis eden harb-ı umumi entrikaları mukaddes ve Sulh Konferansı’nın amal ve adalet ve insaniyet perveranesine muhalif tecavüzleri cümlesinden olarak İzmir ve havalisini namerdâne işgal ve ilhakına kıyam eyleyen Yunanlıların harekât-ı ahire ile İslâmiyet’i kalbinden vurmak istemeleri alçaklıktır. Mazlum insaniyet ve İslâmiyet’in altı yüz seneden beri hal ve adalet ve insaniyette hüküm süren hükümet-i Osmaniye’nin her zaman ve mekânda sebat edecek binay-ı zulmü yıkacak pek çok Fatihler ve Selahaddin’leri aguşunda saklıyor. Cidal-i cihan ma’mul olmayan salibin hilale tasallutunu intac edecek ise hakiki medeniyet şahid olsun ve beşeriyet hazırlasın. Vatan ordusuna iltihakı olursa bugünden itibaren iktar-ı cihanda mukim ve meskun Müslümanların lamekan muhacirleri bile Avrupaca idam edilmek istenilen hayat-ı alemin tahlisi için bu son nefes-i istihkara ve her noktadan heyecan ve ra’şeyi teminen ve bilhassa mukadderat ve mukadderatı muhafaza-i feryad ve tahriki mecbur olduklarını izhar ile a’daya tecavüz ve a’lay-ı hakka müsara’atini isbat edecektir.”²⁰⁷ Telgraf metninde Yunanların İzmir’i işgali ‘adaletsizlik’ ve ‘alçaklık’ olarak nitelendirilmektedir.

²⁰⁶ *Hadisat*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 139, s. 2-3.

²⁰⁷ *Hadisat*, 21 Mayıs 1335/1919, No: 141, s. 2-3.

Hadisat 22 Mayıs tarihli nüshasında “Anadolu Ne Diyor?” başlığı altında Konya’dan 16 Mayıs tarihinde gönderilen telgrafi yayınlamıştır. Uzunca yazılmış olan telgraf metni şu şekildedir:

“Sizler ki muazzan bir millet-i medeniyenin muhterem vekillerisiniz. İnsanlığın fezailini nefsinde cem’ etmiş ve milletleri kan ve ateş devrinden kurtarıp aydınlığa münevver bir afak-ı adalet ve insaniyete yükseltmek maksadına hasr-ı emel etmiş fazilet hamileri bulunuyorsunuz, bu evsaf ile sizleri yalnız mensub olduğunuz devlet ve milletlerin değil bütün beşeriyet ve medeniyetin mümessili görmek istiyoruz. Gözler önünde İzmir’i vahşet âbâda döndüren hun ve mateme gark eden taarruz tufanı Yunanlıların ve onlara ilhak eden gayr-i müslim unsurların ne yaptıklarını işittiğiniz, bunların helt etmedik ırz ve namus, katl etmedik eftal-i ma’sume, yağmaetmedik mesken ve me’va, hedm etmedik mü’essese, çıldırtmadığı ehl-i İslam kalmadığını tahkik etmekliğinizdir. Sizin İzmir’deki âlicenab mümessilleriniz gördüler, Fansa konsolatosu, Amerıka konsolosu birçok ecanib taarruzdan, tecavüzden azade kalmış değillerdir. İslamlardan diri kalanlara karşı Venizelos şerefine hakaretin, hunharlığın yapılmadık enva’ı bırakılmamıştır...” İtilaf Devletleri temsilcilerine seslenilen bu telgraf metninde Düvel-i Muazzama’nın İzmir’de yapılanlara sessiz kalmaması, Yunanların şehirde birçok tecavüz girişiminde bulundukları vurgulanmıştır. Metnin devamında İzmir’de kadın, çocuk, ihtiyar kesimin katledildiği, ölümlerin gömülmediği ve sokaklarda bekletildiği, İzmir’in sokaklarının adeta kan gölü olduğu dile getirilmiştir²⁰⁸. İzmir’de Türklerin yaşadıklarının anlatıldığı bu telgraf, halkın işgal karşısındaki tutumunu, İtilaf Devletleri’nden beklediği “adalet”i ve çaresizliği göstermesi bakımından önemli bir metindir.

23 Mayıs tarihinde telgraflar ile alakalı atılan başlık “Anadolu’nun Dağyanı: Ardi Alınmayan Telgraflar” olmuştur. Bu tarihte yayınlanan Malatya telgrafi şöyledir: “*Adil ve hakka gayr-i makrun ve âni olarak İzmir’in işgali haberinden son derece müteessiriz. Türk milleti mukadderat-ı atisine Reis-i Cumhur Wilson’un vaz’ ettiği hürriyet-i akvam prensiplerine terk ve mutassıf olduğu vakar ve sükûnet cihan pesendane ile netice-i hale muntazır ve binaenaleyh hukuk ve menafi-i meşru’a-i milliyesinin muhafaza ve temin*

²⁰⁸ “Anadolu Ne Diyor?”, *Hadisat*, 22 Mayıs 1335/1919, No: 142, s. 2. ; Selvi, *İşgal ve Protesto*, s. 191.

edileceğinden ezher-i cihet-i mut'main ve ümidvar iken tevarih-i medeniye-i mil el ve kavaid-i hukukiye-i düvelin asla cevaz göstermeyeceği bir şekil ve mahiyette şu yirmi asır medeniyetin nasia-i dırahşar adaleti şaibedar kılacak bir suretteki şu işgale bir türlü ma'na veremiyoruz. Ma'haza İzmir vatan-ı Osmaninin cüz'i layenfeki bulunduğundan her türlü vesa'it-i meşru'a-ı milliyeye müraca'at son dereceye kadar muhafaza-i hukuka çalışacağımızı arz ve hareket ve ika'yı şiddetle protesto eyleriz. Malatya Hürriyet İtilaf Şube'-i Merkeziyesi” Malatya'dan gönderilen telgrafta Osmanlı Devleti'nin Wilson Prensipleri'ne göre kendi toprakları üzerinde “adalet” beklerken bun aykırı olarak Yunanların İzmir'i işgal etmiş olmasını hayretle karşıladıkları ifade edilmiştir. Kastamonu'ya bağlı Araç kazasından gönderilen telgrafta Türk halkının Wilson Prensipleri'nin uygulanmasını beklerken Yunanların İzmir'i işgal etmesi ve İtilaf Devletleri'nin bu duruma müsaade etmesinin Arac ahalisini üzdüğü belirtilmiştir. Benzer ifadelerin kullanıldığı Mardin Sancağı'ndan Saver kazasının telgrafında yine işgal karşısında kazanın cami-i şerifinde yapılan mitingden bahsedilmiştir²⁰⁹.

Hadisat'ın 25 Mayıs tarihli nüshasında “Anadolu Ne Diyor?- Galeyan-ı Milliden Birkaç Safha!” başlığı ile Sivas ve Siird'den gönderilen telgrafları yayınlamıştır. Sivas'tan gönderilen telgraf metni şöyledir: “İrken, tarihen vatanımızla ve bilhassa vatanımızın cüz-i layenfeki olan İzmir'imizle bir münasebet ve alakası olmayan Yunanlıların bu güzel vilayemizdeki işgallerinin devamı Müslümanlara reva görülen mezalim ve fecayi'in devam ve tevali alamı cümlemizi dilhun etti. Erkek, kadın binlerce halkın iştirakiyle ikinci bir ictima daha akd ettik ve endişe-i vatanla yürekleri daraban eden bu halkın mukadderat-ı atiyesini zat-ı fehimanelerine ve bilvasıta bütün alem-i medeniyet ve insaniyete arz ve iblağa karar verdik. Bütün millet şeref namus-ı milliye kâfil olan zabt-ı inayet-i meyilerine ve heyet-i muhtereme-i hükümetin vicdan ve vatanperverliğine emin ve bedbaht milletimiz hukukunun ırkımıza ve şeref-i tarihimize yakışmayacak bir şekil ve surette muhafaza edeceğine kani'dir. Alem-i medeniyet ve insaniyete arz ve istirham edeceğimiz adalet ve medeniyet prensiplerinin bütün dünyaya teşmil ve tamimine hasr-ı mesai eden İtilaf-ı hükümat-ı mu'azzamasının hukuk-ı meşru'a ve aliyemizi dahi adalet-i medeniyete ve şefkat-i insaniye dairesinde muhafaza edeceği hakkındaki kanaat ve itimadımıza o heyet-i mütemeddine-i adılanenin gözü önünde Yunanlıların sevgili

²⁰⁹ “Anadolu'nun Dağyanı: Ardı Alınmayan Telgraflar”, *Hadisat*, 23 Mayıs 1335/1919, No: 143, s. 1.

vatanamıza vuku' bulan tecaviüz ve haşyanesiyle zir ve zir oldu. Milletın teessürat ve heyecanı...(aradaki yazılar gazetede görülmemektedir) Yunan işgalinden ve dindaşlarımızın pay-ı tecaviüzünden tahlis edildiğine dair tebşirat-ı fehımaneleriyle zail olabilecektir. Buna bir vakar ve sükûnetle intizar ve kararımızın alem-i insaniyet ve medeniyete ıblağına delalet ve müsaadenizi istirham eyleriz. Ferman." Diğer illerden gönderilen telgraflarda olduğu gibi Sivas telgrafı da İzmir'in işgali karşısında duyulan üzüntü ile başlamıştır. Devamında ikinci defa Yunan işgaline karşı toplantı yapıldığı, İzmir'in Yunanlara bırakılacağı konusunda endişe duyulduğu dile getirilmiştir.

Siirt'ten gönderilen telgrafta "*İzmir'imizin Yunanlılara ilhakı ne gibi düsturlara, ne gibi hak ve adalet esasatına mebni olduğunu anlayamadık*" denilerek yapılan işgalin sebepsiz olduğu vurgulanmıştır. Yazı da devamla Yunanların İzmir'i işgalinin haksız ve mantıksız olduğundan bahsedilmiştir²¹⁰.

2.2.1.5. Alemdar Gazetesi'ne Gönderilen Protesto Telgrafları

Alemdar gazetesi 18 Mayıs'ta "La Teknetu Mi-n Rahmetillah" başlığı altında bütün Türklerin kalbinde derin ızdırıp olduğunu, Anadolu'nun galeyanda olduğunu, her millete hürriyet hakkını veren Wilson Prensipleri'nin ihlal edilmeyeceğini, yapılan "haksızlığın" derhal düzeltileceğinden emin olduklarını ve İtilaf Devletleri'nin işgale müsaade etmeyeceklerini vurgulayarak İzmir'in işgaline yönelik Anadolu'dan *Hadisat* gazetesi matbaasına gönderilen telgrafları yayınlamıştır. Bursa'dan gönderilen telgrafta, işgal haberi karşısında Bursa halkının toplandığı, Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın İstanbul'daki temsilcilerine ızdırıp ve üzüntülerini beyan ettikleri belirtilmiştir. Sinop'tan gönderilen telgrafta da İzmir'in Osmanlı toprakları içerisinde kalması gerektiği ve bu uğurda şehri müdafaa edecekleri bildirilmiştir²¹¹.

19 Mayıs tarihli nüshada milli tezahüratların devam ettiği belirtilerek gelen telgraflardan haber yapılmıştır. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın Üsküdar Merkez Şubesi'nden gönderilen telgraf metni şöyledir: "*Mütarekenamenin yedinci maddesi bahanesiyle İzmir'in işgali kuvvetle hakkın mücadelesini imtac edecek bir hadisedir. Altı asırdır riayet-i Osmani*

²¹⁰"Anadolu Ne Diyor?- Galeyan-ı Milliden Birkaç Safha!", *Hadisat*, 25 Mayıs 1335/1919, No: 145, s. 1.

²¹¹"La Teknetu Min Rahmetillah (Allah'ın Rahmetinden Ümidinizi Kesmeyin), *Alemdar*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 1456-146, s. 1.

altında bulunan bu Anadolu şehrini son yaralı halimizde elimizden almaya teşebbüs etmek Wilson Prensipleri ismiyle cihan-ı medeniyete atılan esasat-ı adalete tamamen gayr-i kabil te'lifdir. Anadolu'nun payitaht-ı saltanata karışmış bir uzvu olan Üsküdar şehri ahalisi vücudundan koparılmaya çalışılan parçadan dolayı can evinden vurulmuştur. 1871 haksızlığı kırk üç sene sonra tamir için çalışan İtilaf hükümetleri zannetmeyiz ki İzmir'de de bir haksızlık tesis etsinler. Üsküdar halkı İzmir ismiyle bir Yunan şehri duymamaya ve bilmemeye karar vermişlerdir. Osmanlı hükümet ve milletinin celadetine emin ve zahiriz.” Yazıdan anlaşılacağı gibi işgalin haksız olduğu ve İtilaf Devletlerinin buna müsaade etmeyecekleri vurgulanmıştır. Giresun'dan gönderilen telgrafta *“Hükümetlerinize, milletlerinize haber veriniz. Bizler adalet, adalet isteriz.”* İfadeleri kullanılarak İtilaf Devletleri'nden işgal konusunda Türk haklılığını desteklemeleri istenmiştir. Haymana, Ankara, Bursa'dan da işgal hakkında protesto telgrafları gönderilmiştir²¹².

“Bütün milleti cangâhından vuran İzmir hadisesinin tevliid ettiği heyecan-ı umumi her gün tezayid etmektedir” ifadelerini kullanan Alemdar, 20 Mayıs'ta gazeteye gönderilen telgrafları yayınlamıştır. Telgraflardan bir kısmı İstanbul'daki İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilmiştir. Kırkkilise'den Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya devletleri temsilcilerine gönderilen telgraf metni şu şekildedir: *“Muazzam Amerika hükümetinin muhterem Reis-i cumhuru Wilson esasları hakkındaki programa muvafık olarak hukuk-ı milliye ve diniye ve ananevi-i tarihiyemize bir darb mahiyetini haiz ad ettiğimiz İzmir ve havalisinin Yunan askeri tarafından işgalini hükümet-i muazzamanızın göstereceğini ümid ettiğimiz adl ve hak ile gayr-i kabil telif görerek protesto eder ve masum Türk milletinin ihlal eylemekte olan hukukunu siyanet etmenizi bekleriz.”*

Ereğli- Bahr-ı Siyah'tan yine Amiral Calthorpe'ye bir telgraf gönderilmiştir. Telgraf metni şu ifadeleri içermektedir: *“Sekiz yüz senelik Türk ve Osmanlı memleketi olan İzmir şehrinin Yunan asakiri tarafından işgal edileceğini kemal-i teessürle haber aldık. Hak ve adaletin hamisi olan İngiliz devlet-i muazzaması böyle bir haksızlığa katiyen rızadade olamayacağını bil umum Ereğli ahalisi bu haksızlığın tamirine delalet buyurulmasını ve*

²¹² “İzmir Hadisesi Etrafında”, *Alemdar*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 1457-147, s. 1.

hissiyatının sulh konferansına iblağını zat-ı fehimanenizden istirham eyler.” Yine Dersaadet’te bulunan İngiltere, Fransa, İtalya, Amerika temsilcilerine Mudanya’dan bir telgraf gönderilmiştir: “Hükümet-i Osmaniye’nin teşkilinden pek çok zaman evvel Türklüğün muazzez ve iftirak na pezir bir vatani olan İzmir’in Yunan askeri tarafından işgal edilmekte olduğunu elim bir teessürle haber alıyoruz. Hal-i sulh ve hal-i harbde milletleri tahammülsüz mücadelata sevk eden şahsi ve milli ihtirasdan ve amal-i istilacıların bütün insanlığın menafi’-i aliyesi namına ref’ ve tahdid ve beynelbeşer hak ve adalet desatirini ref’ ve tesise mecburiyet görüldüğü şu zamanda Türk milletinin hakk-ı hayat ve hakı tenefüsden mahrum bırakılmayacağını ümid eyleriz. İzmir’siz Anadolu yaşayamaz. Haberi ve ayr-i tabi’ teessüs edecek bir vaziyet-i elime bittabi’ na-payıdardır. Medeniyet-i hazirenin esaslarını kuran ve bugün o mübeccel esasları daha yüksek ve daha insani bir gayeye tevciye ve tesisi etmek vazide-i aliyesini deruhde buyuran muhterem bir milletin mümessil ve vekillerinden Türk milletinin de hakk-ı hayat ve terkisi muhafaza buyurulacağını intizar eyler ve hükümet-i fehimaneleri nezdinde teşebbüs-i asilanelerini istirham eyleriz.” Orhangazi, Nazilli, Demirci bölgelerinden de telgraflar gönderilmiştir²¹³. İtilaf Devletleri’nin temsilcilerine gönderilen telgraflarda genel olarak İzmir’in Yunanistan tarafından işgali protesto edilerek Devlet-i Muazzama’dan bu konuda Türk milleti için yardım beklenmektedir.

21 Mayıs tarihli nüshada Sürmene, Konya, Edirne, Düze, Safranbolu, Çerkesköy’den gönderilen telgraf metinleri yayınlanmıştır. Sürmene’den gönderilen telgraf şu şekildedir: *“İzmir’in hiçbir hakka müstenid olmayarak Yunan kuva-yı askeriyesi tarafından işgal edilmekte olduğu haberi bütün millet üzerinde büyük bir ızdırab uyandırdı. İzmir ticaretiyle, kesafet-i nüfusuyla servet-i umraniyla mebani-i medeniye ve irfaniyesiyle Türklük Anadolu’dan bahr-i sefide inen kesif kütlesinin bihakkın şayan-ı iftihar abidesidir. Yunanlılar! Hiçbir zaman, hiçbir suretle bu memlekette idda-yı hak edebilecek meşru’ esasilere malik olmadılar ve olamazlar. Sulh-ı daiminin takrir ve tesbiti emel ve arzularıyla ortaya atılan milliyet kaidelerinin hükümatı-ı İtilafiye rü’esay-ı umurunca hatt-ı hareket ittihaz olunacağına ve füzulen Türk memleketleri üzerinde iddia olunan hukuk-ı merkumenin red olunarak ihkak edileceğine imanımız berkemaldır. Masum milletimizin bu badire-i azimade bile ibraz ettiği müessir medeniye kâinat-ı medeniyetin*

²¹³ “Anadolu’da Heyecan Gittikçe Çoğalıyor”, *Alemdar*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 1458-148, s. 2.

taht-ı tasdiki ve itirafındadır. Türklüğün büyük irfanı ve muazzam tarihiyle alakadar olması müstebid olan ve Alman cihangirliği uğrunda Alman hayır ve selahiyetiyle zavallı milletimizi mahv ve ifna eden serserilerin hareket-ı şahsiye ve menfaatçüyanelerine hiçbir zaman kurban edilmeyeceğimizi ümid ederiz. Tahkiki halinde Türklüğü kaldırmak demek olan bu işgal kararının beşeriyet istikbalinde gayr-i kabil ictinab hadisası bi'z-zarur tevlid edeceğinden adil Sulh Kongresi heyet-i muhteremesinin bu dakikayı nazar-ı itibar ve itinaya alarak bariz haksızlığa meydan verilmemesi ve 300 seneden beri muharebat-ı mütevaliyeye ile yoğun ve bezgin masum milletimizin tahlisini istirham ederiz. Milli hududları dairesine giren Türkiye Hükümeti'nin aksam-ı arazisi bir cebe toprağının başka tarafa ilhak edilmesine müsaide değildir. Çünkü üzerlerinde yaşayanlar azim bir ekseriyetle Türk oldukları gibi hayat-ı medeniyeleri de Türklüğün tarihinden muktesibdir. Binaenaleyh İzmir'in bu suretle ilhakını kazamız sekenesi namına protesto eder ve medeni dünyanın davamızda haklı olduğumuzu isbat edeceğine itimad eylediğimiz delail ve müdafaatımızı istima' ederek ihkak-ı hak eyleyeceğine inanırız. bu nokta-i nazarımızın (Versay) sulh heyeti muhteremesine arz ve iblağını zat-ı asalet ma'ablarından istid'a ve istirham eyleriz ol babda.”²¹⁴ Gönderilen metinde İzmir'in bir Türk şehri olduğu, Yunanların İzmir ile hiçbir alakasının olmadığı ve bu sebeple İzmir üzerinde bir hak iddia edemeyecekleri vurgulanmıştır. Yazının devamında İtilaf Devletleri'nin bu hususu göze alarak işgale izin vermeyecekleri inancında oldukları, ayrıca İttihat ve Terakki Fırkası'nın Alman hayranlığı sebebiyle Birinci Dünya Savaşı'na girilmesinden Türk milletinin sorumlu ve kurban olunamayacağı belirtilmiş, yapılan işgalin protesto edildiği dile getirilmiştir.

22 Mayıs'ta *Alemdar* gazetesi “Azim-i Milli İzmir'i Kurtaracaktır” başlığı altında Anamur, Trabzon, Alaşehir ve Bursa'dan gönderilen protesto telgraflarını yayınlamıştır²¹⁵.

Osmanlı topraklarında Milli galeyanın her gün arttığını vurgulayan *Alemdar* gazetesi 23 Mayıs'ı nüshasında matbaaya gönderilen protesto telgraflarından bir kısmını yayınlamaya devam etmiştir. Alaşehir'den gönderilen telgrafta “*Hükümet-i Osmani'nin kalbgâhı olan sevgili İzmir'imizin Yunan askeri tarafından işgali büyük bir ekseriyet-i*

²¹⁴ “İzmir Meselesi Etrafında”, *Alemdar*, 21 Mayıs 1335/1919, No: 1459-149, s. 1.

²¹⁵ “Azim-i Milli İzmir'i Kurtaracaktır”, *Alemdar*, 22 Mayıs 1335/1919, No:1560-155, s. 1.

İslamiyeyi haiz bütün vilayette olduğu gibi burada da heyecan-ı tevlid etmiştir. Hakk-ı adalet uğrunda kan döktüğünü iddia eden devlet-i azimenin bu harekete ru-yı muvakaat göstermesi bizi endişeye sevk etmiştir. Altı seneden beri Makedonya ve Rumeli’de Yunan ordusunun aciz İslam kadınları hakkında reva gördüğü mezalim ve bilhassa küçük bir ekalliyette bulunan yerli Rum ahalisinin en son olayların kendilerine verdiği şımarıklık ile bize buranın da Rumeli fecayii sahne olacağı kanatini verdiği eğer işgal bir vaziyet-i askeriye icabı ise bunun bir devlet-i muhibbe tarafından icrasını rica eder aksi takdirde bu güzel memleketlerin bir harabezade döndürüleceğini ve akan kanlara ilaveten tekrar kan akıtılacağını ehemmiyetle beyan ederiz.” ifadeleri yer almıştır. Alaşehir ve Havalisi İslam-Türk Kadınları tarafından gönderilen telgrafta Yunan işgalinin durdurulması gerektiği, eğer illa bir işgal gerçekleşecekse bu Büyük Devletlere mensup bir devlet tarafından gerçekleşmesi gerektiği böyle olmazsa Türk kanının dökülmeye devam edileceği dile getirilmiştir.

Yine İzmir’in işgali karşısında Karacaköy tarafından gönderilen telgraf metni şöyledir: “İzmir şehrinin Yunan efrad-ı askeriyesi tarafından işgali haber alınması üzerine köylü, şehirli binlerce halk belediye önüne geldiler. Hala galeyanda bulunuyorlar. Türk milleti hâh nâ hâh harbe sürüklenerek isar-ı hun ve milyonlarca evladını fuzuli mahv ve heba ettiği halde şimdi de gayr-ı muntazır olarak İzmir’in Yunan efrad-ı askeriyesi tarafından işgali Türklük ve bilhassa Müslümanlığı hayret ve melale düşürdü. Şu hal hakk-ı aliye, Wilson milliyet prensibine Asya, Afrika ve sairede bulunan milyonlarca müslümanın hamisi ve muhibbi olan Büyük Britanya’nın nazariyesine ve mütareke esasatına külliyen muhalif bulunduğu işgal-i ma’ruzu bütün mevcudiyetleriyle protesto ediyorlar. Sulh ve müsalametin istikrarı arzu ve İzmir şehrinin her halde işgali labüd ise kuvve-i aliye-i İtilafiye tarafından işgal edilmesi ve bilhassa Türkler İngiltere, Fransa devlet-i fehimelerini düşman ad ettikleri, onların Türklere olan muavenet tarihiyeleri asla unutulmadığı cihetle keyfiyetin İtilaf mümessillerine arz ve bir cevap alınmadıkca dağılmayacakları kemal-i heyecan ile istirham edilmekte olduğu ma’ruzdur.”²¹⁶ Karacaköy telgrafında, İzmir’in işgalinin tüm Anadolu’nun yanında Asya, Afrika Müslümanlarını da hayrete düşürdüğü ve tüm Müslümanların bu işgali protesto ettiği

²¹⁶ “İzmir Meselesi Etrafında”, *Alemdar*, 23 Mayıs 1335/1919, No: 1461-151, s. 1.

belirtilmiştir. Ayrıca İzmir konusunda İtilaf Devletleri'nden bir destek bulunmadıkça protestolara devam edileceği vurgulanmıştır.

24 Mayıs tarihinde gazetede yayınlanan Ünye, Tirebolu, Konya, Bursa, Uluborlu ve Kütahya'dan gönderilen telgraflarda genel olarak İzmir'in işgali karşısında İtilaf Devletlerinden adalet beklenildiği, halkın heyecan ve üzüntü içerisinde işgali protesto ettiği ifade edilmiştir²¹⁷.

2.2.1.6. Tasvir-i Efkar, Yeni Gazete ve Türkçe İstanbul Gazetelerine Gönderilen Telgraflar

Diğer gazetelerde olduğu gibi *Tasvir-i Efkar* ve *Türkçe İstanbul* gazeteleri de İzmir'in işgali konusunda matbaalarına gönderilen telgrafları yayınlamışlardır.

Tasvir-i Efkar'ın 18 Mayıs tarihli nüshasında “Galeyan-ı Milli” başlığı altında İzmir'in işgaline Anadolu'dan gönderilen tepki telgrafları yer almıştır. Burdur'dan gönderilen telgrafta İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesinin üzüntü ile karşılandığı, İzmir şehrinin Türk olduğu bir an önce bu haksızlığın durdurulması gerektiği talep edilmiştir. Ayaş'tan gönderilen telgrafta İzmir'in Türk ve Müslüman olduğu beyan edilmiştir. Görede'den gönderilen telgraf metninde İzmir'in Yunan işgalinden kurtulması için her türlü fedakârlığa hazır oldukları söylenmektedir. İzmit'ten gazeteye gönderilen telgrafta işgal hadisesinin haber alınması üzerine İzmit'te bir miting toplandığı ve yapılan işgalin durdurulması için İtilaf Devletleri temsilcilerine telgraflar gönderildiği bildirilmiştir²¹⁸.

19 Mayıs tarihinde *Tasvir-i Efkar*'da “Galeyan-ı Milli: Vilayat'tan Gelen Telgraflar” başlığı altında İzmir'in Yunanlar tarafından işgali üzerine Sivas ve Vize'de yapılan mitingi haber verildikten sonra Silifke, Harput, Eskişehir, Kırkkilise, Safranbolu'dan gönderilen telgraflar yayınlanmıştır. Bunlardan Harput'tan gönderilen telgrafta Osmanlı topraklarının bu şekilde parçalanmasına hiçbir suretle tahammül edilemeyeceğinden ve bu hal İslamiyeti büsbütün mahvedeceğinden bahsedilerek her türlü fedakârlıktan geri durulmayacağını Wilson'a bildirilmesi talep edilmiştir. Kırkkilise'den İtilaf Devletleri

²¹⁷ “İzmir'e Dair Telgraflar”, *Alemdar*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 1462-152, s. 2.

²¹⁸ “Galeyan-ı Milli”, *Tasvir-i Efkar*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 2728, s. 2.

temsilcilerine gönderilen telgraf metninde İzmir şehrinin çoğunluğunun Türk ve Müslüman olduğu, işgalin Wilson Prensipleri'ne aykırı gerçekleştiği ifade edilmiştir²¹⁹.

Tasvir-i Efkar'ın 20 Mayıs tarihli nüshasında yine “Galeyan-ı Milli” başlığı altında gazeteye gönderilen telgraf metinleri yayınlanmıştır. Bu nüshada 130.000 nüfuslu Kastamonu'yu vekâleten İngiliz temsilcisine gönderilen imzalı telgraf metninde İzmir'in Yunanistan'a verilmesi İngiltere ve Fransa'nın adalet anlayışına muhalif olduğu ve Osmanlı'nın bu devletler tarafından korunacağına dair inançlı olunduğu beyan edilmiştir. Çerkesköy'den İtilaf Devletleri temsilcileri ve Sadaret'e gönderilen telgrafta işgalin Wilson Prensipleri'ne aykırı olduğu beyan edilmiştir. Bunun gibi Eğirdir, Sivrihisar, Domaniç, Orhanlı gibi vilayetlerden İzmir'in işgalini protesto eden telgraflar yayınlanmıştır²²⁰.

Türkçe İstanbul gazetesinin 20 Mayıs tarihli nüshası incelendiğinde İzmir'in işgali haberi üzerine illerden gönderilen telgraflara yer verildiği görülmektedir. Küplü'den gönderilen telgraf metni şu şekildedir: “*Sevgili yurdumuz sırf Türklerle meskun kıymetdar cüz-i mühimi vatanımız muazzez vilayetimiz olan İzmir'imizin bugün Yunan hükümeti tarafından işgal olunduğunu son derece ye's ve kederle istihbar ettik. Hiçbir hakk-ı adaletle müstenid olmayan iş bu füzuli işgal sırf Türk anasırının mahvı demek olub bunlar hiçbir kuvvet-i şayeste kalmayacağından ve buna her ne suretle olursa olsun müsaade ve ruy-ı rıza göstermek ekseriyet-i kahireyi ihmal ve binaenaleyh zavallı ve biçare Türklerin dem ve hun-ı masumlarını isale ve heder etmekden başka bir şey demek olamayacağından sevgili yurdumuzun yine biz Türklerde ikasını cihan-ı şümul olan adalet müselleme-i fehmanelerinden ehemmiyetle ve kemal-i süzüşle rica ve istirham eder ve bilhassa ibraz-ı faaliyete intizar ederiz. Ferman.*” Küplü'den gönderilen telgrafta İzmir'in işgalinin Osmanlı Devleti ve Türkleri mahvetmek gibi olduğu ve bu sebeple Dünya Devletleri'nin buna müsaade etmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Aynı nüshada yer alan ve 18 Mayıs tarihinde yazılan Bilecik telgrafında Türklerin adalet ve insaniyetinden emin oldukları İtilaf Devletleri'nden İzmir'in işgali konusunda karar

²¹⁹ “Galeyan-ı Milli: Vilayat'tan Gelen Telgraflar”, *Tasvir-i Efkar*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 2729, s. 1-2.

²²⁰ “Galeyan-ı Milli”, *Tasvir-i Efkar*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 2730, s. 2.

bekledikleri, Yunanistan'ın bu girişimleri ile hakkaniyet ve medeniyeti "ayaklar altına" aldıkları belirtilerek işgali üzüntü ile protesto ettikleri dile getirilmiştir.

Bayburd'dan İtilaf Hükümetleri Türkiye Fevkalade Komiseri Amiral Calthorpe'ye gönderilen telgrafta "İzmir'in işgalinin protesto edildiği, yapılan ilhakin adil olan İngiltere, Fransa, Amerika ve İtalya Hükümetleri tarafından kabul edilemeyeceğine inanıldığı, Yunan hakimiyeti altında yaşamaktansa ölümün dahi tercih edildiği, her zaman Türklerin koruyucusu olan İngiltere'den Sulh Konferansı'nda Osmanlı Devleti'ni savunacağından ümitli oldukları ifade edilmiştir²²¹.

21 Mayıs tarihinde "İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali hadise-i elimesinin milletin ruhunda husule getirdiği kutsi infial ve galeyan şiddetle devam etmektedir." ifadesinin kullanıldığı Tasvir-i Efkâr'da "Galeyan-ı Milli" başlığı altında protesto telgrafları yayınlanmaya devam edilmiştir. İpsala'dan İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilen telgrafta işgalin protesto edildiği, İzmir'in iadesi ve Türklere yapılan haksızlıkların Sulh Konferansı'nda görüşülmesi gerektiği söylenmiştir. Isparta'dan imzalarla gazeteye gönderilen bir telgrafta İzmir'in Yunan askerleri tarafından işgal edilmesinin halkı büyük bir üzüntüye sevk ettiği beyan edilmiştir. Muratlı, Polatlı, Tekfurdağı, Manisa, Adapazarı, Konya, Aziziye'den Tasvir-i Efkâr'a gönderilen telgraflarda Amerika Başkan'ı Wilson'un Prensipleri'ne aykırı olarak İzmir'in işgal edildiği, Türklerin haksızlığa uğradığı, Paris Barış Konferansı'nda işgalin protesto edilmesi gerektiği belirtilmiştir²²². Yine Tasvir-i Efkâr'ın 22 Mayıs tarihli nüshasında Konya, Uzunköprü, Diyarbakır, Alaiye, Babaeski, Çaycuma, Adapazarı, Anamur'dan gönderilen protesto telgrafları yayınlanmıştır.

Yeni Gazete'nin 23 Mayıs tarihide yayınlanan nüshasında gazeteye gönderilen protesto telgraflarından bir kısmına yer verilmiştir. Bu telgraflarda Niğde'den gönderilen metin şu şekildedir: "*Kanmak bilmeyen ihtirasat ile Yunanistan'ın Girit'te, Makedonya'da kanlı tırnaklarıyla açtığı cerihalar iltiyam bulmaksızın, tırnaklarındaki kanlar kurumaksızın melun pençesini İzmir'e uzatarak burasını ve bu itibarla Anadolu'muzu evvela fitne ocağına saniyen de ateş deryasına kab edeceğinden hakkın endişe-nak olduğumuz halde*

²²¹ *Türkçe İstanbul*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 171, s. 1-2.

²²² "Galeyan-ı Milli", *Tasvir-i Efkâr*, 21 Mayıs 1335/1919, s. 2.

beş günden beri müteaddid protestolarımızla isticlab kadar dikkat ve adalete vakıf lisan-ı hasr-ı emel etmiştik. Hayfa'ki lübb-i vatanımız öz evladımız olan mesaib-i harbdan tamamen masun kalmasına kemaliyle itina edilmeyen İzmir ve havalisi Yunan'ın işgali altına girdi. Cihanın mukadderatını tayin etmek üzere ictima' eden sulh konferansının ve Düvel-i Mü'telifenin müberra icraatı bu ise adalete nasb-ı intizar eden milletler bundan ibret alsınlar. Alsınlar da adalet, insaniyet kelimelerini lügatlerinden silsinler. Mücerred temin-i asayiş ve takrir-i emin ve sükun maksadıyla tedvin buyurulan mütarekenamenin Yunanistan'ın kahriyle tatbikinden fişkiran bu kanların tarih-i beşeriyette ile'l-ebed kızıl lekeleri görülecektir. Hürriyet ve cedaz-ı anasırında bile salib ve hilalin tesadümü kurun-ı vusta zihniyle ihya edilmesine düvel-i muazzamaca hiç de arzu edilmemesine rağmen sebebiyet verilmiş oluyor. Tevali eden hadisata göre düvel-i muazzama Türk milletinin şem'a-i İslamın karar-ı idamını verilmiş ise hun-ı na-hakkını bari kendi eliyle akıtsın. Namus ve mukaddesat düşmanı olan Yunan'ın yedine bırakmasın. Zira nesl-i hazır intizarında bulunduğu mev'ud adaletten artık kat'i ümid etmişlerdir. Anadolu'nun herhangi bir avuç toprağında Yunan eşkıyalığının temadisini alem-i insaniyeti ve bilhassa sahib-i kudret düvel-i muazzamayı azim mesuliyet-i vicdaniye ve tarihiye karşısında bulundurduğunu bir daha der-hatır ettirerek İzmir fecayi'ni numune-i ibret olmak üzere gösterir ve Yunan eşkıyalığına karşı beşinci protestomuzu takdim eyleriz.”²²³

İzmir'in işgalinin hararetle bir şekilde protesto edildiği telgrafta Yunanistan'ın bir takım Osmanlı toprağını haksız yere işgal ettiği gibi İzmir'i de işgal ettiğinden, Avrupalı devletlerin bu duruma sessiz kaldığından ve bu şekilde bir adaletsizlik yaşandığından bahsedilmiş, aynı zamanda İzmir'i Yunan eline bırakmaktansa yaşanacak işgalin İtilaf Devletleri tarafından yapılması beklenilmektedir. Gönderilen bu telgraf diğer bölgelerin işgal karşısında İzmir'i ve çevresini her türlü savunmaya geçeceklerini göstermek bakımından bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü Osmanlı topraklarındaki işgal sonrası hemen hemen tüm şehirlerdeki tepkiler bu şekildedir.

24 Mayıs tarihinde “Hadise-i İşgal Etrafında Teessürat” başlığı ile *Türkçe İstanbul* protesto telgraflarını haber yapmıştır. Bu telgraflardan Yozgad telgraf metni şöyledir: “Asırlardan beri eski Türk memleketi olan İzmir'in her türlü vesa'atin hilafına olarak İzmir Rumları Türk ahali kadın, çocuk, ihtiyar bir takım mazlumin haklarında ika' edilen

²²³ “Protesto Telgrafları”, *Yeni Gazete*, 23 Mayıs 1335/1919 No: 172-1736, s. 2.

feci' taarruzatı ve yirminci asr-ı medeniyetin asla kabul ve tahammül edemeyecek vahşiyane katliamları ve Urla, Çeşme, Foça, Seferihisar gibi mahallerde en şeni', en dilhıraş bir surette akıtılan mazlum Türk kanları umum Anadolu ahalisini en müthiş heyecanlara düşürmüştür."²²⁴ Gönderilen telgrafta İzmir ve çevresinde Rumların Türklere yönelik tecavüzlerine dikkat çekilmektedir.

Ermenek'ten *Tasvir-i Efkar* gazetesi aracılığıyla İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilen telgrafta İzmir'in işgali protesto edilerek Sulh Konferansı'nda Rumların Türklere zulmettiklerinin göz önüne alınarak bir karar verilmesi gerektiği beyan edilmiştir. Develi'den gönderilen telgrafta Alem-i İslam adına ikinci bir Balkan ve Endülüs faciasının yaşandığı ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Develi'deki Ermeni ve Rumlara iyi muamele edildiği halde İzmir'de Yunan ve Rumların Türklere zulmettikleri vurgulanmıştır. Aynı gün gazetede yayınlanan Bafra, Ürgüp, İznik'ten gönderilen telgraflarda İzmir'de Yunanların Türklere yönelik davranışlarına dikkat çekilmiştir²²⁵.

Tasvir-i Efkar gazetesi 28 Mayıs tarihli nüshasında İzmir'in işgali karşısında Osmanlı memleketlerinde tezahüratların devam ettiğini belirterek matbaaya gönderilen telgrafları yayınlamıştır. Çorlu, Ankara, Seydişehir, Hayrabolu'dan gönderilen telgraflarda Yunanların girişimlerinin İtilaf Devletleri tarafından engelleneceğine dair ümitvar oldukları bildirilmiştir²²⁶.

Görüldüğü üzere Anadolu'nun çeşitli illerinde İzmir'in işgal haberi alındığı andan itibaren büyük bir etki ve üzüntü ile direniş başlamıştır. Halk gerek Osmanlı Devleti Sadareti'ne gerek İtilaf Devletleri temsilcilerine gazeteler vasıtasıyla işgal karşısındaki düşünce ve isteklerini iletmeye çalışmışlardır. Ayrıca gazetelere gönderilen protesto telgrafları halkın birbiri hakkında haberdar olmasında, il bazında mitingler düzenlenmesinde ve İzmir'in Yunanlar tarafından işgaline karşı topyekûn olunmasında büyük etki yaratmıştır.

²²⁴ "Hadise-i İşgal Etrafında Teessürat", *Türkçe İstanbul*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 175, s. 1-2.

²²⁵ "Milletin Heyecanı", *Tasvir-i Efkar*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 2736, s. 2.

²²⁶ "Galeyân-ı Milli Ber-Devam", *Tasvir-i Efkar*, 28 Mayıs 1335/1919, No: 2738, s. 2.

BÖLÜM 3: İŞGAL KARŞISINDA MİTINGLER ve ŞURA-YI SALTANAT

3.1. İzmir'in İşgali Karşısında Gazetelerde Mitingler

İzmir'in işgal edilmesi üzerine Osmanlı halkı arasında sivil direniş hareketleri başlamıştır. Halkı işgaller karşısında cemiyetler kurmuş, Hükümet'e, İtilaf Devletleri temsilcilerine, gazetelere protesto telgrafları göndermiş ve gerek İstanbul'da gerek Anadolu'nun çeşitli yerlerinde seslerini duyurmak amacıyla mitingler düzenlemişlerdir. Mustafa Kemal Paşa da yayınladığı Havza Genelgesi'nde İzmir'in Yunanistan tarafından işgalinin ileride daha büyük toprak kayıplarına ve işgallere sebep olacağına vurgu yapmış ve vatani korumak için halkın mitingleri devam ettirmesini talep etmiştir²²⁷. Mustafa Kemal'in halkı desteklemesiyle Osmanlı topraklarındaki miting ateşi yayılmıştır. Yapılan mitingler İtilaf temsilcileri ve dönemin Osmanlı Hükümeti üzerinde etkili olurken aynı zamanda milli iradenin oluşmasında da önemli bir role sahip olmuştur.

3.1.1. İstanbul'da Yapılan Mitingler

3.1.1.1. Darülfünun Toplantısı ve Doğancılar (Üsküdar Hanımları) Mitingi (18 Mayıs 1919)

İzmir'in işgaline karşı İstanbul'dan ilk tepki Darülfünun öğrenci ve hocalarından geldi. Zaman, 19 Mayıs tarihinde yayınlanan haberinde, saat 11.30'da çeşitli fakültede okuyan gençlerin konferans salonuna toplandıklarını, Doktor Besim'in ve Hukuk Fakültesi namına Maslahattin Adil Bey, Rıza Tevfik Bey'in konuşma yaptıkları yazılmıştır. Gazete Rıza Tevfik Bey'in kürsüye çıkarak Hristiyan ahalinin yaptıkları propagandanın Türkleri Avrupa'da kötü bir halde gösterdiklerinin ancak Türklerin dikkatli davranmaları gerektiğini belirttiğinden bahsetmiştir²²⁸. İzmir'in haksız işgaline karşı konferans salonunu hınca hınç dolduran halktan bahseden Sabah, konferans salonundaki konuşmalara yer vermiştir. Rıza Tevfik Bey kürsüdeki konuşmasında halka Rumların taşkınlıklarına izin vermeden sessizlik içinde durumu halletmelerini tavsiye etmiştir.

²²⁷ Cengiz Mutlu, "Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Havza'daki Faaliyetlerinin Milli Mücadele'deki Yeri", *Cedrus*, VII (2019), s. 732.

²²⁸ "İzmir'in İşgali ve Milletin Teessüratı-Darülfünunluların Tezahüratı", *Zaman*, 19 Mayıs 1335/ 1919, No: 371, s. 1.

Daha sonra söz alan Doktor Akil Muhtar ve Mühendislik Fakültesi hocası Yusuf Razi'nin sözlerine değinilmiştir. Doktor Akil Muhtar Türk milleti ne yapılan haksızlık karşısında büyük üzüntü duyulduğundan, İzmir'in Türk vatani olduğundan bahsetmiştir. Yusuf Razi'de kendinden önce konuşma yapan arkadaşlarının sözlerine katıldığını belirtmiştir. Miting sonunda İtilaf Devletleri'ne gönderilmek üzere protesto telgrafları kalem alınmıştır²²⁹.

Darülfünun'da 18 Mayıs'ta toplantı yapılırken aynı gün İzmir'in işgali üzerine Üsküdar Hanımları da Doğancılar 'da toplanmışlardır. Hadisat, 19 Mayıs tarihli nüshasında "Üsküdar Hanımları" başlığı altında yağmurda vatanperver tezahüratlar ile bir araya gelen hanımları konu edinmiştir²³⁰. Alemdar gazetesi de "Üsküdar Hanımlarının Tezahüratı" başlığıyla Doğancılar'daki mitinge yer vermiştir. Yazıda Üsküdar hanımlarının Sadaret'e, Dersaadet'te bulunan Amerika, İngiltere, Fransa temsilcilerine hararetli nutuklar gönderildiğinden bahsedilmiştir. Verilen nutuklarda, İzmir'in haksız işgalinin Türk kadınlarına büyük üzüntü verdiği, İzmir'in ya da başka bir Türk beldesinin işgalinin Anadolu'ya ölüm mikrobi sokmak gibi olduğu, Yunanistan'a esir olmanın kesinlikle kabul edilemeyeceği dile getirilmiştir²³¹.

3.1.1.2. Fatih Mitingi (19 Mayıs 1919)

İzmir'in Yunanlar tarafından işgaline tepki oluşturmak için yapılan büyük mitinglerden birisi de Fatih Mitingidir. Tasvir-i Efkar, Fatih Mitingini "Dünkü Tezahürat" başlığıyla haber yapmıştır. Yazıda, miting haberinin matbuat aracılığıyla duyurulmasına rağmen kulaktan kulağa yayınlan haberler ile de büyük bir halkın Fatih'te toplandığı dile getirilmiştir. Aynı zamanda Osmanlı bayraklarının siyaha boyandığından ve miting dâhilinde çeşitli hitabetlerin olduğundan bahsedilmiştir²³². Türkçe İstanbul, İzmir'in işgal haberinin tüm memleketi üzüntüye boğduğunu ve bu hissin en büyük kanıtının da dün toplanan Fatih Mitingi olduğunu dile getirmiştir²³³.

²²⁹ "Dünkü Tezahürat-ı Milliye", *Sabah*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 10600, s. 1.

²³⁰ "Üsküdar Hanımları", *Hadisat* 19 Mayıs 1335/1919, No: 139, s. 1.

²³¹ "Üsküdar Hanımlarının Tezahüratı", *Alemdar*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 1457-147, s. 2.

²³² "Dünkü Tezahürat", *Tasvir-i Efkar*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 2730, s. 1.

²³³ "İzmir'in İşgali-Hadisat ve Teessürat", *Türkçe İstanbul*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 171, s. 1.

Memleket mitingi, “Fatih’te İstanbul Ahalisinin Muazzam Mitingi, Payitahtımız ve Memleketimiz Matem İçinde” başlıkları ile aktarmıştır.²³⁴ İleri, “Payitahttaki Tezahürat-ı Milliye” başlığı altında “otuz bin kadın, kırk beş bin erkek hal-i içtimada, Türklerin yaşamak ve haklarını müdafaa etmek azmi, Halide Edip’in Selahattin ve Dr. Sabit Beylerin Nutukları” alt başlıkları ile Fatih Mitingi hakkında bilgiler verilmiştir. Gazetede yayınlanan Halide Hanım’ın nutku şu şekildedir: “Müslümanlar, Türkler, vatandaşlar, bugün en kara günü yaşıyoruz. Türk hamasetinin üstünde karanlık bir gece, sabahı olmayan korkunç bir gece vardır. Fakat biz başımızın üstündeki bu karanlık ve korkunç geceyi yırtıp müşaşa ve nurlu bir sabah yaratacağız. Fakat vatandaşlar yalnız dikkat ediniz karanlıklara alışmış insanlar gibi davranalım. Mazimizin en parlak günleri olduğu gibi memleketimizin günahları da vardır. Fakat kardeşler, büyük ufak günahlarımızın üzerine öyle bir kan akıtmıştır ki, değil bizim günahlarımızı bütün dünyanın günahlarını yıkamaya ve gizlemeye kâfidir. Bugün elimizde top, kurşun denilen alet yok. Fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var. O da imanımızdır. Hanımlar, bütün insanların hâkimi büyük Allah’ımız şahit olsun ki, bu imanımız bizi herhangi bir topun güllesine, herhangi, bit zalimin ateşine karşı konulacak kadar kuvvetli ve ateşlidir...”²³⁵ Halide Edip Hanım nutkunda Türklerin o anda olumsuzlar yaşadıklarını ancak elbette birkaç zaman sonra aydınlığa erecekleri ve üzerlerindeki musibetleri atlatacaklarını, Türk milletinin imanı ile her şeye göğüs gereceklerini ve bu sebeple Türk halkının dirençli olması gerektiğini vurgulamıştır.

Halide Edip’ten sonra Selahattin Bey, Meliha Hanım, Ragıp Bey de konuşmalarını yaptılar. Darülfünun Felsefe Şubesi’nden Meliha Hanım mitingin kapanış konuşmasını yapmış ve Osmanlı Devleti’nin yıkılmak istendiğinden bahsederek demiştir ki: “Vatandaşlar! Bu büyük devlet yıkılırken öyle bir tarraka ile yıkılmalıdır ki bu gürültü bütün dünyayı sarsmalı. Beraberinde sürüklemelidir. Bu tarraka, bu gürültü, bu sarsıntı tabiatıyla biz kadınları da ezecektir. Ölmek bizim için de hiçtir, hiç. Fakat ati için, istikbal

²³⁴ “Fatih’te İstanbul Ahalisinin Muazzam Mitingi”, *Memleket*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 100, s. 1.

²³⁵ “Payitahttaki Tezahürat-ı Milliye”, *İleri*, 20 Mayıs 1335/1919 No: 110-497, s. 1.

için çalışalım ve müttehad bir gaye uğrunda terk-i hayat edelim. Cebr ile alınan hak ehline iade edilecektir.”²³⁶

Fatih Mitingi bitiminde bir bildiri hazırlandı ve Halide Hanım iki genç ile birlikte Padişah Vahdettin’i ziyaret etmek istedi ancak Padişahın hasta olması sebebiyle bu istek gerçekleşemedi²³⁷. Bunun üzerine Amerika Başkanı’na protesto telgrafları gönderilmesi kararlaştırıldı ve nüfusunun çoğunluğu Türk olan İzmir’in işgaline duyulan üzüntü dile getirildi²³⁸.

3.1.1.3. Doğancılar Mitingi (20 Mayıs 1919)

Fatih’te yapılan heyecanlı mitingin ardından hemen sonraki gün Üsküdar-Doğancılar ‘da bir miting düzenlendi. Bu mitingde de çeşitli hatipler İzmir’in işgali konusunda konuşmalar yaptılar. Zaman, “Dünkü Miting” başlığı altında, Üsküdar’da binlerce kadın ve erkeğin toplandığını ve Şair Talat Bey’in nutku ile mitingin başladığını dile getirmiştir²³⁹. Sabah gazetesi de “Üsküdar’daki Tezahürat-ı Milliye” başlığıyla Doğancılar Parkındaki heyecanlı mitingden bahsetmiştir²⁴⁰.

Mitingin açılış konuşmasını yapan Üsküdarlı Talat Bey’in sözleri şu şekilde idi: “Asırlardan beri din yolunda, hak yolunda ila-yı kelimetullah için döktüğümüz temiz kanların reng-i alnın şu siyah libas-ı mateme büründüğünü görüp de ağlamayan bir insan tasavvur edemem. Bütün kavilerin kavisi olan büyük Allah bize acımıyorsan ve bizim günahlarımızı af etmiyorsan buraya gelirken gördüğümüz mektep çocuklarının kollarında İzmir nişane-i matemi için olsun affet. Dünyada hiçbir hakem kuvvet-i baki kalamaz. Daim olan, ebedi olan Hak’tır. Bugün dört yüz bu kadar seneden beri minarelerinde ezan, camilerinde Kur’an okunan Anadolu’nun kalbgâhı olan İzmir hiçbir vakit bağışlamayacağımız bütün bu ye’sle toplanan insanlar hep el ele vererek her umurda Allahın lütfuna, Peygamber’in ruhaniyetine istinaden kabine etrafında toplanarak

²³⁶ “Bugün Hayatımızın En Kara Bir Gününü Yaşıyoruz...”, *Hadisat*, 20 Mayıs 1335/1919, No: 145, s. 1.

²³⁷ Gülay Sarıgöban, “Milli Mücadele’de Anadolu Kadını”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, 21(4), s. 1333.

²³⁸ Gökay Durmuş, “İzmir’in İşgalini Protesto Amacıyla İstanbul’da Düzenlenen Mitinglerin Türk Romanındaki Yankıları”, *SUTAD*, Bahar 2017, s. 165.

²³⁹ “Dünkü Miting”, *Zaman*, 21 Mayıs 1335/1919 No:373, s. 1.

²⁴⁰ “Üsküdar’daki Tezahürat-ı Milliye”, *Sabah*, 21 Mayıs 1335/1919 No: 10602, s. 1.

neticede İzmir'imizi muhafaza edelim.” Talat Bey’in hararetli konuşması bir nutuktan öte adeta Allaha dua eder ve yakarır biçimde gerçekleşmiş, halkı heyecana getirmiştir.

Talat Bey’den sonra Asri Kadın Cemiyeti’nden Sebahat Hüsamettin Hanım’ın nutkuna yer vermiştir. Sebahat Hanım konuşmasında, vatani korumak için şehitler verdiklerinden ancak şimdi haklarının çiğnendiğinden bahsetmiştir. Ayrıca konuşmasında Yunanların bugün İzmir’i işgal ettikleri gibi yarın da diğer şehirleri hatta devletin merkezi İstanbul’u da işgal edebileceklerini, Osmanlı halkının bu işgallere yine sessiz mi kalacağına dair sorular yöneltilmiş, bu duruma itiraz ederek kadınları bu mücadelede önde olmaya davet etmiştir. Daha sonra söz alan Tabiat şubesinden mezun Naciye Hilmi Hanım “Siz bu cidalde yalnız değilsiniz, arkanızda yanık bağrılarıyla, yaşlı kederleriyle koşan, yetişen kadınlar, analarınız, evladlarınız, kardeşlerimiz var!” ifadeleriyle savaştan Türk askerlerine cesaret vermek istemiştir. ardından Tıbbiye talebesinden Memduh Necdet ve Darülfünun talebesinden Hamdi Beylerin konuşmalarına yer verilmiştir²⁴¹.

Doğancılar Mitingi’nde, Türk vatanının parçalanamayacağı, haksız yere yapılan işgalin Türk halkını intikama sevk ettiği, işgalin basın aracılığıyla tüm dünyaya duyurulacağı” gibi kararlar alınmıştır²⁴². Görüldüğü üzere İzmir’in işgalini derinden hisseden halk her mitinge katılmaya, vatanlarını ve haklarını savunmaya ve seslerini duyurmaya çabalamışlardır. Şairler, hocalar, cemiyetler halkın sesi olmak için çeşitli nutuklarla işgale karşı tepki göstermekte öncü olmuşlardır.

3.1.1.4. Kadıköy Mitingi (22 Mayıs 1919)

İstanbul’da yapılan mitinglerden biri de Kadıköy Mitingi idi. Pek çok kişinin katılımının sağlandığı bu büyük mitinge gazeteler 23 Mayıs tarihli nüshalarında yer vermişlerdir. Sabah gazetesinde Kadıköy Mitingi hakkında “Dünkü Muazzam Miting”²⁴³ başlığıyla haber yapılırken, Zaman’da “Kadıköy’de Büyük Bir Miting”²⁴⁴, Yeni Gazete’de “Kadıköy Mitingi”²⁴⁵ başlıkları kullanılıyordu.

²⁴¹ “Dün de Üsküdar’da Büyük Bir İçtima Akd Edildi”, *Hadisat*, 21 Mayıs 1335/1919 No: 141, s. 1.

²⁴² Ömer Akdağ, “İstiklal Savaşı’nın İlk Safhasında Mitingler (Kasım 1918- Haziran 1919)”, *Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınlar, 2002, s. 750.

²⁴³ “Dünkü Muazzam Miting”, *Sabah*, 23 Mayıs 1335/1919, s. 1.

²⁴⁴ “Kadıköy’de Büyük Bir Miting”, *Zaman*, 23 Mayıs 1335/1919 No: 375, s. 1.

²⁴⁵ “Kadıköy Mitingi”, *Yeni Gazete*, 23 Mayıs 1335/1919 No: 172-1736, s. 1.

Tasvir-i Efkar'da söz konusu habere, “Düşman sesi duymak istemezsen kardeş sesidir bu, uyan bu sestem! Kalkınca görür ki akşam olmuş, vaktiyle uyanmayan bu sestem!” sözleriyle başlanılıyordu. Yazının devamında iki gündür durmadan yağmur yağmasına rağmen Kadıköy’de 20.000 kişinin toplandığından bahsedilmiştir²⁴⁶.

Miting Fahri Bey’in nutku ile başlamış ve işgal karşısındaki protesto dile getirilmiştir. Ardından söz alan Darülfünun Felsefe şubesinden Münevver Saime Hanım heyecanlı nutkunda şunları dile getirmişti: “..Heyecanlarımız, kanlarımız söndürülse bile göğsümüzde milletten yapılmış bir kalp var ki onda yabancının, düşmanın ne ihtiramı, ne korkusu yaşar. Onun semalarını kaplayacak ancak heva-yı istiklaldir. Ben kendimi hürriyeti gasp edilen bir milletin kızı tutarak istiklalime nasıl yürüyeceğimi söyleyeceğim. Bu beyanat kollarımızı bağlamak isteyenler için dikkate şayan olmalı. Oğlum bana ben neyim diye ilk sorduğu gün ona semalardan haykıran bir melek gibi büyük tarihli bir Türksün diye hitap edeceğim. Bunda, bu sihirli ses onun ruhunda ne fırtınalar hazırlayacak. Ninnisini söylerken bu nutukları yanık sesimle ruhuna serpeceğim. Ona büyük Türk ırkının şarkılarını terennüm edeceğim. Kundağına mimarların yaptığı bu abideleri işleyeceğim. Masallarda Fatihleri, Yavuzları anlatacağım. Mendilinde, kitabında, cüzdanında, fesinde hep İzmir’i görecek. Ölürken O’na babamdan kalan altın kakmalı kılıncı, rafta sarılı duran bayrağı bir miras olarak vereceğim. Ve kulağına gizli bir vasiyet söyleyeceğim. İşte o günden itibaren galiplerin taktığı zincirler çözülmeye mahkûmdur. Çünkü o gün oğlumun kalbine ettiklerim hürriyet çiçekleri olarak açacak. Kızıl isyan olarak taşacak. Sulh-i müebbed düşünenler bize indirilecek darbenin aks-i sadasının yarınki insanlığın sükûnetini mutlaka ihlal edeceğini unutmamalıdır. Bir millet yok olamaz” Nutkun devamında halk teşkilatlar kurmaya, işgallere karşı gelmeye ve faaliyete geçmeye davet edilmiştir.

Aynı mitingde halkın karşısına ve halkı ağlatan Halide Edip Hanım, “...Türk’e indirmek istenen darbe Müslüman aleminin kafasını koparmak içindir. Emin olunuz harb-i umumide birçok Müslümanlar düşmanlarımızla beraber kan döktüler. Galiçya’da, Çanakkale’de, Irak’ta makam-ı hilafete karşı harb ederken onlar adalet ve beşeriyet için harb ettiler. Ve emin olunuz aldandılar, adlanıldılar. Bugün aldanmayalım. Hissedilen bir

²⁴⁶ “Kadıköy Mitingi”, *Tasvir-i Efkar*, 23 Mayıs 1335/1919 No: 2733, s. 2.

heyecan var. Bunu söndürmek için icad edilen yalan haberlere inanmayalım. Bugün alemini titreten Almanya başı önünde gidiyor. Fakat kendilerinin olmayan toprakları aleme tevzi etmek isteyenler hakkın sadası önünde eğilecekler ve hakkı teslim edeceklerdir. Dün İstanbul'a gelmek isteyen bir Çarlık vardı. O Çarlığın yerlerinde yeller esiyor. Niçin? Çünkü biz o Çarlığın nefesini Çanakkale'de boğduk. Burada devrilen yalnız Çarlık değildir. Adaletsizliktir... Zinhar heyecanlarınızı unutmayınız... Milletlerin üzerine hâkim olan adalet, Türk milleti, nihayet senin de hakkını verecektir..."²⁴⁷ sözleri ile adaletin yerini bulacağını ve Türklerin isteklerine ulaşacaklarını belirtmiştir.

Mitinglerde verilen nutuklara bakıldığında bunlar sadece bir söz olarak kalmamış Milli Mücadele içinde de kendini göstermiştir²⁴⁸. Nutuklar incelendiğinde İzmir'in Yunanlar tarafından işgalinin Osmanlı halkı açısından yalnızca bir toprak parçası kaybetmek değil halkın özgürlüğünü, hürriyetini ve yaşamak hakkını elinden kaybetmek ile eşdeğer olduğu görülebilir.

3.1.1.5. Birinci Sultan Ahmet Mitingi (23 Mayıs 1919)

23 Mayıs'ta toplanan Sultan Ahmet Mitingi, İzmir'in işgalini protesto etmek amacıyla toplanan mitinglerden en ihtişamlı olan mitingdi. Akşam gazetesinde, Sultan Ahmet Mitingi'nin daha önce Osmanlı ülkesinde yapılan toplantılardan çok farklı ve kalabalık olduğu yazılıyordu.²⁴⁹ 24 Mayıs tarihli Memleket gazetesinde "Dün İstanbul, tarih-i beşeriyeti sinesinde saklayan asırların görmediği ulvi bir sahne oldu" diye atılan başlık ile 23 Mayıs'ta İstanbul Sultan Ahmet Meydanı'nda yapılan büyük miting haber veriliyordu²⁵⁰. Sait Molla "dün İstanbul'da yüz binlerce Türk ve Müslüman ahalinin İzmir'in haksız ve mantıksız işgalinden dolayı asabiyet, teessür ve heyecan ile Sultan Ahmet Meydanı'nda toplandığını" yazıyordu²⁵¹. Süleyman Nazif, İstanbul'un kurulduğu günden Sultan Ahmet Mitingi'nin yapıldığı güne kadar benzeri görülmemiş bir miting toplandığına dikkat çekiyordu²⁵².

²⁴⁷ "Dünkü Kadıköy İctimai- Yağmur Altında 15.000 Kişi", *Hadisat*, 23 Mayıs 1335/1919 No: 143, s. 1; Ferhat Uyaniker, *Milli Mücadele'de Türk Kadını*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2009, s. 26.

²⁴⁸ Akdağ, "İstiklal Savaşı'nın İlk Safhasında Mitingler...", s. 751.

²⁴⁹ Nigehban, "Ulvi Galebelik", *Akşam*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 246, s. 3.

²⁵⁰ "Yüz binlerce Türk Hakkının Müdafası İçin Allah'ıyla Ahd Etti", *Memleket*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 104, s. 1.

²⁵¹ Sait Molla, "Dünkü Miting", *Türkçe İstanbul*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 175, s. 1.

²⁵² Süleyman Nazif, "Türk'ün Galeyanı", *Hadisat*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 144, s. 1.

Hadisat'ın Sultan Ahmet Meydanı'ndaki mitingi anlattığı diğer bir haber başlığı "İstanbul'un Bütün Müslüman ve Türk Halkı; Hakkını İstemek, Adaletsizliğe Bağırarak İçin Dün Sultan Ahmet'te Toplandı..." idi. Yazıda Müslüman ve Türklerin tek bir vücut altında toplanarak dua ettiklerinden ve bunu dost, düşmana gösterdiklerinden bahsedilmiştir. Devamında öğlen vaktinden itibaren meydanın dolmaya başladığını, kürsünün siyah kumaşlara büründüğünü, on binlerce insanın ellerinde bulunan levhalarda çeşitli hak ibarelerinin yer aldığını ifade ediyordu. Ayrıca Mehmet Emin Bey'in, Fahrettin Bey'in ve Halide Edip Hanım'ın nutuklarına da yer verilmişti.

Milli şair Mehmet Emin Bey nutkunda, İzmir'in altı asırdan beri Müslüman bir şehri ve Şehnameler, Oğuznameler dinleyen bir Türk toprağı olduğunu ve padişahlardan kalan en önemli yadigâr olduğunu söyleyerek coşkulu bir şekilde halka seslenmişti. Avrupalı devletlere ve Amerika'ya seslenen Mehmet Emin Bey, Türklerin her zaman onlara güvendiğini ancak bu devletlerin Türkleri adaletsizce Yunan'a teslim ettiklerini söylüyordu. Dertlerden sonra Türklerin feraha kavuşacağını belirterek halkın ümidi kesmemesini öğütüyordu²⁵³. Milli şair Mehmet Emin Bey konuşması boyunca milli duygular ile halkı direniş göstermeye davet ediyordu.

Zaman'ın haberine göre Halide Edip Hanım'ın Sultan Ahmet Meydanı'nda yaptığı heyecanlı konuşma ve o sırada minarelerden yükselen tekbir sesleri halkın gözyaşları akıtmasına sebep olmuştu. Vatan için gerekirse canını seve seve vereceğini ifade eden Halide Edip Hanım coşkulu halka şu şekilde yemin ettirdi: "Milletlerin Allah'ı hakkı ilan olunacağı kadar kalbimizde heyecanımız kalacak, eksilmeyecektir. Yemin ediniz! Yedi yüz senelik en asil ve büyük mirası olan vakarımızı adalet ve terbiyemizi unutmayacağız. Yemin ediniz! Yedi yüz senelik tarihini ağlayan minareler altında yemin ediniz. Bayrağımıza, ecdadımızın namusuna hıyanet etmeyeceğiz."

Zaman gazetesi Miting heyeti tarafından alınmış olan bazı kararların halka sunulduğunu belirterek bu kararları sütunlarına taşımıştı:

Bu meydanda toplanan İstanbul halkı, haksız işgal gerçekleşene kadar Saltanat'ın etrafını demir bir çember gibi sarmaya hazırız.

²⁵³Hadisat, 24 Mayıs 1335/1919, No: 144, s. 1.

Yüzyıllardır gözümüzü boyayan siyasete artık itimat etmiyoruz. Üzerimizdeki kara bulutların dağılacağını söyleyen sahte insanlara inanmıyoruz.

Ülkemizdeki siyasi ihtirasların artık sustuğuna ve kalbimizde sadece vatan endişesinin bulunduğuna inanmak istiyoruz.

Toplanacak olan Saltanat Şurası'nın halk ve vatan için hayırlı kararlar alacağını umuyoruz.

Verdiğimiz kararlardan uzakta olan halkımızı ve hareketlerimizi takip eden ecnebleri matbuat aracılığıyla bilgilendirmek gayretindeyiz²⁵⁴.

Daha önce Osmanlı topraklarında benzeri görülmemiş olan Sultan Ahmet Mitingi'nde, şairler, hocalar, hatipler tarafından verilen nutuklar halkı tek vücut olmaya davet etmiş ve Türk milleti üzerinde Milli Mücadele'de etkisini gösterecek olan vatan birlikteliğini de beraberinde getirmiştir.

3.1.1.6. İkinci Sultan Ahmet Mitingi (30 Mayıs 1919)

23 Mayıs'ta toplanan ilk Sultan Ahmet Mitingi'nde ikinci bir mitingin yapılması kararlaştırılmıştı. Alınan karara göre ikinci Sultan Ahmet mitingi 30 Mayıs 1919'da Cuma Günü yapılacaktı. Ancak Hükümet tarafından mitingler düzenlenmesi yasaklandı. Bunun üzerine halka bir beyanname dağıtılarak çeşitli camilere duaya davet edildi²⁵⁵. Söz konusu beyannameye *Zaman*'da şu şekilde yer verilmişti:²⁵⁶ “Müslüman! Önümüzdeki Cuma günü resmi dua günüdür. Yevm-i mezkurde Fatih, Sultan Ahmet, Bayezit Camilerinde Cuma namazından sonra Müslüman ve Türk yurtlarının halası için dua edilecektir. Vatanını seven her Müslüman'ın bu ictima'larda bulunması vecibe-i diniyedir. Camilerde, evlerde tazarru et! Duadan sonra Allah'a yükselen kalbinle Sultan Ahmet'e bütün Türk ve Müslümanların koşacağı büyük ve umumi ictima'a gel! Sevgili vatanın parçalanıyor. Öldürücü felaketler yağıyor. Camilerini, mukaddesatını çiğneyecekler! Gözlerini aç, dindaşlarını, milletini düşün! İzmir facialarını öğren! Anadolu senin de kararını bekliyor, haksızlıklara karşı feryat et! Alemin vicdanına hitap

²⁵⁴*Zaman*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 376, s. 2.

²⁵⁵ Mehmet Şahingöz, “Milli Mücadele'de Protesto ve Mitingler”, *Türkler*, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 728.

²⁵⁶ “Bugün Resmi Dua Günüdür”, *Zaman*, 30 Mayıs 1335/1919, No: 382, s. 1.

eden heyecanlarıyla hakkını müdafaaya ve parçalan vatanının imdadına koş! Bu mitingde kurtarıcı kararlarını ver ve halasın için çalışmaya yemin et!” Beyannamede Fatih, Bayezıt ve Sultan Ahmet Camilerinde toplanılacağı ve Cuma namazınsan sonra her Müslümanın bu mitinge katılmasının dini bir görev olduğu vurgulanarak halk davet edilmiştir.

Bir gün sonraki gazete haberlerinde Cuma duasından sonra Sultan Ahmet Meydanı’nda yapılan mitinge yer verilmiştir. Hadisat’ın 31 Mayıs tarihindeki nüshasında “Dünkü İkinci Sultan Ahmet İctima’ı” başlığıyla Sultan Ahmet mitingine dair bilgiler verilmiştir. Gazete haberine göre Cuma namazından sonra halk öğlen 12.00 civarında Sultan Ahmet Meydanı’na akın akın gelmiş, hitabet kürsüsü siyah Osmanlı sancağıyla donatılmıştı²⁵⁷. Sabah, aynı gün yayınladığı haberde siyahlara bürünmüş bayraklarda “Hak İsteriz!, İki Milyon Türk İki Yüz Bin Rum’a Feda Edilemez, İzmir Türk’tür Türk Kalacaktır, Yaşamak İsteriz” gibi sözlerin yazılı olduğundan bahsetmiştir. Aynı zamanda İsmail Hakkı Bey’in, Milaslı İsmail Hakkı Bey’in, Hamdullah Suphi Bey’in nutuklarına yer verilmiştir²⁵⁸.

Hadisat’ın 31 Mayıs tarihli haberine göre, saat üç buçukta Darülfünun hocalarından İsmail Hakkı Bey kürsüye çıkarak Türklerin yok edilmek istenen ruhundan ve özelliklerinden bahsetmiş, Türklere yapılan haksızlık karşısında herkesin feryat etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ardından kürsüye gelen Şükûfe Nihal Hanım’ın sözleri şöyledir: “Ey sevgili İstanbul, güzel vatanım, alil, talihsiz toprağım! Seni gaib etmek korkusunun ruhuma yaptığı derin, zehirnâk acıyı bilmem bununla kaçınıcı defadır duyuyorum...! Büyük facia, ızdırab içinde son ve mukaddes bir ümidle Allah’ıma yalvarıyorum ki bu elemeler artık sönmek için duyduğum acıların en sonuncusu olsun. Aziz toprak bilmiyordum ki; senin en asil çocukların böyle hicranınla ağlarken bütün alem de sana haris, tamahkâr gözlerini dikmiş, belki asırlardan beri seni bizden ayırmak için uğraşıyorlar... Ruhumuz o kadar sende, varlığımız o kadar sende ki aziz vatani beşiğimiz sendin, mezarımız yine sen olacaksın!”²⁵⁹ Bu sözleri ile Şukefe Nihal Hanım vatan sevgisinden bahsetmiş ve tehlikelere dikkat çekmiştir.

²⁵⁷ Dünkü İkinci Sultan Ahmet İctima’ı”, *Hadisat*, 31 Mayıs 1335/1919, No: 151, s. 1.

²⁵⁸ “Dünkü Halk İctima’ı”, *Sabah*, 31 Mayıs 1335/1919, s. 1-2.

²⁵⁹ “Dünkü İkinci Sultan Ahmed İctimai”, *Hadisat*, 31 Mayıs 1335/1919, No: 151, s. 1.

Konuşmacıların hitabetlerinden sonra tekrar kürsüye Hamdullah Suphi Bey gelmiş ve bazı kararlar ile mitingi neticelendirdiklerini bildirmiştir. Zaman gazetesinde yayınlanan Sultan Ahmet Meydan'ı kararları şu şekildedir:

Türkler, Wilson Prensipleri'nden kendilerine ait olan on ikinci maddenin tamamı-ı tatbikini talep ederler.

Tarihin, esaretin kucağından çıkarılan küçük milletlere yeniden istiklal verildiği halde 650 seneden beri istiklal ile yaşayan bir milleti mahvetmek fahiş bir zulümdür. İstiklalimizi kurtarmak için her çareye başvuracağız! ²⁶⁰

Wilson Prensipleri'nin on ikinci maddesinin uygulanmasının istenildiği ve savaş sonrası her millete verilen hak gibi 650 senelik Osmanlı Türklerine de hak verilmesi gerektiği, bunun için her türlü faaliyette bulunulacağını belirtildiği kararlar alındıktan sonra saat 16.00'da mitinge son verilmiştir.

3.1.2. Anadolu'da Yapılan Mitingler

3.1.2.1. Edirne Mitingleri (16, 24, 27 Mayıs 1919)

İzmir'in işgali üzerine Edirne halkı üzüntülerini belirtmek için Sadarete ve gazetelere protesto telgrafları göndermişlerdir. İşgal gerçekleşikten bir gün sonra Sultan Selim Camii'nde büyük bir halk toplanarak bir miting meydana getirmiştir. 24 Mayıs'ta yine Sultan Selim Camii'nde 15.000 kişilik Edirne ahalisi İzmir'in işgalini protesto ederek İtilaf Devletleri'nin bu durumu düzeltmesi yönünde beyan vermişlerdir²⁶¹.

Trakya Paşaili gazetesi 27 Mayıs tarihinde Edirneli Türk ve Müslüman ahalinin Sultan Selim Camii'nde toplanmasıyla meydana gelen büyük mitinge yer vermiş ve mitingde yaşananları dile getirmiştir²⁶². Miting'de alınan kararlar şöyledir:

²⁶⁰ “Şehrimizde Dünkü Mütessir Tezahürat ve Tazarruat: Galeyan-ı Milli Devam Ediyor, Resmi Dua ve Büyük Bir İctima”, *Zaman*, 31 Mayıs 1335/1919, No: 383, s. 1.

²⁶¹ Akdağ, “İstiklal Savaşı'nın İlk Safhasında...”, s. 759 ; “İzmir Faciası Etrafında”, *Zaman*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 378, s. 1.

²⁶² “Sultan Selim Mitingi”, *Trakya Paşaili*, 30 Mayıs 1335/1919 No: 26, s. 2.

Merkezi İstanbul olmak üzere bütün Edirne vilayetimizin Asyay-ı suğranın ve Türklerin ekseriyet teşkil ettiği mahallerin hakimiyet-i tamme-i Osmaniye'den iftirakı katiyen mümkün olamaz.

Kable'l-harb hududlarımız dâhilinde bulunan ve unsur-ı islâm ile meskûn olan memalikimizin taht-ı idare-i Osmaniye'de ibkası.

İzmir'den Yunan kuvvasının derhal memleketlerine iadesiyle hâkimiyet-i tamme-i Osmaniye'nin bila kayd ü şart devamının bütün cihana karşı katiyen temin ve tevsiki.

Geldikleri günden beri unsur-ı islâmın bütün mukaddesatı ihlâlden bir dakika fari' olmayan Yunan kuvvasının Edirne vilayetimiz dâhilindeki hudud-ı hadidiyeden derhal aldırılmasının temini ile gerek hat boyundaki tebaamızın ve gerekse bütün yolcuların hayat ve mukaddesatının tecavüzattan masun bulundurulması.

Hususat-ı erbaa-ı anifenin temini her neye mütevakkıf ise hükümet-i muhtereme-i seniyyenin derhal ibraz himmet buyurmasını bugün Sultan Selim Camii havalisinde ictimâ' eden otuz bin Müslüman istirham etmektedir²⁶³.

Miting kararlarında Türklerin çoğunluğunu oluşturduğu yerlerin Osmanlı Devleti'nden ayrılmasının mümkün olamayacağı, Yunanların İzmir'den çıkarılmasının istendiği, İzmir ve çevresindeki Yunanların halka zulmetmelerinden ötürü derhal Edirne'nin de dâhil olduğu sınırdan uzaklaştırılmaları gerektiği dile getirilmektedir.

3.1.2.2. Bursa Mitingleri (16, 21, 24 Mayıs 1919)

İzmir'in işgal haberini alan binlerce Bursa halkı 16 Mayıs tarihinde camilerde toplanarak işgali protesto etmişlerdir. Halk telgraflarla İtilaf Devletleri temsilcilerine bu konudaki üzüntülerini bildirmişlerdir. 21 Mayıs'ta miting halinde yine camilerde toplanan Bursa halkı, barışın temsilcisi olarak gördükleri Wilson'a telgraf göndererek İzmir'in işgali hususunda aracılık yapmasını istemişlerdir²⁶⁴.

Bursa halkının Mayıs ayındaki diğer mitingi 24 Mayıs tarihinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan miting Hadisat gazetesinin 25 Mayıs tarihli haberine şu ifadelerle konu olmuştur:

²⁶³ “Edirne’de Muazzam Bir Miting” *Sabah*, 29 Mayıs 1335/1919, No: 10610, s. 2.

²⁶⁴ “Taşra’da Tezahürat”, *Sabah*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 10600, s. 1. “Taşra’da Mitingler”, *Sabah*, 23 Mayıs 1335/1919, No: 10604, s. 1.

“Dün Bursa şehri hayat-ı mevcudiyeti içinde tarihin bir meseline zabt etmediği matem-ingiz bir tezahüre sahne oldu. Sokaklar güzel İzmir’imizin ihtimal-i zayi’iyle mağmum binlerce evlad-ı vatanla doldu.”

Miting saat 09.00’da başlamış, etraf siyah bayraklara donatılmıştı. Yağan yağmur altında kürsüye Nevres Bey gelerek ateşli bir konuşma yapmıştır. Nevres Bey’in ardından Şeyh Servet Efendi halka hitap etmiştir. Heyecanlı nutkunda Şeyh Servet Efendi, İzmir’in anavatanından ayrılmasını görmektense ölmeyi tercih ettiğini dile getirmiş, herkesin üzerine düşen fedakârlığı yapması konusunda halkı yemin etmeye davet etmiştir. Halk istenilen davete tüm samimiyetleri ile katılarak yemin etmişlerdir. Mitingin ardından İstanbul Hükümetine, İtilaf Devleti temsilcilerine protesto telgrafları çekilmiştir²⁶⁵.

3.1.2.3. Erzincan Mitingi (17 Mayıs 1919)

İzmir’in Yunanistan tarafından “haksız” işgalini protesto eden Erzincan halkı 17 Mayıs’ta yirmi bin kişinin teşrifıyla bir miting meydana getirmişlerdir. Bu mitingde Dersaadet’te bulunan İtilaf temsilcilerine telgraflar yazmışlardır. Gönderilen telgrafın sureti şu şekildedir: “Atideki maruzatımızı Devlet-i mu’azzama-i matbu’anıza acilen isale himmet buyurmanızı insaniyet ve asaletinizden hürmetle istirham eyleriz. Arzu-yı millimiz hilafına olarak idhal eylediğimiz şu harb-i meş’umda hanumanı mahv olmuş evladlarının kısm-ı mühimini bu yolda kurban vermiş ve neticede tüyleri ürpertecek surette Ermeni mezalim ve fecayiine maruz kalmış livamız sekinesinin bütün alem-i insaniyet ve medeniyete feryad mahkıyla bu ma’reke-i kübrada hak ve adalet prensipleriyle ortaya atılan yegane beşeriyetin ve milel-i akvamin siyanet-i hukuku için uğraşan Düvel-i Mu’azzama-i İtilafiye’nin hiçbir haksızlığa meydan vermeyecekleri kanaati kemal-i sükun ve vakar ile takib etmek de bulunan Türk ve Kürtler müsalemet-i cihanı bozacak her türlü hareketten tevakki etmekte iken ekseriyet-i nüfusu Türk ve Müslüman olan ve asırlardan beri ecza-yı vatanımızdan bulunan İzmir vilayetiyle mülhakatının Paris Sulh Konferansı’nın karar-ı ahiri üzerine hiçbir hakka müstenid olmaksızın Yunanlılar tarafından işgal ve ilhaka müsaade olunduğunu kemal-i teessürle işittik. Hilaf-ı adl olarak mukaddesatımıza ve yurdumuza el uzatmak hayat ve namusumuzu hiçe saymak, müsalemet ve huzuru ihlal etmek demek olacağından hak ve mevcudiyet-i millimizi

²⁶⁵ “İzmir İçin Bursa’daki İctima’”, *Hadisat*, 25 Mayıs 1335/1919, No: 145, s. 2.

muhafaza ve temin için bi'l-mecburiyye bir tek nüfus kalıncaya değin bu yolda ölmeye kitab-ı mukaddesimiz üzerine el basarak ahd ve misak eyledik. Haris ve müfteris bu gibi milletlerin eyadi-i zulmünde inlemekten ise sizin gibi muazzam ve medeni devletlerin ellerinde namuskarane ölmeyi tarihi ve milli bir şeref adl eyleriz. Sevgili vatanı müdafaa için can ve malımızı fedaya karar verdik. Ancak hareketimizi adalet ve cihana daimi müsalemet tesisi için çalışan Düvel-i Mu'azzamanın yeniden teşebbüsata mahal kalmamak üzere bi-gayr-i hakkın işgal ve ilhak teşebbüsatından feragat edildiği cevabına ta'lik eyledik. Senelerden beri her türlü mahrumiyet ve sefaletler içinde kalan son ümidi namus ve yurd uğrunda ölmekten ibaret bulunan bu şerefi cümleden akdem ihraza şu anda heyecan ile ictimâ' eden bizler Erzincanlı yüz bin nüfusla bu nida-yı ciddimizin eser-i şefkat-i mu'adeletini sabırsızlıkla ulvi vicdanınızdan bekleriz.”²⁶⁶ Yazılmış olan telgrafta İtilaf Devletleri'nin hiçbir haksız karar almayacakları, Kürtler ve Türkler Osmanlı vatanında huzuru bozacak davranışlarda bulunmaz iken Paris Barış Konferansı'nda nüfusu Türk ve Müslüman olan İzmir'in Yunanlara bırakılmasının üzüntü ile karşılandığı vurgulanmıştır. Ayrıca Osmanlı vatanını savunmak için tel bir kişi kalıncaya kadar savunma gösterecekleri, Yunanların esaretinde yok olmaktansa İtilaf Devletleri'nin elinde namus içinde ölmeyi tercih ettikleri belirtilmiştir.

3.1.2.4. Sivas, Safranbolu ve Eskişehir Mitingleri (17 Mayıs 1919)

İtilaf Devletleri'nin adaletli kararlar vereceklerini düşünen Sivas halkı İzmir'in Yunan askeri tarafından işgalini hayretle karşılamıştır. Sivashılar, kendi hayat haklarını koruyacaklarını beyan etmek üzere 17 Mayıs tarihinde yüz bin kişilik bir miting toplamışlardır. Mitingde İzmir şehrinin işgalden kurtarılması için İtilaf Hükümetlerinin İstanbul'daki temsilcilerinden ricada bulunulmuştur. Yunanların ilerleyişini gören Sivas halkı 22 Mayıs tarihinde kadın, erkek binlerce kişinin katılımıyla ikinci bir miting meydana getirmişlerdir²⁶⁷.

²⁶⁶ “Erzincan'ın Hitabı, *Hadisat*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 139, s. 1-2., Selvi, *İşgal ve Protesto*, s. 335-336.

²⁶⁷ “Yüz Bin Kişilik Miting” *Hadisat*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 139, s. 1., Selvi, *İşgal ve Protesto*, s. 230.

Aynı gün Safranbolular “Anadolu’nun Gözbebeği” olarak nitelendirdikleri İzmir’in işgalini haber alır almaz işlerini güçlerini terk ederek tepki göstermişlerdir. Şehri halkının katılımı ile 17 Mayıs tarihinde bir miting yapmışlardır²⁶⁸.

İzmir’in Yunanlar tarafından işgali üzerine miting düzenleyen şehirlerden biri de Eskişehir olmuştur. 17 Mayıs tarihinde gerçekleştirilen Eskişehir mitinginde yirmi dört saat süreyle “Milli Matem” ilan edilmiş ve bütün dükkânlar kapatılmıştır. Çeşitli hatipler kürsüye gelerek İzmir’in işgali konusunda heyecanlı konuşmalar meydana getirmişler ve halkın duygularına tercüman olmuşlardır. 10.000’e yakın Eskişehir halkı Hükümet ve İngiltere Mütareke Kontrol noktasına giderek yirminci asırda yapılan haksızlığı asla kabul etmeyeceklerini beyan etmişlerdir. Ayrıca miting heyeti İzmir’in işgaline karşı yaptıkları protestoları telgraflar ile Lordlar Kamarası, Amerika Kongresi ve Wilson’a telgraf ile bildirmişlerdir²⁶⁹.

3.1.2.5. İnegöl ve Adapazarı Mitingleri (18 Mayıs 1919)

Anadolu’nun diğer şehirlerinde olduğu gibi İnegöl’de de İzmir’in işgali protesto edilmiş ve İtilaf Devletleri temsilcilerine işgali tepki gösteren telgraflar gönderilmiştir²⁷⁰. Gönderilen protesto telgraflarından başka İnegöl’de İzmir’in işgalini protesto etmek için köy ve nahiyelerdeki yaklaşık beş bin kişinin katılımıyla bir kınama mitingi gerçekleştirilmiştir. Mitingde söz alan hatipler İtilaf Devletleri’nin adaletine güvenmeleri ve bu sebeple vatandaşların üzüntülü olmamaları gerektiği üzerinde durarak halkı sakinleştirmeye çalışmışlardır. Miting İtilaf Devletleri’ne telgraflar yazılarak sona erdirilmiştir²⁷¹.

Silah ve cephanelerin Anadolu’ya taşınmasında en önemli noktalarından birini Adapazarı oluşturmaktadır. Bu sebeple İzmir’in işgaline karşı tepkiler burada yüksek seviyelerde görülmüştür²⁷². Sabah gazetesinin 23 Mayıs tarihli nüshasında Adapazarı’ndan gönderilen protesto telgrafında İzmir’in işgaline karşı duyulan üzüntüden bahsedilmiş ve

²⁶⁸ “İzmir’in İşgali ve Milletin Teessüratı”, *Zaman*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 371, s. 1.

²⁶⁹ *Hadisat*, 19 Mayıs 1335/1919, No: 139, s. 2.

²⁷⁰ Ümit Yetik, “Milli Mücadele Yıllarında İnegöl (1918-1922), Bilecik *Şeyh Edebalı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bilecik, Aralık 2016, s. 109.

²⁷¹ “La Teknetu Min-Rahmetillah (Allah’ın Rahmetinden Ümidinizi Kesmeyin)”, *Alemdar*, 18 Mayıs 1335/1919, No: 1456-146, s. 2.

²⁷² Akdağ, “İstiklal Savaşı’nın İlk Safhasında...”, s. 759.

Wilson Prensipleri'ne aykırı olarak gerçekleştirilen işgal karşısında Adapazarı halkının 18 Mayıs'ta heyecanla gerçekleştirdiği mitinge değinilmiştir. Mitingde alınan kararlar şöyledir:

İzmir'in tarz-ı işgali hakkında hükümetin resmi surette yaptığı beyanatı heyecan-ı umumiye tatmin edemeyecek derecede olması hasebiyle gayr-i kâfi görülmüştür.

Memurin-i hükümetin kemakan işlerine devam etmekte olundukları delaletiyle işgalin muvakkıt bulunduğu kanaat olursa dahi bu tedbir-i askerinin seviye-i medeniyesi din ve tarihi düşmanımız olan Yunan hükümeti marifetiyle icrasını katiyen kabul edemez.

Muvahid ve te'minatın siyasette malum olan kıymet-i maddiyesine binaen bu hususta arzu-yı milliye muvafık surette söz alınmış olsa dahi bunu gayr-i kâfi 'ad ederek İzmir'in işgalini icab ettirecek esbab-ı askeriye olmadığından hemen vaziyetin hal-i sabıkına ırcasını ve ol babda Yunan askerinin memleketten ihracı esbabını diplomasi tarikiyle istikmal edemeyecek herhangi bir kabinenin Ferid Paşa'nın hareketine imtisal suretiyle amal-i milletin bihakkın izharını talep ve rica ederiz.

Mütareke ahkâmının mevzu' haricinde tatbikatta yapılan hareket ve malumatın ıslahıyla adem-i takarrür ve tevessü'ü için bir kat daha sarf-ı mezid gayret olunmasını talep eyleriz.

Kendi esasatını kabul ettiğimiz takdirde milli hukukumuzu temin edeceğini cihana ilan eden Wilson Hazretleri, namusuna itimad ile silahımızı terk etmiş olduğumuz şu anda düşünerek, İzmir işgalini kendi şerefine ta'addi suretinde telakki ile bütün milletlerde rehine olan namus ve sözünü bizden evvel müdafaaya şitab edeceğine ihtimad ederek keyfiyetin İstanbul mümessil siyasisi vasıtasıyla müşarunileyhe arzını istirham ederiz ferman.

Alınan kararlar Trakya Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniyesi Adapazarı İkinci Reisi Gümölcineli Şükrü Efendi tarafından İtilaf Devletleri temsilcilerine de gönderilmiştir²⁷³. İşgal karşısında Hükümet tarafından yayınlanmış olan Resm-i Tebliğ yetersiz görülmüş, işgalin Yunanlar tarafından gerçekleştirilmesine karşı çıkılmış ve Mütareke kurallarına uygun olarak yapılan işgalin tekrar gözden geçirilmesi rica olunmuştur.

²⁷³ "Taşra'da Mitingler", *Sabah*, 23 Mayıs 1335/1919, No: 10604, s. 2.

Bu mitingden başka 24 Mayıs tarihinde İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti tarafından 120.000 kişinin katılımıyla yeni bir Adapazarı Mitingi teşkil edilmiştir²⁷⁴.

3.1.2.6. Erzurum ve Silifke Mitingleri (19 Mayıs 1919)

19 Mayıs tarihinde Erzurum’da yapılan miting gazetelere gönderilen protesto telgrafında bildirilmiştir. Telgraf metni şöyledir: “İzmir’in, o büyük İslam ve Türk yuvasının Yunanlılar tarafından işgaline adil Düvel-i Muazzama-i İtilafiye’nin müsaade edişi hakk-ı hayat ve mevcudiyet-i milliyemiz namına bunun bir darbe olarak telakki edildi. Herkes sükûnlu bir devre-i heyecan yaşıyor. Bütün müesseseler, dükkânlar kapanmış, muazzam bir miting akd edilerek işgal-i keyfiyeti Düvel-i İtilafiye ve efkâr-ı umumiye-i cihana karşı protesto edilmek üzere lazım gelen muhtıra kaleme alınmıştır. Erzurum’da bütün İslam alemleri sönmez bir infial ile matemli dakikalar yaşıyor.”²⁷⁵ İzmir’in işgalini Türklüğe vurulan bir darbe olarak değerlendiren Erzurum halkı tepkisini toplanan miting ile dile getirmeye çalışmıştır.

19 Mayıs’ta Silifke’de büyük bir miting meydana getirilerek İzmir’in işgali protesto edilmiş ve Silifke halkı İzmir için her türlü fedakarlığı yerine getireceklerine dair beyanda bulunmuşlardır²⁷⁶.

3.1.2.7. İzmit Mitingi (22 Mayıs 1919)

İzmir’in Yunanlar tarafından işgal edildiği haberini alan İzmit halkı 22 Mayıs tarihinde büyük bir miting meydana getirmişlerdir. Bu mitingde alınan kararlar şu şekilde beyan edilmiştir:

İzmir’de Türk ismetinin İslâm mukaddesatının uğradığı bütün fecayi’ lisan-ı resmi-i hükümetle ilan olunmalıdır.

Osmanlı saltanatının maruz kaldığını öğrendiğimiz mehalikin derecesinden millet haberdar edilmelidir.

²⁷⁴ Akdağ, İstiklal Savaşı’nın İlk Safhasında..., s. 759.

²⁷⁵ “Erzurumluların Galeyanı”, *Zaman*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 376, s. 2., “Erzurum’da Miting”, *Sabah*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 10605, s. 2., “Milletin Tezahüratı”, *Alemdar*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 1464-154, s. 2.

²⁷⁶ “Silifke’de”, *İleri*, 21 Mayıs 1335/1919, No: 111-493, s. 4.

Hissiyat-ı umumiye-i milliye'nin ma'kesi olan matbuat bu hususta sansür takibinden büsbütün azade bulundurulmalıdır.

Mezarımız üzerinde arzularımız hilafına bir binanın hayat taşımasına müsaade edemeyeceğimize Düvel-i Mü'telifeye inanmalıdır.

Washington'un mezarında beşeriyete karşı vaz' ettiği düsturlarla namusu elimize rehine veren Wilson hazretleri için ittihaz vaad eden bütün Amerika milleti namına bir haysiyet meselesi telakki edilmelidir²⁷⁷.

Heyecanlı bir şekilde yapılan İzmir mitinginde İzmir'de Türk ve Rumlar arasında yaşananların Saltanat tarafından duyurulması, Osmanlı Hükümeti'nin durumundan halkın bilgilendirilmesi ve bu sebeple halkı bilgilendirecek olan gazetelere sansür uygulanmaması üzerinde durulmuştur. Ayrıca İzmir'den Türklerin vazgeçmeyeceği belirtilerek Wilson'un duyurduğu prensiplere uyması gerektiği vurgulanmıştır.

3.1.2.8. Çorlu (23 Mayıs 1919) ve Ankara (26 Mayıs 1919) Mitingleri

İzmir'in Yunanlar tarafından işgalini haber alan Çorlu halkı Osmanlı Hükümeti'ne protesto telgrafları çekmiş ardından 23 Mayıs tarihinde Çorlu Fatih Camii'nde büyük bir miting meydana getirmişlerdir²⁷⁸.

İzmir'in işgaline karşı Ankara'da da yüz binlerce halkın katılımıyla Hükümet Dairesi önünde büyük bir miting yapılmıştır. Mitingde çok hararetli nutuklar okunmuş, Türk vatanının, hayat hakkının ve geleceğinin korunması için Padişahın etrafında toplanılacağı dile getirilmiştir²⁷⁹.

3.2. Şura-yı Saltanat'ın Toplanması

İzmir'in Yunanistan tarafından işgal edilmesi üzerine Türk milletini temsil edecek bir organın varlığına ihtiyaç duyulmuştur. Bunun üzerine Padişah Sultan Vahdettin İzmir meselesi hakkında fikir alışverişinde bulunmak için Yıldız Sarayı'nda bir Şura-yı Saltanat toplanmasını istemiştir.

²⁷⁷ "Taşra'da Heyecan", *İleri*, 24 Mayıs 1335/1919, s. 2.

²⁷⁸ "Vilayatta Tezahürat", *Vakit*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 567, s. 1.

²⁷⁹ "Ankara'da Büyük Bir İctima", *Hadisat*, 28 Mayıs 1335/1919, No: 148, s. 2.

Gazeteler, İzmir konusu amacıyla toplanacak olan Saltanat Şûrası'nı haber vermişlerdi²⁸⁰. İstiklal gazetesi muhabiri Nafia Nazırı Ferit Bey'e müracaat etmiş ve konu hakkında şu cevabı almıştır: “İzmir hakkında size tam ve sahih malumat şimdilik veremem. Bu mesele hakkındaki raporlar bugün Meclis-i Vükela'da tezekkür edilecektir. İzmir'de Yunanlıların saha-i işgalinin ilerlemesi vuku bulduğu haber veriliyor, İtalya ile Yunanistan'ın anlaşacağını tebeyyün ediyor. İtalya ile Yunanistan'ın anlaşması demek İtalya ile Fransa'nın anlaşması demektir. Şu halde her iki hükümetin İzmir'deki muntaka-i nüfuzu maniye maruz değil demektir. Fakat gerek İzmir ve gerek sair memleketimiz hakkında Sulh Konferansı karar vermiş değildir. Mamafih verilecek kararın her halde lehimize olmayacağı müstedildir. Lakin milletin iraz ettiği mevcudiyet ve metanet dolayısıyla memleketimiz hakkında son sözün Sulh Konferansı'nın değil Türk milletinin olduğunu söylemek lazımdır.” Muhabirin Saltanat Şûrası hakkında bilgi istemesi üzerine Ferit Bey “Bu program meselesi bugün Meclis-i Vükela'da tetkik edilecektir. Şimdilik tahakkuk ve tayin etmiş bir şey yoktur. Binaenaleyh size şimdi ne söylesem doğru olmaz” demiştir²⁸¹.

Vakit'in 24 Mayıs tarihli nüshasına göre, yapılacak olan Saltanat Şûrası'na davetiye ile gelinecek, sadece ayan üyeleri davetsiz katılabileceklerdi. Toplantıda her zümreden bir kişi konuşurken Darülfünun ile Matbuat Cemiyeti temsilcilerinden iki kişi söz söyleyebilecekti²⁸².

Nafia Nazırı'nın bu beyannamesinden sonra 26 Mayıs 1919'da Padişah Vahdettin bir karar almak üzere Saltanat Şûrası'nı toplamıştır²⁸³. Sultan Vahdettin, toplantıyı “vaziyet-i hazıra-yı devletten dolayı Vükela-yı Devlet ve Ayan-ı Kiram ve mütehayyizan-ı

²⁸⁰“Şura-yı Saltanat”, *Hadisat*, 22 Mayıs 1335, No: 142, s. 1; “Şura-yı Saltanat ve Matbuat”, *Memleket*, 22 Mayıs 1335, No: 102, s. 2; “Sarayda Meclis-i Fevkalâde İçtimai”, *Vakit*, 21 Mayıs 1335, No: 562, s. 1; “Şura-yı Saltanat”, *Vakit*, 22 Mayıs 1335, No: 563, s. 1; Meclis-i Fevkalâde”, *Vakit*, 23 Mayıs 1335, No: 564, s. 2; “Şura-yı Saltanat”, “Şura-yı Saltanat”, *Vakit*, 25 Mayıs 1335, No: 566, s. 2.

²⁸¹ “Nafia Nazırı Beyefendinin Beyanâtı”, *İstiklal*, 25 Mayıs 1335, No: 152, s. 1.

²⁸² “Şura-yı Saltanat”, *Vakit*, 24 Mayıs 1335/1919, No: 565, s. 1.

²⁸³“Şura-yı Saltanat Dün Taht-ı Riyaset Hilafetpenâhide Yıldız Sarayı'nda Merasim Köşkünde Akd-i İçtima Etmiştir”, *Hadisat*, 27 Mayıs 1335, No. 147, s. 1; “Yıldız Saray-ı Hümayununda Meclis-i Müşveretin İçtimai”, *Sabah*, 27 Mayıs 1335/1919, s. 1; “Şura-yı Saltanat ve Mukadderat-ı Devlet”, *Zaman*, 26 Mayıs 1335, No: 378, s. 1; “Şura-yı Saltanat'ta”, *İstiklal*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 153, s. 1; “Şura-yı Saltanat”, *Vakit*, 27 Mayıs 1335/1919, No: 568, s. 1; “Şura-yı Saltanat Bugün Toplanıyor”, *Memleket*, 26 Mayıs 1335/1919, No: 106, s. 1.

memleketi buraya davet ettik. Devlet-i Osmaniye'mizin düçâr olduğu müşkilât hakkında acilen lazım gelen tedâbiri ittihaz etmek ve huzzar-ı kiramın her birerlerinin layih-ı hatırı olacak fikirlerini ve rey ve mütalaalarını beyan etmeleri itibarı ile bu içtimai-ı müteyemmen ve mesudad ederim.” cümleleriyle açtıktan sonra toplantı başkanlığını Damat Ferit Paşa'ya havale etmiştir²⁸⁴.

Padişah'tan sonra söz alan Damat Ferit Paşa, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na dahil olmasından, 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan ve Paris Barış Konferansı kararlarından kısaca bahsederek konuşmasına başlamıştır. Damat Ferit Paşa'ya göre, Avrupalı Devletlere Osmanlı Devleti'nin savaştan sorumlu olmadığı anlatılmış, Mütareke'den sonra Avrupa basının Türklere karşı olan karşı tutumu daha ılımlı bir hale bürünmüştü. Ayrıca İstanbul'daki İtilaf Devletleri'nin temsilcileri ile günden güne iyi ilişkiler kuruluyordu. Bu sözlerin ardından Damat Ferit Paşa, İzmir'in işgali ile alakalı birtakım bilgileri toplantıdaki kişilere aktarmıştır. Bu bilgilere göre, İngiltere Fevkalade Komiseri Amiral Webb tarafından işgalden bir gün önce Damat Ferit Paşa'ya, Paris Barış Konferansı kararınca İzmir Kaleleri'nin İtilaf Kuvvetleri tarafından tesliminin istendiği bir nota sunulmuştu. Daha sonra Damat Ferit Paşa 14 Mayıs tarihinde İtilaf temsilcilerine sunduğu notayı okumuştur. Bu notada özetle, İzmir'in işgaline geçerli bir nedenin bulunmadığı, İzmir'in hiçbir suretle Yunanlarla alakasını olmadığı ve Yunanların bölgeden çekilmesinin istendiği gibi görüşlere yer verilmişti. Damat Ferit Paşa, içerisinde öneriler bulunan bir telgrafın Paris Barış Konferansı'na gönderildiğini açıkladı.

Vakit gazetesinin yukarıda aktardığı Damat Ferit Paşa'nın sözleri şöyle bitmiştir: “Paşa efendiler, Beyefendiler hazeratı, Millet-i Osmaniye altı asırdan beri, devr-i istilasında ve hatta hal-i inhitatında ibraz eylediği hayat ile melek-i muazzama meyanında mevki-i mahsusunu muhafaza etmiş idi. Ve fakat ahiren bütün alemleri herc ü merc eden muharebe-i umumiyyede bazısıyla dört asırdan, bazı ahiriyle yüz yirmi seneden beri beynelmilel misli na-mesbuk bir muhabbet meveddet-i samimiye ile merbut bulunduğumuz ve 1855 ve 1878 müzaheretlerine mazhariyetle muntazırı bulunduğumuz iki millet-i muazzama-i garbiye tarafında bulunmak lazım gelir iken gene bir takdir bizi onlara muhalif bir

²⁸⁴ “Şura-yı Saltanat'ın İçtimai”, *Alemdar*, 27 Mayıs 1335/1919, No: 1465- 155, s. 1.

mevziye koydu. Bu iki muazzam ve necip millet pek kadim münasebat-ı hüsniyeyi feramuş etmeyerek müttefiklerle beraber bize yeniden dest-i mesafatını uzatırsa şimdiye kadar saha-ı harb ve vefada gösterdiğimiz kudret ve kuvveti bademe onların cenah-ı meveddetinde ilm ve marifet ve medeniyetin terfi'ine hasr ederek istikbalimizden emin oluruz.”²⁸⁵ Damat Ferit'in bu sözlerinden ve toplantıdaki tavrından anlaşılacağı üzere Hükümet, ülkenin kurtuluşunun teslimiyetçi bir hava ile gerçekleşeceğine inanmaktadır.

Damat Ferit Paşa'dan sonra söz alan ayandan kişiler ve Darülfünun'dan bazı hocalar ortak bir fikir altında birleşmişlerdir. Darülfünun hocalarından Akil Muhtar ve Selahattin Beyler Saltanat Şurası'nın milli bir şuraya dönüşmesini istemişlerdir. Celalettin Arif Bey de Milli Şura fikrini desteklemiştir²⁸⁶.

Matbuat adına söz alan İstiklal gazetesi Başyazarı Ahmet Rauf Bey, “Biz harpte mağlup olduk. Fakat mağlupların da bir hakk-ı hayatı vardır. Adalet istemek hakkımızdır. Bugün kaybedilecek bir dakikamız kalmadı. Hükümet işgallere, emr-i vakilere ayrı ayrı protesto ediyor. Bu kafi değildir. Türklerin yaşadıkları yerleri, ekonomilerini hemen düzenleyecek kararlar almalıyız. Devletimizin taksimine katiyen razı olamayız. Bize bir yardım gerek. Ancak bu yardım, sadece bir devlet tarafından yapılmalıdır. Bugün parçalanmıyoruz. Fakat taksim için bazı hususat hissediliyor.

Bunların önüne geçmek lazım. Maksudımız şüphesiz istiklaldir. Fakat devletimiz, harpten evvelde tam bir istiklale malik değildir. ABD savaşa dâhil olurken bazı ilkelerden söz etti. Eğer bu ilkelerde güvenilir ise Türkiye'nin idaresini üstlenmelidir. Bu, Amerika'nın görevidir. Amerika'yı bu göreve çağırmalıyız.”²⁸⁷ İfadelerini kullanmıştır. Rauf Bey, İzmir'in işgalinin sorun edilmesinden çok vatanın bütünlüğünün söz konusu olması gerekliliğini vurgulamıştır.

Sonrasında söz alan Hürriyet ve İtilaf Fırkası Reisi Sadık Bey söz alarak yazmış olduğu nutku Abidin Bey'e okutmuştur. Abidin Bey yaptığı konuşmada; “Masum ahalinin daha ziyade kanını döktürmek caiz değildir ve hatta ayaklar altında halkı çiğnememelidir. Metanet dairesinde hakkımızı isteyelim. Devlet-i Aliye'nin kadim dostu olan bir devletin

²⁸⁵ “Şura-yı Saltanat”, *Vakit*, 27 Mayıs 1335/1919, No: 568, s. 1.

²⁸⁶ Tunç, “İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali...”, s. 773.

²⁸⁷ “Rauf Ahmet Bey'in Beyanati”, *Hadisat*, 27 Mayıs 1335/1919, No: 147, s. 1-2.

muahadenet ve müveddet-i siyasiyesini temine çalışmak lazım gelir fikrindeyim”²⁸⁸ demiştir. Zeynel Abidin Bey, halkın zarar görmesini engellemek amacıyla İngiliz himayeciliğini savunmuştur.

İzmir’in işgali ve ülkenin durumu hakkında fikir alışverişinde bulunulmak üzere toplanan Saltanat Şurası bekleneni karşılayamadı ve sonucunda ciddi bir karar alınamadı²⁸⁹. Şura’ya katılanların burada ne konuşulacağı hakkında fikir sahibi olamaması çeşitli yorumları da beraberinde getirmişti. Vakıf’ın haberine göre “Şura-yı Saltanata giden aza orada ne konuşulacağını pekiyi bilmiyordu. Bazıları ‘hükümet bazı mesail hakkında izahat verecek, bunun lehinde ve yahut aleyhinde re’y toplayacak, fazla söz söylenmeyecekmiş” diyordu. Diğer bir takımları da kabinenin Şûra-yı Saltanattan itimad e’yi isteyeceğini söylüyordu.”²⁹⁰ Gerçekten de gazetelerin de Saltanat Şurası’nın içeriği hakkında çok da bilgileri yoktu.

Saltanat Şurası’nın bitmesinden sonra gazeteler beklenilenin aksine ortada bir başarısızlık görüyorlar ve bu durumu haberlerinde işliyorlardı. Mehmet Asım yazısında “Dün birçok kimseler Yıldız’da ictimâ’ eden meclis-i fevkaladeden ne gibi bir netice çıktığını birbirlerine soruyorlardı. Memleketimizin mukadderatı yarın nasıl bir şekil alacak? Herkes bunu merak ediyor, buna dair meclisten bir karar bekliyordu. Meclis buna bir cevap veremedi. Bununla beraber, zannediyoruz ki, mecliste inkişaf eden cereyanların kıymet-i hâkikiyesi taayyün etmekle beraber hükümet nokta-i nazarından mucib esnada bir şekilde tebarüz edebilmiştir.”²⁹¹ diyordu. Yazdığı yazılarda Hükümet’e yakın davranan Refi Cevat 28 Mayıs tarihli haberinde Saltanat Şurası’nda ortaya atılan fikirlerden sonra “Hükümet için yapılacak çok şey gazetelerde okuduğumuz ve hususi surette ekseriyet meclisin bildiği vekayi’ tekrar eylemek değil bir kere daha bilinmeyen vekayi’den açık bir lisan ile bahsederek ittihaz edilen tedabirin neden ibaret olduğunu izah eylemekti. Bunu yapamadı.”²⁹² diyerek Hükümetin tavrını eleştirmiştir. Milli bir şura’nın teşkiline olumlu bakmayan Refi Cevat, Şura’da Rauf Ahmet ve Hürriyet ve İtilaf

²⁸⁸ “Sadık Bey’in Nutku”, *Hadisat*, 27 Mayıs 1335/1919, No: 147, s. 2.

²⁸⁹ Tunç, “İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali...”, s. 773.

²⁹⁰ “Şura-yı Saltanat”, *Vakit*, 27 Mayıs 1335/1919, No: 568, s. 1.

²⁹¹ Mehmet Asım, “Fikir Cereyanları”, *Vakit*, 28 Mayıs 1335/1919, No: 569, s. 1.

²⁹² Refi Cevat, “Şura-yı Saltanat ve Vaziyet-i Hazıra”, *Alemdar*, 28 Mayıs 1335/1919, No: 1366-156, s. 1.

Fırkası'nın Reisi Sadık Bey'in üzerinde durduğu manda fikrini desteklemiştir. Daha önceki yazılarında da milletin kurtuluşunu İngiliz himayesinde gören Refi Cevat'ın bu fikri desteklemesi şaşılacak bir durum değildir.

Vakit'te, Şura'ya katılan ancak çok fazla kendilerini ifade etme imkânı bulunmayan bazı kişiler ile görüşmeler yapıldı²⁹³. Mülakat yapılanlardan biri Abdurrahman Şeref Bey idi. Abdurrahman Şeref Bey Şura'da savunulan fikirlerden bahsetti. Nafia Nazırı Ahmet Ferit Bey, Şura-yı Saltanat'ın amacının çeşitli grupların fikirlerini dinlemek olduğunu ileri sürerek toplantının amacına ulaştığını söylemiştir. Evkaf Nazırı Hamdi Efendi, konuşmacıların çok heyecanlı olduğundan bu sebeple tam olarak durumu izah edemediklerinden, hükümeti eleştirdiklerinden bahsetti. Maarif Nazırı Sait Bey, "Vaktimiz pek naziktir. Hükümet böyle bir zamanda milletin fikrini anlamak istedi. O maksat ile Şura-yı istişareyi topladı. Bittabi' orada söylenen sözleri hükümet, nazar-ı itibara alacaktır. Eğer nazar-ı itibara alınmayacak olursa böyle bir meclisin teşkili bir mana' olmaz lazım gelir. Bu meclis kanuni bir mahiyeti haiz değilse de izhar edilen temayülatın hükümetçe istifade edilecektir." Diyerek Şura sonrası Hükümetin tavrını ortaya koymuştur. Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa, toplantının kısa sürdüğünü, katılımcıların Şura'nın maksadını bütünüyle anlamadıklarını, programın iti tetkik edilemediğini, yapılan şuranın asıl emelinin "sırf istişari bir mahiyette bulunması ve muhtelif re'y ve mütalaalardan istifade edilmesi" olduğunu, bir ümmet kurulu oluşturmak için ne zaman ne de imkânın olmadığını, toplantıda bulunanların halkın temsilcileri olmadıkları ve bir mesuliyetlerinin bulunmadıkları gerekçesiyle hükümeti eleştiremeyeceklerini dile getirmiştir²⁹⁴.

Şura'nın beklenileni karşılamadığı ortadadır. Şura-yı Saltanat'tan sonra Damat Ferit Paşa, Şeyhülislam, Ali Kemal Bey ve Sadık Bey özel bir toplantı yaparak, hükümetin uygulaması gereken tavrı görüşmüşlerdir²⁹⁵.

Diğer taraftan farklı kişiler, milli bir şuranın teşkil edilmesinde ısrarcı oldular. Eski Harbiye Nazırı Ferit Paşa ve Bursa yöneticilerinden Hüsnü Bey, Padişaha başvurarak

²⁹³ Kemal Yakut, "Mütareke Dönemi'nde Yapılan Saltanat Şuraları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXI, S. 61, Mart 2005, s. 100.

²⁹⁴"Şura-yı Saltanat'ın İntiba'ları", *Vakit*, 28 Mayıs 1335/1919, No: 569, s. 1.

²⁹⁵"Bir İçtima", *Vakit*, 28 Mayıs 1335/1919, No: 569, s. 1.

milli meclisin oluşturulmasını istemişlerdir. Padişah, kurulacak olan milli meclisin nasıl olması gerektiğini sormuş ve bu kişiler bazı önerilerde bulunmuşlardır. Önerilerine göre milli meclis, şuraya davet edilen fırka ve cemiyetlerden, genel il meclislerinden ve belediyelerden seçilecek kişilerden teşkil edilecekti. Ayrıca Ferit ve Hüsnü Beyler, hükümetin değiştirilmesini de talep etmişlerdir²⁹⁶.

Saltanat Şurası'ndan günler geçmesine rağmen Hükümet'in konu hakkında bir açıklama yapmaması eleştirilmesine sebep olmuştur. Tasvir-i Efkar, 31 Mayıs tarihli nüshasında²⁹⁷ "...Şura-yı milli meselesinin hükümetçe lazım geldiği kadar ehemmiyetle telakki olunup olunmadığını bilmiyoruz. Bu babda hükümetin ne düşündüğünü ve ne gibi bir karar ittihazı tasavvurunda olduğuna dair henüz bir yerden malumat alınamamıştır." sözleriyle Osmanlı idaresinin tavrını eleştirmiştir. Gazete, milletin geleceği hakkında müthiş kararların alındığı bir sırada, hükümetin tek başına hareket etmesine olumlu bakmadığını dile getirmiştir.

Hükümete yapılan eleştiriler karşısında Damat Ferit Paşa, hükümet politikasını belirlemek amacıyla bazı devlet adamları ile 29 Mayıs'ta bir toplantı tertip etti. Sorunu daha iyi çözümleyebilmek için 1 Haziran'da hükümet üyelerini toplantıya çağırdı. Hükümet üyeleri, Mebusan Meclisi'nin açılmasının imkânı olmadığını belirterek milli meclis ya da milli bir şura'nın toplanmasının daha uygun olacağına karar verdiler²⁹⁸. Ayrıca Sadrazam Damat Ferit Paşa, Milli Meclis ile ilgilenmesi için Abdurrahman Şeref, Maliye Nazırı Tevfik Beylerle Evkaf Nazırı Hamdi Efendi'yi görevlendirdi²⁹⁹. Milli Şura komisyonu ilk olarak, milli kurula dahil olacak kişilerin yasal bir vaziyette seçilmelerini kararlaştırdı³⁰⁰. Nafia Nazırı Ferit Bey Milli Meclis'in, II. Meşrutiyet'teki Millet Meclisi azalarından veya İstanbul'daki ikincil seçmenlerin mümessil seçerek meydana getirilmesinin meşruluk bakımından faydalı olacağını açıklamıştır³⁰¹.

²⁹⁶ Yakut, "Mütareke Dönemi'nde Yapılan Saltanat Şuraları", s. 101.

²⁹⁷ "Şura-yı Milli", *Tasvir-i Efkar*, 31 Mayıs 1335/1919, No: 2741, s. 1.

²⁹⁸ Yakut, "Mütareke Dönemi'nde Yapılan Saltanat Şuraları", s. 102.

²⁹⁹ "Şura-yı Milli", *Tasvir-i Efkar*, 1 Haziran 1335/1919, No:2742, s. 1.

³⁰⁰ "Şura-yı Milli", *Tasvir-i Efkar*, 2 Haziran 1335/1919, No: 2743, s. 1.

³⁰¹ "Şekl-i Meşru, Ferit Bey'in Fikri", *Tasvir-i Efkar*, 2 Haziran 1335/1919, No: 2743, s. 1.

Hükümet her ne kadar milli şurayı toplamak adına girişimlerde bulunduysa da kendisine yöneltilen eleştirileri bitirememiştir. Padişah Vahdettin kendisine gelen milli şura fikirlerine temkinli yaklaşmıştır. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın önde gelenleri ülkenin o anki durumu içerisinde yapılacak bir seçimin doğru olmadığını dile getirmişlerdir. Ayrıca Dahiliye Nazırı Ali Kemal Bey de milli şura konusunda olumsuz bir hal almıştır³⁰². Sonuç itibariye Saltanat Şurası, yapılan toplantılar, ortaya atılan fikirler bir sonuç verememiş ve eski düzen devam etmiştir.



³⁰² Yakut, “Mütareke Dönemi’nde Yapılan Saltanat Şuraları”, s. 103.

SONUÇ

I.Dünya Savaşı sonucunda İtilaf Devletleri'nin desteği ile Yunanistan 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmiştir. Milli Mücadele tarihi açısından bir dönüm noktası olan bu işgal aynı zamanda Türk basın tarihinin de önemli aşamalarından birini teşkil etmiştir. Gazeteler İzmir'in işgali karşısında gün gün haber yayınlayarak halkın bilinçlenmesinde önemli rol oynamışlardır. İstanbul ve özellikle Anadolu basını adeta savaşın sözcülüğünü yapmıştır. Yapılan haberlerin Yunanistan'ı ve İtilaf Devletleri'ni rahatsız etmesi üzerine basına sürekli sansür uygulanmış ve gazeteler incelendiğinde çoğunun ilk sayfaları boş çıkartılmak zorunda bırakılmıştır.

Basın bu dönemde bir propaganda aracı olduğundan bazı gazeteciler de propaganda işleri ile uğraşmışlardır. Halkı düşman işgallerine karşı örgütlemek, morallerini yüksek tutmak, protesto ve mitinglere destek olmak gazetelerin birinci vazifesi olmuştur. Gazetelerdeki çeşitli karikatürlerle İzmir'in Türk şehri olduğu vurgulanmış, Yunanistan ile ilgili bir tane olumlu haber yayınlanmamıştır.

Hadisat'ta Süleyman Nazif, İstiklal'de Ahmet Rauf, Memleket'te İsmail Hami gibi önemli yazarlar İzmir'in bir Türk ve Müslüman şehri olduğuna, nüfus bakımından şehirdeki Rumlara oranla Türklerin üstünlüğüne sürekli olarak yazılarında dile getirerek İzmir'in işgaline karşı tepki göstermişlerdir. Yine Sabah, Zaman, İkdam, Tasvir-i Efkar, Vakit, Akşam gibi gazeteler de İzmir'in işgali konusunda tepki yazıları yayınlamışlardır.

Bazı Osmanlı gazeteleri ve yazarları incelendiğinde işgal karşısındaki tavır ve tutumları dikkat çekmektedir. Örneğin İleri gazetesi işgalin ilk günlerinde Yunanistan'a, Rumlara ve İtilaf Kuvvetleri'ne karşı sert bir tutum içerisinde olmaktan çok işgalin geçiciliğini, Yunanların İzmir'e asker çıkarmalarının Osmanlı ülkesinde yanlış anlaşıldığını ifade ederek ılımlı bir hava içerisinde yer almıştır. Alemdar gazetesinin başyazarlarından Refi Cevat İtilaf Kuvvetleri ve özellikle İngilizler tarafında yer almış hatta yazılarında Osmanlı Devleti'nin koruyucusu olarak İngiltere'yi göstermiş ve yardımlarını beklediğini dile getirmiştir. Aynı şekilde Türkçe İstanbul'da Sait Molla'da İtilaf Devletleri'ne olumlu bakarak yazılarını bu yönde yazmıştır. Aslında bu işgal havası içerisinde çeşitli siyasi görüşler belirtilse de Türk gazetelerinin ortak amacı bir an önce İzmir'in ve diğer Osmanlı topraklarının işgallerinin son bulmasını sağlamaktır.

Aynı zamanda gazetelerin İzmir'in işgali karşısındaki protesto telgraflarını yayınlamaları halk tarafından okuma ve ilgi oranlarını artırmış bu da önceki dönemlere nazaran gazete tirajlarını yükseltmiştir.

İzmir'in işgali ile Türk basınının sesi yükselmiş, Milli Mücadele seyrinin ve sonuçlarının değişmesinde gazeteler çok önemli bir görev üstlenmiştir.



KAYNAKÇA

Gazeteler

Akşam

Alemdar

Atı

Hadisat

İkdam

İleri

İstiklal

Memleket

Sabah

Tasvir-i Efkar

Tercüman-ı Hakikat

Trakya Paşaili

Türkçe İstanbul

Vakit

Yeni Gazete

Yeni Gün

Zaman

Araştırma Eserleri

ALİ ÇETİNKAYA 'NIN MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ HATIRALARI, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1993.

AKDAĞ, Ömer, “İstiklal Savaşı’nın İlk Safhasında Mitingler (Kasım 1918- Haziran 1919)”, *Türkler*, C.15, Yeni Türkiye Yayınlar, 2002, s.s. 745-755.

AKŞİN, Sina, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele I* (Mutlakiyete Dönüş 1918-1919), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1998.

AKŞİN, Sina, “Çağdaş Türkiye 1908- 1980”, *Türkiye Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Sina Akşin,C. 4, Cem Yayınevi, İstanbul, 1997.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919–1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1988.

ALBAYRAK, Mustafa, *Milli Mücadele Dönemi’nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998.

APAK Rahmi, *İstiklal Savaşı’nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1990.

ARI, Kemal, “15 Mayıs İzmir’in İşgali ve ‘Karagün’”, *Bütün Dünya*, Başken Üniversitesi Kültür Yayını, S.2., (Şubat 2016), s.s. 33-36.

ARIKAN, Zeki, “İşgal Dönemi İzmir Basını” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.V., S.13, 1988, S.S.145-165.

ARMAOĞLU, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarih 1914-1995*,Alkım Yayınevi, İstanbul, 2000.

ATABAY, Mithat, *Milli Mücadele Tarihi (Yok Edilmek İstenen Bir Milletın Onurlu Bir Yaşam İçin Yaptığı Mücadele)*, Kriter Yayınları, İstanbul, 2010.

ATALAY, Bülent, “İşgal Yıllarında İzmir Metropolit Hrisostomos’un Faaliyetleri”,*Türklük Araştırma Dergisi* 20, İstanbul, 2008, s.s. 551-565.

ATEŞ, Toktamış, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 5,Tarih 2, İstanbul, 2007.

BAYAR, Celal, *Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş* 5, Sabah Kitapları, İstanbul, 1997.

- BERBER, Engin, *Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar: Bir İzmir Kabusu*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002.
- BERKES, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2012.
- BİLGİ, Nejdet, “Mütareke Döneminde İsmail Hami (Danışmend) Tarafından Yayınlanan Memleket Gazetesi”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. VIII, S.1., 1993, s.s. 127-155.
- CEBESÖY, Ali Fuat, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, İstanbul, 2000.
- ÇAKMAK, Zafer, *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi (1919-1922)*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.
- ÇAPA, Mesut, “İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti (Aralık 1918-Mart 1920)”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, S.21, C.VII, Temmuz 1991, s.s. 553-566.
- DİLEK, Mehmet Sait, “Paris Barış Konferansı’nda Yunan Talepleri ve Büyük Güçlerin Tutumu”, *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 36, Kış 2013, s.s. 31-42.
- DURMUŞ, Gökay, “İzmir’in İşgalini Protesto Amacıyla İstanbul’da Düzenlenen Mitinglerin Türk Romanındaki Yankıları”, *SUTAD*, Bahar 2017, s.s. 159-177.
- EROĞLU, Hamza, *Türkiye İnkılap Tarihi*, MEB Basımevi, İstanbul, 1982.
- FROMKIN, David, *Barışa Son Veren Barış*, İstanbul, Epsilon Yayınevi, 2018.
- GÜÇLÜ, Muhammet, “İzmir’in İşgaline Tanık Bir Zatin Kaleminden: “İzmir’de Neler Oldu?1336/1920”Kitapçığı Üzerine”, *DEÜ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C10, S.22, 2011, s.s. 65-75.
- GÜLCAN, Oğuz, “Batı Anadolu’da Kuvay-ı Milliye’nin Oluşumu (1919-1920)”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- GÜNEŞ, Günver, “İzmir’in İşgali ve Aydın’daki Yankıları”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı 9 Yıl 5, Şubat 2007, s.s. 23-55.

- İNAN, Afet, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1977.
- İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962.
- JAESCHKE, Gotthard, *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*, (Çev: Cemal Köprülü), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 2011.
- JAESCHKE, Gotthard, *Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (30 Ekim 1918-11 Ekim 1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.
- KALELİOĞLU, Oğuz, "Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.41 (Mayıs 2008), s.s.105-123.
- KÖYLÜ, Murat, "Batı Anadolu'nun İşgali'nin Türk, Yunan ve İngiliz Siyasi Tarihine Etkisi", *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:3 Sayı:6, Aralık 2016, s.s. 147-169.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri, "Milli Mücadele'de Batı Cephesi, Savaşlar ve Zaferler", *Türkler*, C.16. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s.s.168-182.
- MACMILLIAN, Margaret, *Paris 1919*, Belkıs Dişbudak (çev.), Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2004.
- MORALI, Nail, *Mütareke'de İzmir Önceleri ve Sonraları*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2002.
- MUTLU, Cengiz, "Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun Havza'daki Faaliyetlerinin Milli Mücadele'deki Yeri", *Cedrus*, VII (2019), s.s. 723-740.
- MUTLU, Mustafa, *İzmir Basınında İzmir'in İşgal ve Kurtuluşu Üzerine Bir İnceleme(1919-1922)*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırşehir, 2013.
- OKUR, Mehmet ve Kul, Hazel, "İzmir'in İşgaline Dair İstanbul Basınında Çıkan Haber ve Yorumlar", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XIX/Özel Sayı: İzmir'in İşgali, 2019, s.s. 175-215.
- ORBAY, Rauf, *Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım I*, İstanbul, 1993.

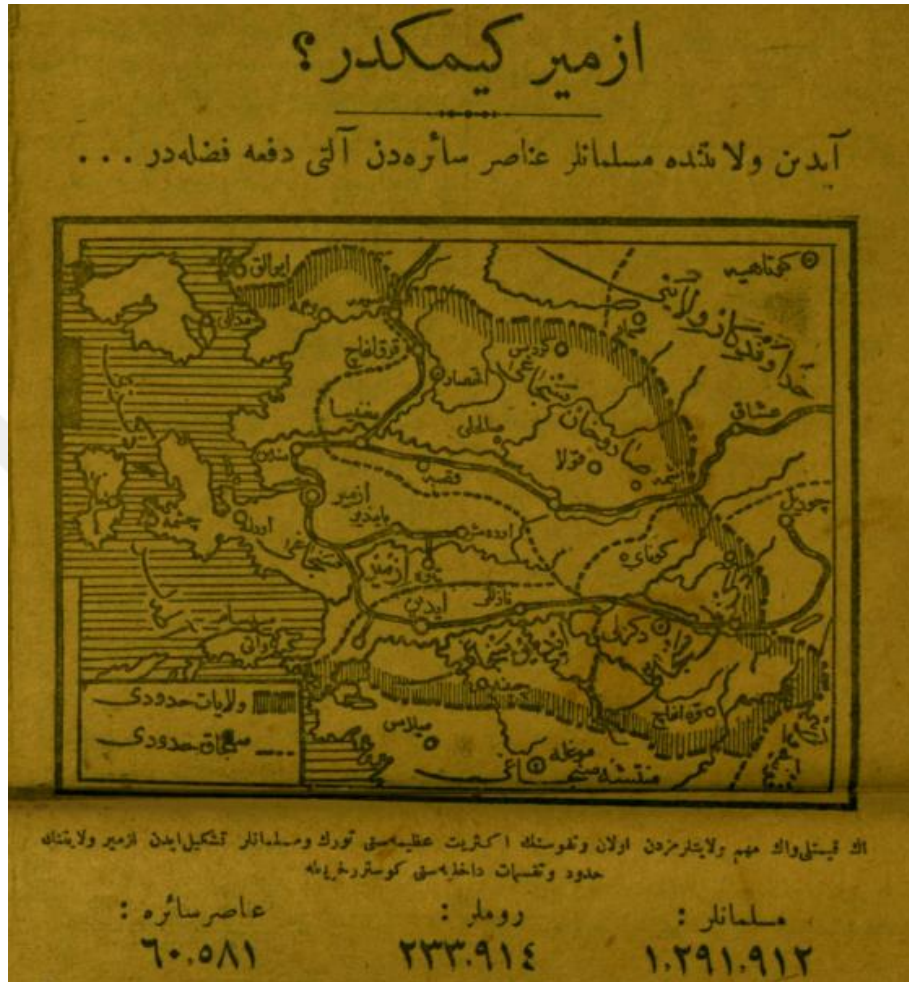
- ORHONLU, Cengiz, “Yunan İşgalinin Meydana Getirdiği Göç ve Yunanlıların Yaptıkları Tehcirin Sonuçları Hakkında Bazı Düşünceler”, *Belleten*, C. 37, Ekim 1973, s.s. 485-496.
- ÖZALP, Kazım, *Milli Mücadele 1919-1922*, C.1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- ÖZKAYA, Yücel, *Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919-1921)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1989.
- ÖZKEMER, Meltem, “İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
- ÖZTOPRAK, İzzet, “Türkiye’nin İşgali ve Milli Direniş Hareketleri”, *Türkler*, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara: 2006, s.s. 583-605.
- SARIÇOBAN, Gülay, “Milli Mücadele’de Anadolu Kadını”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017, 21(4), s.s. 1331-1346.
- SARIHAN, Zeki, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.
- SELEK, Sabahattin, *Anadolu İhtilali*, Kastaş Aş. Yayınları, İstanbul, 1987.
- SELVİ, Haluk, İşgal ve Protesto, İzmir’in İşgali İle İlgili Protesto Telgrafları (15 Temmuz 1919-30 Temmuz 1919), Değişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- SELVİ, Haluk, *Milli Mücadele’de İlk İşgaller İlk Direnişler*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2011.
- SOFUOĞLU, Adnan, “İzmir İşgali Sonrasında Yunanlıların Batı Anadolu’da İşgali Genişletmeleri ve Bölgede Oluşan Milli Direniş”, *Atatürk Yolu Dergisi*, S.29-30, Mayıs-Kasım 2002, s.s. 131-142.
- SOFUOĞLU, Adnan, “Mondros Mütarekesi Sonrası Türkiye’nin İşgaline Karşı Milli Direniş: Kuvay-ı Milliye(1918-1921)”, *Türkler*, c.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s.s. 618-622.
- SONYEL, Salahi R., *Gizli Belgelerde Mustafa Kemal, Vahdettin ve Kurtuluş Savaşı*, Koza Basım, Ankara, 2010.

- SONYEL, Salahi R., *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.
- ŞAHİNGÖZ, Mehmet, “Milli Mücadele’de Protesto ve Mitingler”, *Türkler*, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu ile Türkiye Bankalar Birliği, *Anadolu ve Rumeli’de Gerçekleştirilen Ulusal ve Yerel Kongreler ve Kongre Kentleri Bibliyografyası*, C.3, Ankara, 1993.
- TANÖR, Bülent, *Türkiye’de Kongre İktidarlari (1918-1920)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.
- TANSEL, Selahattin, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar C.I*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.
- TEKELİ, İlhan-İLKİN, Selim, *Ege’deki sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı’na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.
- TEKİR, Süleyman, *Yunan İşgali Öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XIX/Özel Sayı: İzmir’in İşgali, 2019, s.s. 29-61.
- TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye’de Siyasal Partiler Mütareke Dönemi 1918-1922*, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.
- TUNÇ, Salih, “İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali ve İstanbul Basınına Yansımaları(15-26 Mayıs 1919)”, *Türkler*, c.15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s.s. 765-775.
- TURAN, Mustafa, “İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali(15 Mayıs 1919)”, *Türkler*, C.15. Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2006, s.s. 756-764.
- TURAN, Mustafa, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli-1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.
- TURAN, Mustafa, “İzmir’in İşgali Üzerine”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XII, S.36 (Kasım 1996), s.s. 739-753.

- TURAN, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, C.I, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1991.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarih I*, Durmuş Yalçın ve diğerleri, C.1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2009.
- Türk İstiklal Harbi I, Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih*, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995.
- UMAR, Bilge, *İzmir’de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1974.
- UMAR, Bilge, Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2002.
- USLU, Dilara, “*Türk ve Batı Basını’na Göre Milli Mücadele’de Rum-Yunan Dayanışması (Ocak 1919-Ekim 1922)*”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- UZUN, Hakan, “1919-1950 Yılları Arasında Türkiye-Yunanistan İlişkileri”, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2,(2004), s.s. 34-50
- UYANIKER, Ferhat, *Milli Mücadele’de Türk Kadını*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2009.
- YAKUT, Kemal “Mütareke Dönemi’nde Yapılan Saltanat Şuraları”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXI, S. 61, Mart 2005, s.s. 77-121.
- YALAZAN, Talat, Türkiye’de Yunan Vahşet ve Soykırımı Girişimi(15 Mayıs 1919-9 Eylül 1922), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- YETİK, Ümit, “Milli Mücadele Yıllarında İnegöl (1918-1922)”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bilecik, Aralık 2016, s.s. 107-120.

EKLER

EK-1: Tasvir-i Efkar, 16 Mayıs 1919



İzmir Kimindir?

Aydın Vilayeti'nde Müslümanlar 'Anasır-ı Saireden Altı Defa Fazladır...

En kıymetli ve en mühim vilayetimizden olan ve nüfusunun ekseriyet-i ‘azimesini Türk ve Müslümanlar teşkil eden İzmir Vilayeti’nin hudud ve taksimat dâhiliyesini gösterir harita

Müslümanlar:

Rumlar:

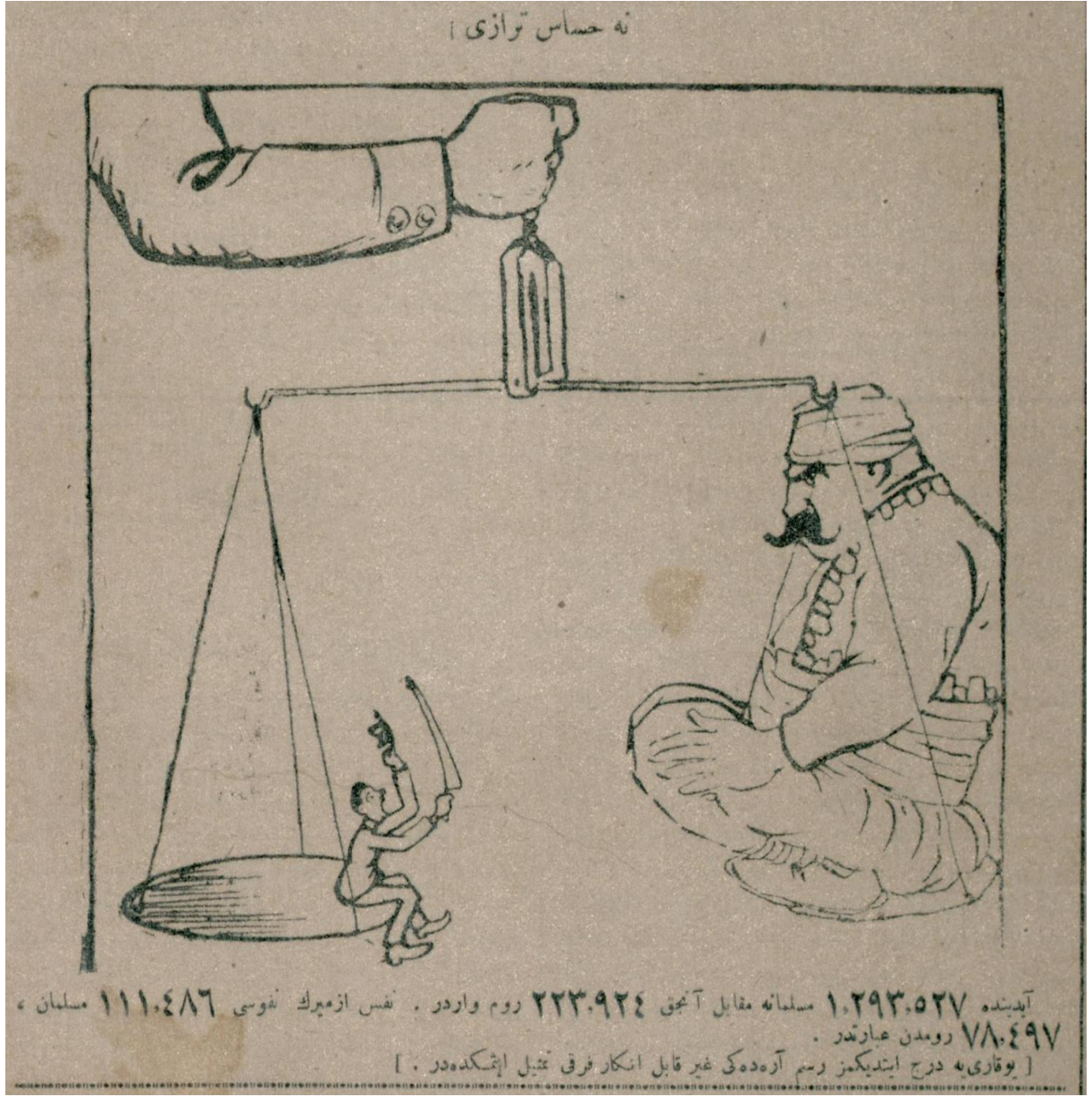
‘Anasır-1 Saire:

1,291,912

233.914

60,581

EK-4: İleri, 18 Mayıs 1919



Aydın'da 1.293.527 Müslüman'a mukabil ancak 223.924 Rum vardır. Nıfs-i İzmir'in nüfusu 111.386 Müslüman 78.497 Rum'dan ibarettir.

(Yukarıya derc ettiğimiz resim aradaki gayr-i kabil inkâr-ı farkı temsil etmektedir.)



Wilson Prensipleri'nin yeni bir tarz-ı tatbiki:

“Ekalliyetin hukuku muhafaza edilecektir!”

جمعه ایرتسی کوئی حضور هایونده ملت و حکومت
ممثلرینک اشتراکیله فوق العاده بر مجلس عقدایدیله جکدر
دونده پاتخنده از میرک اشغالی ایچون تظاهرات یا بلشدر

دوونکی تظاهراتات مدہ

اسکدرده بولک تر، تیغ

صباحت فاعلمك نظمي — ترك قارئك نظمي وظيفتي يلمر .

[illegible]

خود می درازدارم
 حکم می آنهم / باهم / آری بو سوک شلک اوکده پز
 فاقن / اوزاک / کنج / اخیل / هین برشلم / کیکرلر
 هله کبسن / تیللر من تکلفلرده / میسنلر / اوغولاسین
 فیکره اک اون سوله / میسنلر / میبارکزه / حق
 منلرک آیلری آتده چیتسکی / اذالبرک / سوده
 اوکده کن سکرده / بیماکن / فاقن / ولجه چیکر / بوکده
 ایلر / و انصافیز / تصادق / دیگمر / میسنلر / خابر
 تیرلر / ایلر / براتک / بوکولر / ایلر / ده / و هله
 ساری / فیصله / دیرغم / طرک / فرشته / میبارک / و
 اون عیم کیم / سوکی اسلار / یوامی / سنلرکده / وضار / کرد
 چو کیم / اکر / هر / میسنر / کیم / اهل / میبارک / و
 چونکه / بزوق / هر / چوق / طلور / میبارک /

مظفر بکات قطعی

ای سوبک و نامش ، قارداش افریده ساه وولای پیردی
 کیجه بنیومد ، کهجه که رخاصی بود ، بظلمت اشد افریده
 برکندی ایل نامسی افریده بنیومدی ایلر ، قیومدی ،
 برعدات و عیال افریده یکن مالان سوبدی ، توکرندی آیرسی
 غیال اولان سترخ اغان ایتدیور ، آیردی بر آیرق
 ایتدیور ، بکون آید و اولدی ، برعزما اولک
 ملرض فط اوزولدی و برعجکر ، و برعمرک ایون الزده
 سلاح فاکش فط توکرک ، بریشی اراروده فی و روسدی ،
 (انته و ساری)

امام زمان علیه السلام

تجیب تورک و مسلمان قارداشلار: بقران تورک بلکه اوسک شاهد اولدنی اخلالی بر اقلایک زوالی، قرومخی باورلری بدین اولادلی بر، دوت قابل سته ک ماغی مزه سی بیه بزجوق کورن مدق الصاهر صوک ضربه لک حان اویزی بارده لک .

دوون اسكادره دموغاييجيلهرد بونك بون متبع قعد ايلدور .
 بون اشكالا اوزون ايلت وعليرده قعد اولور اقله كان
 بلان كوت اولور عوميسي ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 اولوي كون فاعده ، دودنه اسكادره خليفه مخصوص
 وافر وكنيتلده ورتيب ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 هرده ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 ميتنه قايان وارثك اوزون ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 لا اسكادران شام ملتك كورجه ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 متعاقب قعد ديوان ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور
 ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور ايلدور

طاعت بکات نطقی

[illegible]

فرم نیازی بکک نطق

[illegible]

وقتیله بوغلان قورلر شیمدی دوعارکی بزم کی
 مدی برفوم نحو ابدیلمی . کال سکونته دوانلرک سوک و بره جکی
 قورمه انتظار ایدر حقنرک تسلیم ایدیلرکی کوروسه که قهر مانجه اولور.

« ويسون برلينبيرى : ماده ۱۲ - بوكونى عئاني ايجراطورلارك توك اقامته امين حقوق حاكك بخش ايدلك لازمكدير . مع هذا اليوم توكراكك زير حاككته بولان ديكى مللارده سربست بر انكشاف سلاحي ورمللدر . حناق قلمه بوزارى بين الملل عئانلر تحته بالجه ملتراك سفلى تحارمه كساد . بولمق لازمك

ایمانی
۱۳۳۷

افکار ہندوئیہ کی نشاۃ ثانیہ
سرگھڑی جلد نوری

* انحصاری خرید ۲ فروش *

مهم خبر

مجلسه الهامیه مجلس عقده

وصیت حاضر، چند مرض رای و معلومات و مداوالت ادکار
رتقی اوژده شجره کبری در دخی جمه ایستی کوئی بعد از اول
صاحت ایشده حضور عاون نوکامده بر عیال افتاد ایده کی
و عیاله اعیان اعضا، عیالان و درسی عتکرفدن و دوان
عاصیان و شورای دولت ایستی و اهراس قائلین بر عیال
ترکین فرق سیاسی و ولایتی و هیات مسائره و سببه و تضادین
و سبب ایده کی و حاضر و باله کی ذوات ایستی کوئی بر
ایلمده باندی استیاضا نشیند. (ت. د. ر)

باب عالینک یارس فونفرانسه مراجمتی

ازیرده و توغولان بوان ترمش و اهالی استلایک ترموش
اولدین و حشینه ماله نقرت عالمی و یولج اولدین کی افکار
عمومیده دخی برادرم دولت قشایک قریب الوقوع اولان انقاص
طبیعی ماینده تانی ایلیسی جدیدیه مدر اعظم ایشاک پاشا
قوشارسانیه یا تاراف صراحت و احکام توضیحی طلب ایلدی.
استاذ الماحدر.

بالك غريمك دلمات مقدسه وجوق خلافته والحاصل نون
عالم اسلامية تعلق بهله بوج خطهك تعيين مقدرتي باريس صلح
وقهراتك دائره [احسن] خارج اولهني يالدين موكره صدر
افترضا پشا ديدو : [رستبان جودونم قره ديكه بكم بعد
اولا بوون اناملو . فطعنمه روم اوله دكرت اطراق
بالقاهره بعد ايشينك ترا كذا فطعنمه ادره شيرو داخل اولهني
حاله دنا ايدو كرايوك طوغرين طوغريه ناهي قيتري آتدو
فندار .

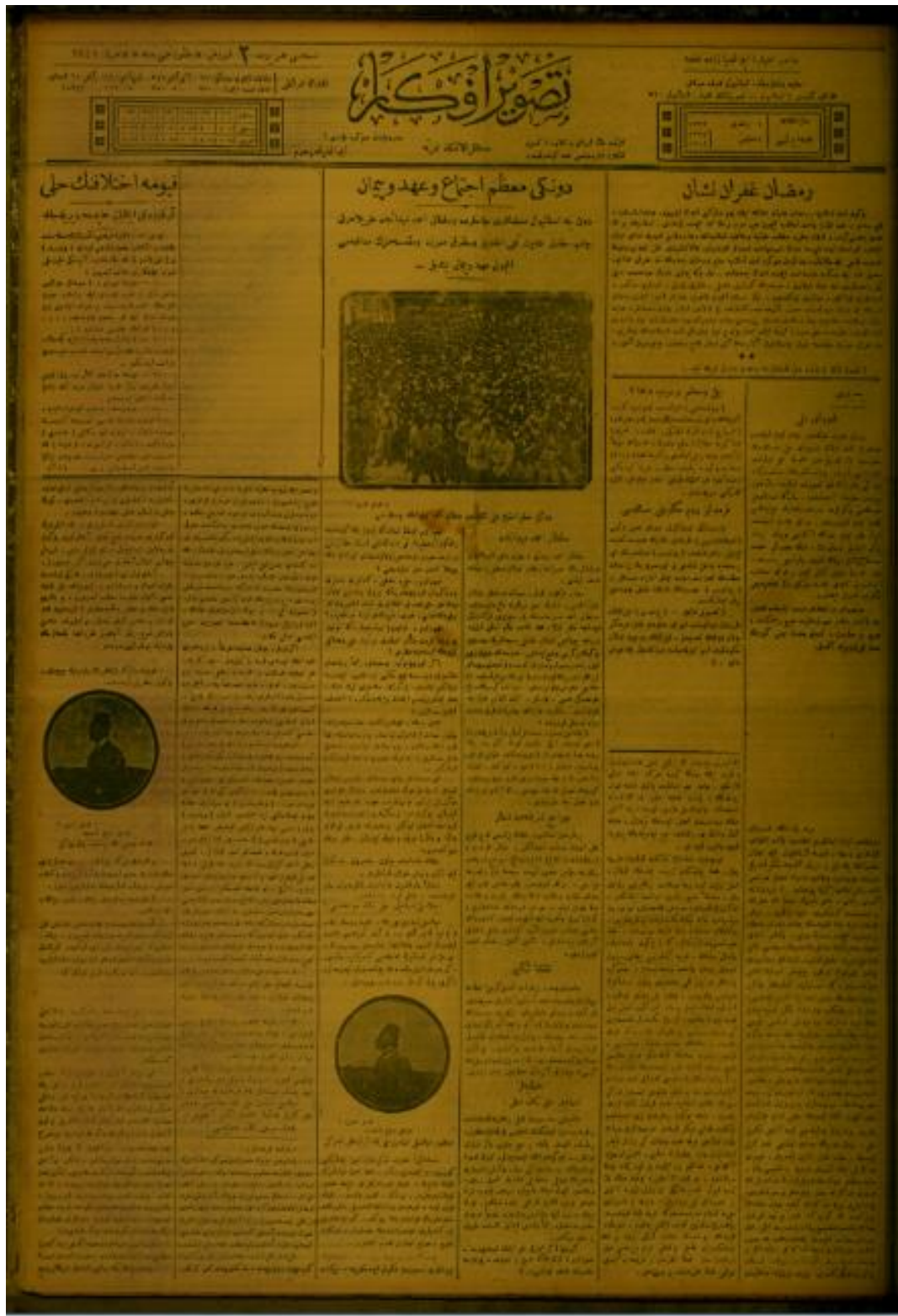
[illegible]

عثمانی اہم الطور انصاف مقدرانی

پارس ۱۶ — در نذر مجلسی ، عثمانی امپراطور افنك مقرر است
مذاكره انعقدد . بریتانیك هندستان قاضی ، ویو (مونتگو)
و هندستان سنا قاضی هیئت مخصوصه نوریك بك زیاده
كوچو تولونه شدله اعتراض ایسیورلو . هنوز هیچ بر قرار
نماد ابدله مشور . (ت. ۵۰)

ایندی - بوهوات، تعلیقات ابد و حکیم محمد زرفنده
 رسماً تأیید ابدلجک، احتیاط ابد تلقی اولوموه لایمده.
 چونکه از میر و قضاغیرسی بنی بو قیل خبر لره ایاغقده
 منع ائکده.





ÖZGEÇMİŞ

Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2014 yılında mezun oldu. 2017-2018 yıllarında Sakarya Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi bilim Dalında Yüksek Lisans derslerini tamamlamıştır. Sakarya’da Osmanlıca eğitim ve sertifikası almıştır. Evli ve bir çocuk annesidir.

